

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Katedra veřejné a sociální politiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2015

Markéta Havelková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Katedra veřejné a sociální politiky

Bc. Markéta Havelková

**Výzkum expertních kapacit českých
politických stran v oblasti reformy
důchodového systému**

diplomová práce

Praha 2015

Autor práce: **Bc. Markéta Havelková**

Vedoucí práce: **PhDr. Vilém Novotný, Ph.D.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

HAVELKOVÁ, Markéta. *Výzkum expertních kapacit českých politických stran v oblasti reformy důchodového systému*. Praha, 2015. 109 s. Diplomová práce (Mgr.) – Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Vilém Novotný, Ph.D.

Anotace (abstrakt)

Politické strany v České republice mají dominantní postavení v rozhodování a nominování veřejných představitelů. Současně musí řešit složité komplexní problémy, jako například důchodovou reformu. Předpokládám, že tedy potřebují expertní názory, na nichž mohou stavět svá rozhodování. Proto bych ráda ve svém výzkumu zjistila, jak se s tímto vypořádávají, jak jsou schopny generovat potřebné expertizy a jak tyto expertizy využívají při konečném rozhodování. Zajímá mě, jak institucionální uspořádání jednotlivých politických stran ovlivňuje proces tvorby odborných názorů na veřejné politiky, konkrétně se zaměřím na oblast reformy českého penzijního systému. Kde přesně a jakým způsobem se tvoří v jednotlivých politických stranách expertní názory na fungování penzijního systému? Ráda bych odhalila základní kritéria, která určují to, kdo je považován za experta a jaký má tento člověk vztah k organizačnímu uspořádání politické strany. Zaměřím se také na následné zohledňování expertiz během politického rozhodování. Základními výzkumnými metodami budou analýza dokumentů, polostrukturované rozhovory a zúčastněné pozorování.

Abstract

Political parties in the Czech Republic have a dominant position in decision-making and nomination of public representatives. At the same time they must deal with complex problems, such as pension reform. I suppose therefore that they need an expert opinions for building their decision-making. Therefore, I would like to figure out my research how to deal with this, how they are able to generate the requisite expertise and how that expertise is used in the final decision. I wonder how institutional arrangements of political parties affects the process of creating professional views on public policy, namely to focus on the reform of the Czech pension system. Where and how exactly are formed the expert views on the functioning of the pension system in different political

parties? I would like to reveal the basic criteria that determine who is considered an expert, and how this person is related to the organization of political party. I also focus on mainstreaming expertise during the subsequent political decisions. The basic methods of research will document analysis, interviews and observations.

Klíčová slova

tvorba expertizy, odborné zázemí, politické strany, důchodová reforma

Keywords

creation of expertise, professional background, political parties, pension reform

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Markéta Havelková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Vilémovi Novotnému za vedení mé práce, cenné rady, trpělivost a velkou ochotu. Velký dík patří také Martinu Poláškovvi za jeho užitečné rady a pomoc zejména s rozhovory.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat Martinu Potůčkovi za jeho otevřený a přátelský přístup, moudré rady a možnosti, které mi nabídl.

Podkování patří také respondentům, kteří si na mě udělali čas a ochotně mi pověřili o fungování odborného zázemí v jejich straně, bez nich by tato diplomová práce nemohla vzniknout.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno studentky:	Markéta Havelková
Název v jazyce práce:	Výzkum expertních kapacit českých politických stran v oblasti reformy důchodového systému
Název v anglickém jazyce:	Research of Expert Capacities of Czech Political Parties in the Reform of the Pension System
Klíčová slova:	expertiza, politické strany, veřejná politika, sociální reforma, důchodový systém
Klíčová slova anglicky:	expertise, political parties, public policy, social reform, pension system
Akademický rok vypsání:	2014
Jazyk práce:	čeština
Typ práce:	diplomová
Ústav:	Katedra veřejné a sociální politiky
Vedoucí / školitel:	PhDr. Vilém Novotný PhD.
Obor práce:	Veřejná a sociální politika

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Vymezení předmětu zkoumání, zdůvodnění výběru výzkumného tématu, návaznost na jiné práce

Politické strany, a v jejich rámci vytvářené odborné názory na oblast veřejných politik, hrají nesmírně důležitou roli pro fungování českého politického systému a potažmo i celé české společnosti. Zejména dnes, kdy se nacházíme v době mnoha probíhajících či plánovaných strukturálních reforem „welfare state“. Zasazeno do teoretických konceptů jako „policy work“, „policy (analytical) capacity“ se skrze výzkum, analýzy relevantních stranických dokumentů a následné řízené rozhovory, expertních kapacit vybraných jednotlivých českých politických stran zaměřím na problematiku reformy českého důchodového systému. Zajímá mě, jak institucionální uspořádání českých politických stran (formální i neformální) ovlivňuje jejich proces tvorby expertizy v oblasti veřejných politik, zejména v oblasti právě důchodové reformy.

V současné době probíhá výzkum České politické strany a jejich expertní kapacity v oblasti veřejných politik pod záštitou Grantové agentury české republiky, jehož řešiteli jsou: doc. PhDr. Michel Perottino, Ph.D. (FSV UK), PhDr. Vilém Novotný (FSV UK) a PhDr. Martin Polášek, Ph.D. (FF a FSV UK). Tento výzkum je zaměřen na otázku, jakým způsobem institucionální uspořádání politických stran ovlivňuje kapacity českých politických stran ovlivňovat proces tvorby veřejných politik? Můj výzkum na tento projekt navazuje, bude vycházet ze stejného teoretického rámce, ze stejných předpokladů a bude zahrnován podobnou metodologií. Ve své práci plánuji v rámci tohoto projektu konkrétně rozebrat jednu z oblastí veřejných politik, a to problematiku důchodové reformy. Provázanost obou výzkumů a vzájemná spolupráce bude zajištěna zejména skrze osobu Viléma Novotného, který je jedním z řešitelů GAČRu a zároveň vedoucím mé práce a se kterým budu konzultovat v úzké návaznosti na GAČR zejména design výzkumu a formulaci výstupů.

Cíle diplomové práce

Vzhledem k nedostatku relevantních výzkumů na toto téma můj výzkumný projekt bude mít v první řadě průzkumný a popisný ráz. Ve druhé, hlubší fázi, budu zkoumat procesy a struktury tvorby expertiz v oblasti veřejných politik se zřetelem na téma probíhající důchodové reformy, zejména se zaměřím na formální součásti uvnitř politických stran, které tyto expertizy produkují.

Mým cílem bude stručně zmapovat vývoj expertních názorů na oblast reformy českého důchodového systému za posledních několik let, ale zejména zjistit, kde se v jednotlivých politických stranách vytváří expertní názory, kdo je na které úrovni hierarchického organizačního uspořádání politických stran vnáší, případně, kde se naopak vytrácí, respektive pomocí rozhovorů se u jednotlivých politických stran pokusím odhalit překážky realizace dané zformulované ideje ohledně reformy důchodového systému. Pokusím se tak postihnout, mimo pouze zmapování expertních kapacit, též ne/vedení daných expertiz do praxe.

Můj výzkum by měl mít zejména akademický přínos v oblasti veřejné politiky, ale troufám si tvrdit, že i pro samotné politické strany může být zajímavou zpětnou vazbou.

SEZNAM ODBORNÉ LITERATURY:

- Colebatch, Hal K. The Work of Policy: An International Survey. Latham, MD: Lexington Books, 2006a.

- Colebatch, Hal K. What work makes policy? *Policy Sciences*. Vol. 39, (2006b), pp. 309–321.
- Colebatch, Hal K.; Hoppe; Robert; Noordegraaf, Mirko (eds.). *Working for Policy*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2010.
- Howlett Michael. Policy analytical capacity and evidence-based policy-making: Lessons from Canada. *Canadian Public Administration*. Vol. 52, No. 2 (June 2009), pp. 153-175.
- Howlett, Michael; Oliphant, Samuel. Environmental Research Organizations and Climate Change Policy Analytical Capacity: An Assessment of the Canadian Case. *Canadian Political Science Review*. Vol. 4, No. 2-3 (June-September 2010), pp. 18-35.
- Katz, Richard S; Mair, Peter. The Ascendancy of the Party in Public Office: Party Organizational Change in Twentieth-Century Democracies. R. Gunther, J. Montero and J. Linz (ed.), *Political Parties: Old Concepts and New challenges*. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 113-135.
- Krebs, Vojtěch. *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer, 2010.
- Krouwel, André. Party Models. *Handbook of Party Politics*. London: Sage, 2006, pp. 249-269.
- Potůček, Martin. *Sociální politika*. Praha: Slon 1995.
- Tomeš, Igor. Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. Praha: Portál, 2010.
- Wolinetz Steven. Beyond the Catch-All Party: Approaches to the Study of Parties and Party Organization in Contemporary Democracies. R. Gunther, J. Montero and J. Linz (ed.), *Political Parties: Old Concepts and New challenges*. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 136-165.

PŘEDBĚŽNÁ NÁPLŇ PRÁCE:

Výzkumné otázky a hypotézy

Hlavní výzkumná otázka zní: „Jaký vliv má institucionální uspořádání českých politických stran (formální i neformální) na proces tvorby expertiz v oblasti reformy českého důchodového systému?“ Tuto hlavní výzkumnou otázku dělím dále do několika souvisejících výzkumných oblastí:

- První oblastí je odraz potřeby tvorby expertiz v rámci politických stran v jejich organizační struktuře a mechanismech vnitrostranického života.

- Druhou oblastí je oblast vazeb mezi vnitrostranickým systémem tvorby expertizy a externími zdroji expertizy.
- Napříč všemi oblastmi by měla znít otázka, co rozhoduje o tom, že někdo bude chápán jako expert a na čem závisí, že se určité řešení prosadí za oficiální postoj strany jako kolektivního aktéra.

Teoretická východiska

V České republice podobné výzkumy, mimo projektu GAČR České politické strany a jejich expertní kapacity v oblasti veřejných politik, neprobíhají, nikdo se touto problematikou nezabývá. Nejbližší jsou zřejmě výzkumy doc. Arnošta Veselého Analytici politiky v ústřední státní správě České republiky: praktiky, profesní hodnoty a identita (GAČR) a prof. Martina Potůčka Posílení analytických, koncepčních a implementačních kapacit strategického řízení v krajích (TAČR).

Můj výzkumný projekt stojí mezi dvěma specifickými oblastmi politologické teorie. Na jedné straně politické strany a na straně druhé expertizy v oblasti veřejných politik. Otázka organizace politických stran složená z mnoha aktérů, zájmů a vlivů je ve druhém tisíciletí otázkou několika výzkumů a diskuzí (Katz a Mair 2002; Krouwel 2006; Wolinetz 2002). Problematika týkající se expertizy je vztažena zejména ke konceptům „policy work“ (Colebatch 2006a; Colebatch 2006b; Howlett 2009; Colebatch, Hoppe, Noordegraaf 2010) a „policy (analytical) capacity“ (Howlett 2009; Howlett, Oliphant 2010). Na počátku tohoto roku vyšlo v Canadian Political Science Review monočíslo Review of Policy Research 2013/1, které je též relevantní k mému výzkumnému projektu. V zahraničí se obecně tématem politických kapacit zabývá Jonathan Craft Ph.D. (University of Toronto) a Valérie Pattyn a prof. dr. Marleen Brans (Katholieke Universiteit Leuven).

Teoretické pozadí k důchodovým systémům zakotvím zejména na pozadí textů českých odborníků na tuto oblast, tedy Martina Potůčka (1995), Igora Tomeše (2010) či Vojtěcha Krebse (2010).

Metody a zdroje dat, předpokládaná struktura diplomové práce

Můj výzkumný projekt je ze své podstaty empirický. Po krátkém teoretickém úvodu, který usadí základní předpoklady, si vyberu z dolní komory Parlamentu České republiky politické strany, které se stanou předmětem mého výzkumu.

Zprvce podrobně analyzuji všechny dostupné stranické dokumenty. Nejdříve ty oficiální, tedy stanovy a ostatní vnitřní předpisy. Dále jednotlivé volební programy i dlouhodobější cíle v rámci veřejných politik, zápisy ze zasedání orgánů a odborných

komisí politických stran, propagační materiály, videa z členských schůzí a sjezdů atd. Zaměřím se zejména na tři oblasti: stranické formální mechanismy produkující expertizu, napojení na externí instituce či osobnosti, kteří slouží jako zdroje odborných podkladů pro tvorbu veřejných politik a roli členské základny a míru centrality jednotlivých politických stran.

Druhým krokem bude uskutečnění zhruba deseti polostrukturovaných rozhovorů s vybranými experty v rámci jednotlivých politických stran či s dalšími zodpovědnými osobami, ideálně s autory idejí, zejména se pokusím více do hloubky poznat proces tvorby expertiz.

Po celou dobu projektu je též relevantní metoda pozorování. Pokusím se využít co nejvíce veřejných politických setkání pro uplatnění této metody, která může též přispět k hlubšímu proniknutí do dané problematiky.

PŘEDBĚŽNÁ NÁPLŇ PRÁCE V ANGLICKÉM JAZYCE:

Views on the public policy created within political parties are very important for the functioning of the Czech political system and the whole Czech society. Especially today when we are in a time of many ongoing or planned structural reforms of "welfare state". Nestled in the theoretical concepts as "policy work" and "policy (analytical) capacity", I would like to focus on the issue of reform of the Czech pension system, through research of policy-related expertise in Czech political parties, analysis of relevant documents and following structured interviews. I wonder how institutional arrangement of Czech political parties (formal and informal) influences their creative process of expertise in the area of public policy, particularly in the area of pension system.

Obsah

ÚVOD	3
METODOLOGIE	6
CÍL PRÁCE	6
VÝZKUMNÉ OTÁZKY	7
METODY SBĚRU DAT	8
METODY ANALÝZY DAT	9
VÝBĚR ZKOUMANÝCH POLITICKÝCH STRAN A OPERACIONALIZACE JEJICH VÝZKUMU	9
TEORETICKÉ KONCEPTY A VĚCNÁ TEMATIKA PŘÍPADOVÉ STUDIE	14
INSTITUCIONALISMUS	14
TEORIE KARTELOVÉ STRANY	16
STRANA TYPU FIRMY	19
INTEGROVANÁ TEORIE STRANICKÝCH CÍLŮ A STRANICKÉ ZMĚNY	21
POLICY ANALYTICAL CAPACITY	23
EXPERTI	26
KONTEXT A VÝVOJ REFORMY ČESKÉHO PENZIJNÍHO SYSTÉMU	28
ANALÝZA TOP 09	32
ORGANIZAČNÍ USPOŘÁDÁNÍ.....	32
ODBORNÉ ZÁZEMÍ.....	34
DŮCHODOVÁ REFORMA	37
ANALÝZA ČSSD	40
ORGANIZAČNÍ USPOŘÁDÁNÍ.....	41
ODBORNÉ ZÁZEMÍ.....	42
DŮCHODOVÁ REFORMA	50
ANALÝZA Hnutí ANO	53
ORGANIZAČNÍ USPOŘÁDÁNÍ.....	53
ODBORNÉ ZÁZEMÍ.....	55
DŮCHODOVÁ REFORMA	58
JAK SE FORMUJE DŮCHODOVÁ REFORMA V ČR?	60
JAKÁ JE ROLE ČLENSKÉ ZÁKLADNY?	62
JAKÝ VÝZNAM MAJÍ EXPERTNÍ KOMISE?	63
JAKOU MAJÍ ANALYTICKOU KAPACITU TOP 09, ČSSD A ANO V OBLASTI DŮCHODOVÉ REFORMY?	65
MAJÍ RŮZNÉ STRANY RŮZNÉ CÍLE?	67
V ČEM SE LIŠÍ KARTELOVÁ STRANA A STRANA TYPU FIRMY?	68
ZÁVĚR	69
SUMMARY	73
ZDROJE	75
LITERATURA	75
BAKALÁŘSKÉ, DIPLOMOVÉ A DIZERTAČNÍ PRÁCE	79
ZÁKONY.....	79
DALŠÍ ZDROJE	80

RESPONDENTI POLOSTRUKTUROVANÝCH ROZHOVORŮ	81
KONZULTACE.....	81
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	82
SEZNAM PŘÍLOH.....	83
PŘÍLOHY	84
PŘÍLOHA Č. 1: OSNOVA ROZHOVORU S FUNKČNÍMI EXPERTY	84
PŘÍLOHA Č. 2: OSNOVA ROZHOVORU SE ŠÉFY VNITROSTRANICKÝCH ODBORNÝCH KOMISÍ NEBO ŠÉFY ODBORŮ A ODDĚLENÍ V APARÁTU STRANY.....	86
PŘÍLOHA Č. 3: OSNOVA ROZHOVORU S ORGANIZÁTORY ODBORNÉHO ZÁZEMÍ POLITICKÝCH STRAN (OBVYKLE SYSTÉM VNITROSTRANICKÝCH KOMISÍ, NĚKDY TÉŽ URČITÝCH ODDĚLENÍ APARÁTU STRANY)	88
PŘÍLOHA Č. 4: INFORMOVANÝ SOUHLAS	91
PŘÍLOHA Č. 5: STATUT EXPERTNÍCH KOMISÍ A PROGRAMOVÉ RADY TOP 09	92
PŘÍLOHA Č. 6: STATUT ODBORNÝCH KOMISÍ ČSSD	93
PŘÍLOHA Č. 7: SEZNAM ODBORNÝCH KOMISÍ ČSSD	97

Úvod

Dominantní postavení, výhradní právo držet politickou moc pevně ve svých rukách, připisuje politickým stranám článek 5 Ústavy České republiky, ve kterém se píše, že „*politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran*“¹. Je tedy legitimní podrobovat takto významný prvek dnešní společnosti – politické strany, jejich fungování a procesy – vědeckému bádání, neboť je všeobecně prospěšné znát detailně fungování takto důležitých aktérů politiky, základní procesy a mechanismy determinující chování těchto aktérů.

Potenciál mého výzkumu lze spatřovat i v otázce spojené s transparentností. Nedostatečná transparentnost je jedním z největších problémů dnešní politiky, který vede ke korupci a klientelismu. Tímto obrovským a složitým problémem dnešní moderní demokratické české společnosti se zabývá například projekt Rekonstrukce státu². Jsem přesvědčena, že i vědecké výzkumy, které si pod mikroskop berou právě fungování politických stran, mohou přispět k vyšší transparentnosti.

Má diplomová práce s názvem Výzkum expertních kapacit českých politických stran v oblasti reformy důchodového systému bude poměrně ojedinělým dílem, neboť výzkum procesu tvorby expertizy pro politické účely stojí spíše mimo obzor českých výzkumníků. Této oblasti se věnuje v České republice jen výzkumný tým složený z PhDr. Viléma Novotného, Ph.D., doc. PhDr. Michela Perottina, Ph.D. a PhDr. Martina Poláška, Ph.D., který společně zpracovává vědecký projekt financovaný Grantovou agenturou České republiky České Politické strany a jejich expertní kapacity v oblasti veřejných politik. Pro oblast důchodové reformy bude tato práce prvotním vědeckým přínosem.

Podle Poláška, Perottina a Novotného (2014: 149-150) s rozvojem welfare state, v Evropě od 40. do 70. let a poté s rekonstrukcí tohoto konceptu, která trvá až dodnes, posílily dva zdánlivě protichůdné trendy expertizace politiky na straně jedné a politizace expertizy na straně druhé. Ve welfare state má stát mnohem více úkolů než v (neo)liberálním státě, musí plnit mnohem více rolí. Objevují se nové veřejné politiky a obecně se zvyšují požadavky na odbornost při realizaci veřejných politik, výkonu

¹ ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, článek 5

² Více o Rekonstrukci státu lze online nalézt zde: www.rekonstrukcestatu.cz.

politiky obecně. Tyto požadavky na odbornost dotlačily politiku k expertizaci. Původní role politických stran reprezentovat zájmy voličů a členské základny se posunula. Původně se řešení problémů očekávalo od státního aparátu, ale toto se změnilo, změnila se celá povaha vládnutí. Druhý trend, který není protichůdný, ale naopak logicky doplňuje ve vývoji trend první, plyne právě z této změny vládnutí. Volební souboje se začaly odehrávat v diskurzu expertnosti. Odborné znalosti byly voliči požadovány a sloužily jako legitimizační prvek. Jelikož se expertiza stala předmětem volební soutěže, začala být logicky ovlivňována ideologiemi jednotlivých politických stran, začalo docházet k politizaci expertizy. Má diplomová práce ukáže na současném příkladu tvorby policy, jak tyto dva trendy koexistují na české politické scéně.

Proces tvorby expertizy v českých politických stranách popíšu na případu reformy penzijního systému. Tato strukturální reforma je velkým tématem české společnosti v podstatě již od počátku devadesátých let. Provedlo se několik změn, menších či větších, ale vždy spíše jen dílčích. Toto téma je neustále aktuální, bývá obsaženo jako priorita ve volebních i následných vládních programech, zabývalo se jím mnoho odborných týmů a v neposlední řadě je důležité zmínit, že je to téma, které se dotýká úplně všech občanů. A i dnes je to téma velmi populární zejména kvůli práci Odborné komise pro důchodovou reformu³, jež je vedena profesorem Martinem Potůčkem. Důchodová soustava se dostává do stále větších problémů, zejména finančních, ale důležité je i nastavení sociální spravedlnosti systému. Její chod beze změny je do budoucna neefektivní. Reforma českého penzijního systému se tedy zdá být ideálním rámcem mé případové studie.

Výše zmíněné charakteristiky, které zachycují nedořešenou důchodovou reformu jako jeden z největších problémů dnešní společnosti a zároveň téměř nulová znalost procesu vzniku odborných názorů na tuto oblast, dokládají vysokou relevantnost zvoleného tématu.

Ve své práci se zaměřím na výzkum fungování odborného zázemí vybraných českých politických stran. Na čem jsou tato odborná zázemí vystavěna? Jakou roli hrají v celkovém fungování strany a procesu generování expertních názorů? Liší se nějak odborné zázemí u jednotlivých politických stran? Na tyto otázky odpovím poté, co svůj výzkum ukotvím v teorii a popíši metodologii.

³ Více od Odborné komisi pro důchodovou reformu lze online nalézt zde: www.duchodova-komise.cz.

Na úvod bych ještě ráda doplnila, že pro potřeby této diplomové práce jsou všechny citace z anglických zdrojů mým vlastním (volným) překladem do češtiny. A všude, kde ve své diplomové práci uvádím nějaké označení osob, funkcí či pozic pouze v mužském rodě (např. předseda, člen, respondent), mám na mysli též ženy. Aktuálnost všech internetových odkazů, tedy dostupnost odkazovaného obsahu, byla zkontrolována 4. května 2015.

Metodologie

Má práce je případovou studií, což do značné míry předurčuje mnoho metodologických aspektů. „*Případová studie se jako výzkumná strategie používá především k tomu, abychom porozuměli komplexnímu sociálnímu fenoménu.*“ (Jelínková in Nekola, Geissler, Mouralová, 2011: 196) Jan Hendl (2008: 112) upozorňuje, že omezením případových studií bývá uchopení širšího kontextu zkoumaného jevu, generalizace, prokazování příčinných souvislostí. Jedním dechem však doplňuje, že s touto nesnází se potýkají i výzkumy postavené na experimentech či klasické dotazníkové šetření.

Má diplomová práce stojí mezi dvěma typy případových studií, tak jak je popisuje Marie Jelínková (in Nekola, Geissler, Mouralová, 2011: 202). Má případová studie je z jedné části vysvětlující, neboť se snaží lépe porozumět sociálnímu jevu, poznat lépe souvislosti a vztahy. A zároveň už předem mám nějaké pracovní hypotézy a alespoň povrchní znalost problematiky. Výzkum má prohloubit mé dosavadní znalosti či je vyvrátit nebo modifikovat. Z druhého úhlu pohledu je má práce i popisnou případovou studií, která má neznámé učinit známým a přinést více informací o zkoumaném případě.

Je též doporučeno několika metodologickými experty zkoumat současně více případů, při využití výzkumného designu případové studie, neboť tato volba umožňuje následné porovnání, usnadňuje analýzu a více legitimuje případnou generalizaci. (Jelínková in Nekola, Geissler, Mouralová, 2011: 204) Má případová studie bude zkoumat více případů, bude zkoumat tři politické strany (více viz podkapitola Výběr zkoumaných politických stran a operacionalizace jejich výzkumu).

Cíl práce

Výzkumný cíl mé práce je poměrně komplexní. Hlavním cílem, jenž odpovídá exploračnímu zaměření práce, bude popis způsobu, jakým je v politických stranách vytvářena expertiza k tématu penzijní reformy, tedy jak se formuluje důchodová policy. Zaměřím se také na prozkoumání obecně procesu generování expertizy v politických stranách na zvoleném případě. Cílem tedy nebude pouze zjistit, jak se formulovala důchodová policy v několika konkrétních stranách, ale jestli a jak o tomto konkrétním

případu můžete uvažovat jako o něčem obecnějším, co vypovídá o způsobu generování expertizy v politických stranách obecně.

Ráda bych zjistila, kde a jak se v jednotlivých politických stranách vytváří expertní názory, kdo je na které úrovni hierarchického organizačního uspořádání politických stran vnáší, případně, kde se naopak vytrácí. Dílčím cílem bude popsat roli jednotlivých organizačních složek politických stran v procesu generování expertních názorů. Druhým dílčím cílem práce bude stanovení základních charakteristik statutu experta v politických stranách. A třetí dílčí cíl se zaměří na externí spolupráci odborného zázemí stran, což by mělo zajistit odhalení všech vlivů na vznik odborných názorů.

Okrajově se u jednotlivých politických stran pokusím odhalit zásadní překážky realizace dané zformulované ideje ohledně reformy důchodového systému. Pokusím se tak alespoň naznačit, mimo pouhého zmapování expertních kapacit, též uvedení či neuvedení daných expertiz do praxe. Ovšem musím dodat, že primárně bude má práce zaměřena na výzkum samotného procesu tvorby expertních názorů a otázek následného prosazení názoru ať už uvnitř samotné politické strany, skrze Parlament České republiky či realizaci dané veřejné politiky se plánuji dotknout v této diplomové práci kvůli předepsanému rozsahu spíše jen okrajově a ne příliš explicitně.

Můj výzkum by měl mít zejména akademický přínos v oblasti veřejné politiky, ale troufám si tvrdit, že i praktický pro samotné politické strany. Výsledky mé práce by mohly politickým stranám poskytnout podněty k zamyšlení.

Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka zní: „Jaký vliv má odlišné organizační uspořádání politických stran (formální i neformální) na proces tvorby expertizy na případu důchodové reformy?“

Vedlejší výzkumné otázky jsem si položila takto:

- „Jakou roli v procesu generování expertizy uvnitř politické strany hrají jednotlivé úrovně v organizační hierarchii, tedy členská základna, regionální sekce a vedení strany?“
- Na základě jakých kritérií je někdo uvnitř politické strany (člen i nečlen) chápán jako expert?

- Vstupují do procesů tvorby expertních názorů na danou veřejnou politiku i nějací externí aktéři?

Metody sběru dat

Nejprve se pokusím zjistit skrze studium stanov, statutů expertních komisí a výborů či dalších relevantních dokumentů, jaké jsou v jednotlivých politických stranách formální mechanismy generování expertizy. Tedy zda existují nějaké, ve vnitřních předpisech strany ukotvené, orgány, jež jsou zodpovědné za produkování odborných názorů, případně jež jsou pravidelně do tohoto procesu zapojovány. Budu se ptát, z koho se tyto orgány skládají, kdo je ustavuje, jaké jsou jejich kompetence, výstupy a formální vliv.

V dalším kroku studia dokumentů podrobně zanalyzuji všechny dostupné stranické dokumenty a zaměřím se už více na téma reformy penzijního systému. Pročtu oficiální dokumenty, tedy volební programy, strategie, zápisy ze zasedání orgánů a odborných komisí politických stran, propagační materiály, videa ze sjezdů a vše další, k čemu získám přístup. Po celou dobu analýzy dokumentů se zaměřím se zejména na tři oblasti:

- stranické formální mechanismy produkující expertizu,
- napojení na externí instituce či osobnosti, které slouží jako zdroje odborných podkladů pro tvorbu veřejných politik,
- roli členské základny a míru centrality jednotlivých politických stran.

Druhým krokem bude uskutečnění polostrukturovaných rozhovorů s vybranými experty v rámci jednotlivých politických stran či s dalšími zodpovědnými osobami. Předpokládám, že se pokusím udělat rozhovor s odpovědnými osobami na MPSV, stínovými ministry, předsedy odborných komisí, autory stranických pozičních materiálů, některými členy Potůčkovy Odborné komise pro důchodovou reformu apod. Rozhovory pro mě představují hlavní zdroj informací pro závěry mé práce⁴. Hendl (2008: 208) uvádí, že jelikož je pro mě důležitý zejména věcný obsah výpovědí respondentů, je relevantní přímé citace převést do práce bez výplňkových slov, nahradit nespisovné dialekty spisovnou češtinou a upravit chyby ve větné skladbě.

⁴ Osnovy polostrukturovaných rozhovorů, ze kterých je možné si udělat představu, na co jsem se zaměřovala, jsou Přílohami č. 1, 2 a 3 této práce.

Po celou dobu práce bude též relevantní metoda pozorování. Pokusím se využít co nejvíce veřejných politických a odborných setkání pro uplatnění této metody, která může přispět k hlubšímu proniknutí do dané problematiky. Budu se pravidelně účastnit jednání Odborné komise pro důchodovou reformu i jednání jejích pracovních týmů⁵.

Během řešení své diplomové práce budu v úzkém kontaktu s výzkumným týmem GAČRu a předpokládám, že v některých krocích výzkumu si můžeme být vzájemně nápomocní a úzce spolupracovat.

Metody analýzy dat

V analýze dat jsem se držela dvou základních strategií, které uvádí Jelínková (in Nekola, Geissler, Mouralová, 2011: 207). „*První strategií je opřít se o teoretické předpoklady studie a pak analyzovat zjištění (data), která se k těmto předpokladům vztahují. Druhá strategie může být vytvořit si kostru popisu případu, kterou použijeme jako výchozí rámec pro seřídění zjištění z případové studie.*“ Na základě teoretických konceptů jsem si položila mnoho otázek, na které jsem v datech hledala odpovědi. Zároveň jsem si připravila strukturu popisu zkoumaného jevu, tedy v mém případě strukturu analýzy jednotlivých politických stran (viz závěr podkapitoly Výběr zkoumaných politických stran a operacionalizace jejich výzkumu) a na tomto základě jsem si zakódovala odpovědi respondentů a následně sdružovala a kombinovala výstupy z jednotlivých metod sběru dat.

Výběr zkoumaných politických stran a operacionalizace jejich výzkumu

Můj komparativní výzkum bude mapovat zejména období od roku 2010, tj. formulování projektu reformy pravicové vlády, protože tento projekt znamenal určitý předěl, završení předchozího vývoje. Nyní, prací Potůčkovy odborné komise, začíná nová kapitola, v jistém smyslu zase od začátku, výchozím bodem však již nejsou úvahy nebo podoba systému z 90. let, ale podoba vytvořená reformou 2010 respektive 2013. Ústředním bodem pro výběr konkrétních politických stran, se kterými budu pracovat, jsem si stanovila II. pilíř penzijního systému.

⁵ Přístup na jednání Odborné komise pro důchodovou reformu a jejích pracovních týmů mi bude umožněn, neboť mám uzavřenu pracovní smlouvu jakožto členka sekretariátu této důchodové komise.

Jako první stranu, kterou budu analyzovat, jsem si tedy zvolila TOP 09, stranu, která byla zodpovědná za zavedení II. pilíře, neboť její ministr tuto zásadní reformu prosadil za vlády Petra Nečase. TOP 09 je dnes opoziční stranou a je tedy logicky dnes jedním z hlavních odpůrců rušení II. pilíře.

Druhou stranou, která se stane objektem mého výzkumu, bude Česká strana sociálně demokratická (ČSSD). Tato strana naopak v době zavedení II. pilíře byla v opozici, již od počátku veřejně deklarovala, že pokud se dostane k moci, tak II. pilíř zruší, a dnes skrze Odbornou komisi pro důchodovou reformu, Ministerstvo financí (MF) ČR a Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) ČR plní své volební sliby.

Třetí a poslední stranou, jež jsem si vybrala pro svůj výzkum je politické hnutí ANO, bude líp. Toto hnutí je na české politické scéně poměrně nové, ale i přesto je v současné době velmi silným hráčem, má nejvyšší preference v průzkumech veřejného mínění⁶ a s velkou pravděpodobností bude hrát klíčovou roli při rušení II. pilíře a následné plánované důchodové reformě.

V této souvislosti zdůrazním, že ANO se od TOP 09 i ČSSD liší ve své organizační struktuře a základním fungování. Hnutí ANO jsem přiřadila k politické straně typu firmy (viz podkapitola Strana typu firmy). Hnutí ANO „*vystavělo svou legitimitu na antistranickém, v jistém smyslu antipolitickém apelu, jehož klíčovými prvky jsou odbornost, profesionalita, expertní kompetence a manažerské dovednosti na straně jedné a představa o žádoucím obchvatu ‚tradičních‘ politických stran skrze různé formy přímé demokracie a občanského aktivismu na straně druhé. S tím souvisí, že zmíněné subjekty věnovaly poměrně malou pozornost vlastní organizační výstavbě, roli členstva a formálním mechanismům demokratické reprezentace uvnitř sebe samých.*“ (Polášek; Perrotino; Novotný, 2014: 148). TOP 09 a ČSSD považují za kartelové politické strany (viz podkapitola Teorie kartelové strany). Zároveň se dá předpokládat, že i pravicová TOP 09 a levicová ČSSD, které proti sobě stojí a i v minulosti v opačném gardu stály v opozici, se v některých základních aspektech organizační struktury odlišují, a proto bude zajímavé porovnání.

Výzkum se bude odehrávat ve dvou rovinách, v rovině studia samotných aktérů (oddělené studium jednotlivých stran – zejména analýza dokumentů a polostruturované

⁶ Viz průzkum CVVM, který lze online nalézt zde: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7326/f3/pv150129.pdf či průzkum TNS AISA, jehož výstupy lze online nalézt zde: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/309521-ano-zustava-lidrem-politicke-sceny-a-zvysuje-svuj-naskok-pred-cssd/>.

rozhovory) a v rovině střetávání a vzájemné komunikace, ovlivňování aktérů a k tomu využiji jednání Odborné komise pro důchodovou reformu, kde je možno v "laboratorních" podmínkách sledovat mechanismus proměn argumentace, přejímání názorů apod., přičemž je možno snáze určovat zdroje či příčiny.

Již nyní před započítím samotného výzkumu díky obecnému povědomí vím, že pravděpodobně nejpropracovanější, největší a nejfunkčnější odborné zázemí má Česká strana sociálně demokratická. Možná závěry mé diplomové práce dospějí k jinému názoru, ale nyní předpokládám, že u ČSSD bude nejsnazší provést komplexní výzkum, neboť jednoduše je, co zkoumat. Mohu se legitimně, díky dřívějším vlastním zkušenostem a zkušenostem kolegů, domnívat, že u ČSSD bude nejsnazší získat relevantní dokumenty (stanovy, statuty, jednací řády apod.), provést rozhovory se všemi typy expertů tak, jak je popisují v podkapitole *Experti*, a tím pádem dojít k podloženým, podrobným závěrům o procesu generování expertizy v této politické straně.

V ideálním případě by bylo vhodné mít z každé politické strany rozhovor s každým jedním typem experta, tedy funkčním expertem, procesním expertem, analytikem veřejné politiky i specializovaným politikem (viz podkapitola *Experti*) ovšem pro praktičtější uchopitelnost teoretických konceptů, jsem se ztotožnila s operacionalizací těchto čtyř ideálních typů do podoby tří osnov polostrukturovaných rozhovorů⁷ tak, jak s ní pracují řešitelé projektu České politické strany a jejich expertní kapacity v oblasti veřejných politik. Jelikož souběžně s tvorbou této diplomové práce běží, výše zmíněný, vědecký projekt, který vychází z podobného teoretického zázemí a pracuje s podobnou metodologií, nabízí se možnost v určité fázi výzkumu spolupracovat, například právě při realizaci rozhovorů s experty. První osnova rozhovoru je pro funkční experty a je zaměřena spíše na jejich odborný zájem, zapojení a schopnost něco v dané policy prosadit. Druhá osnova je pro rozhovor se šéfy vnitrostranických odborných komisí nebo šéfy odborů a oddělení v aparátu strany. V této funkci budu hledat hlavně procesní experty nebo analytiku, někdy však mohou tyto osoby být kombinací všech čtyř typů expertů, tedy včetně funkčních a specializovaných politiků. Posledním výzkumným nástrojem je osnova rozhovoru s organizátory odborného zázemí politických stran, což je obvykle systém vnitrostranických komisí či určitých oddělení aparátu strany. V této roli lze nalézt procesní experty nebo analytiku, ale i specializované politiky.

Dá se předpokládat, že v některých politických stranách se v jedné osobě bude kloubit hned několik typů expertů. Pokusím se provést rozhovor samozřejmě s co největším počtem relevantních expertů, ovšem u každé politické strany, tedy u TOP 09, ČSSD i hnutí ANO, musím pokrýt všechny typy expertů a u každé politické strany musím provést podrobný rozhovor alespoň se dvěma osobami, abych si zajistila jistou míru věrohodnosti a spolehlivosti výzkumu.

Obecně by má práce měla odpovědět na otázku, co přesně nebo kdo určuje to, že je někdo považován v politické straně za experta, v mém případě na oblast důchodové reformy. Snazší bude nalézt charakteristické rysy pro jednotlivé typy expertů, kteří jsou členy politických stran, ale i zde bude zajímavé se podívat, zda se čtyři vytyčené typy, tedy funkční experti, procesní experti, analyticky veřejných politik a specializovaní politici, nějak odlišují u TOP 09, ČSSD a hnutí ANO. Ovšem je nutné nezapomenout na experty, kteří nejsou členy politických stran a u této skupiny se pokusit popsat legitimitu jejich expertního statusu.

Pro můj výzkum je zásadní organizační struktura strany, jež dle mých předpokladů determinuje jednání aktérů, ale i strany jako celku, a proto je pro mě nezbytné ve výzkumu zohlednit fungování členské základny ve vztahu k tvorbě odborných názorů na oblast důchodové reformy, případně odborných názorů obecně. Zaměřím se na otevřenost, prostupnost, sociální mobilitu v rámci mocenské hierarchie strany, možnou míru participace, vnitrostranické členské vzdělávání apod.

Klíčovým objektem výzkumu pro mě budou odborné, expertní komise politických stran, které tvoří většinou základ odborného zázemí strany. Můj výzkum by měl odpovědět na otázku, kterou si kladou Polášek, Perottino a Novotný (2014), zda tyto komise opravdu slouží jako primární zdroje odborných názorů na záležitosti jednotlivých veřejných politik, v mém případě samozřejmě důchodové reformy nebo zda jejich existence je spíše symbolická, jejich výstupy vedení politických stran neberou příliš v potaz, a tyto komise tedy existují spíše jen proto, aby existovaly.

Svou pozornost zaměřím také spolupráci s různými think-tanky, externími autoritami, neziskovými organizacemi, akademickými pracovišti, mládežnickými spolky, sociálními partnery či jinými zájmovými a profesními organizacemi. Zkrátka pokusím se komplexně postihnout různorodé vlivy, které mají možnost ovlivňovat proces tvorby expertních názorů v TOP 09, ČSSD a hnutí ANO.

⁷ Osnovy polostrukturovaných rozhovorů jsou Přílohami č. 1, 2 a 3 této práce.

Analýzy jednotlivých politických stran budou mít poměrně pevně danou strukturu, která se může drobně lišit v detailech. Analýzy mohou obsahovat i nějaké zajímavé informace navíc, ale v každém případě budou obsahovat: krátké shrnutí o historii strany, představení základních deklarovaných cílů a ctěných hodnot, informace o organizačním uspořádání strany (popis jednotlivých úrovní se zvýšeným zřetel zejména k celostátní úrovni, popis pravomocí orgánů zejména na nejvyšší úrovni), analýzu odborného zázemí (popis obecného fungování odborného zázemí, ukotvení ve vnitřních předpisech, koordinace odborného zázemí jako celku, role předsedů expertních komisí, členství v expertních komisích, intenzity a způsobu práce expertních komisí, role tajemníků, svolávání a řízení expertních komisí, zdrojů podnětů pro práci expertních komisí, typů výstupů, spolupráce s ministry, poslanci a senátory, externí spolupráce, toho, co by bylo možné dle respondentů zlepšit ve fungování odborného zázemí, think-tanků) a vývoj názoru na důchodovou reformu v dané straně, případně popis tvorby tohoto odborného názoru.

Teoretické koncepty a věcná tematika případové studie

V této části své práce vymezím teoretický rámec. Nejprve přiblížím základní úhel pohledu na zkoumanou problematiku, kterým je pro mě institucionalismus. Dále představím teorie, jež typologizují politické strany současnosti, konkrétně strany kartelového typu a strany typu firmy. Následovat budou teoretické koncepty zkoumající stranické cíle a analytickou kapacitu politických stran. Na závěr teoretické části vyložím pojetí pojmu expert. Následovat bude stručné shrnutí vývoje důchodové reformy v České republice.

Nejprve bych ráda zdůraznila, že zatím neexistuje žádná ucelená teorie, která by vysvětlovala generování expertních názorů v politických stranách. Tento svůj diplomový projekt zakládám alespoň na jedné straně na teoriích organizace politických stran (teorie kartelové strany a strana typu firmy, integrovaná teorie stranických cílů a stranické změny) a na straně druhé problematiku expertizy vztahuji zejména ke konceptu policy (analytical) capacity. Toto pojetí, které od každé teorie bere kousek a tvoří mozaiku teoretických konceptů stojících v pozadí mého výzkumu, mi umožňuje přesněji formulovat výzkumné otázky, snáze operacionalizovat jednotlivé jevy a pracovat s některými typologiemi, což, i při vědomí, že se jedná pouze o ideální typy, napomáhá přehlednosti a uchopitelnosti zpracování složitých fenoménů.

Institucionalismus

Základní perspektiva, která mi umožňuje uchopit výzkum tak komplexních objektů jako jsou politické strany, je ukotvena v institucionalismu. V mém výzkumu hraje institucionalistický přístup roli základní nezávislé proměnné, která mi pomáhá zodpovědět, proč se chování členů jednotlivých politických stran, a potažmo tedy i jednotlivých politických stran jako celků, za stejných vnějších podmínek odlišuje. Rozdílné institucionální uspořádání a rozdílná míra institucionalizace českých politických stran zapříčiňují odlišné reakce na změny okolního prostředí. Instituce vytyčují pro aktéry pole, ve kterém se mohou pohybovat, determinují jejich možnosti volby. A zároveň je nutné podotknout, že vedle formálních nastavení, daných stanovami

a jinými předpisy, je pro mě stejně důležité o neformální fungování institucí politických stran, pod čímž si lze představit osobní známosti, ústní dohody, zvyky apod.

Z tohoto úhlu pohledu provádělo své výzkumy mnoho světových vědců. Mezi všemi zmíním například klasika Samuela P. Huntingtona, který institucionalizaci definuje jako „proces, jímž organizace a postupy získávají hodnotu a stabilitu.“ (Huntington, 1968: 12) Existují čtyři kritéria, která definují různou míru institucionalizace u jednotlivých organizací, včetně politických organizací, mezi které spadají hlavně politické strany.

NÁRŮST INSTITUCIONALIZACE	POKLES INSTITUCIONALIZACE
adaptabilita	rigidita
komplexita	jednoduchost
autonomie	podřízenost
soudržnost	nejednotnost

tabulka č. 1: Faktory ovlivňující míru institucionalizace (Huntington, 1968)

Adaptabilita a rigidita vyjadřují schopnost organizace přizpůsobit se změnám ve společnosti, vyvíjet se. (Huntington 1968, s. 13–15) Vyšší institucionalizace dosahuje organizace, která je více vertikálně i horizontálně členěna. (Huntington 1968, s. 17–18) Autonomii a v jejím kontrastu podřízenost jako třetí kritérium autor vnímá jako schopnost organizace existovat nezávisle na okolí, tedy stanovovat si své cíle a nástroje, jak těchto cílů dosahovat bez ohledu na ostatní aktéry. (Huntington 1968, s. 20) Pod pojmy soudržnost a nejednotnost organizací si můžeme představit vnitřní shodu v rámci organizace na základním chodu, procesech fungování a řešení sporů. (Huntington 1968, s. 22)

Kenneth Janda (1980) ve své knize *Political parties: A cross-national survey* má při výzkumu institucionalizace politických stran za základ položeny kvantitativní metody a velký důraz klade na operacionalizaci jednotlivých pojmů.

Jako poslední příklad za všechny autory, kteří se zabývali institucionalismem, uvedu Angela Panebianca (1988: 49), který tvrdí, že na politické strany podle něj je nutné nahlížet jako na dynamické objekty reagující na vývoj prostředí, ve kterém působí. S ohledem na tento fakt Panebianco používá dva analytické nástroje. Prvním nástrojem je genetický model, jenž zohledňuje historii organizace, zda organizace

vznikla kolem nějakého centra či naopak (Panebianco 1988, s. 46), zda je spjata s externím sponzorem, který pomohl politické straně zejména v počátcích (Panebianco 1988, s. 51–52) či zda strana stojí na osobě charismatického vůdce. (Panebianco 1988, s. 52) Druhý nástroj, tedy institucionalismus definuje institucionalizaci jako situaci, kdy „organizace pomalu ztrácí svůj charakter jako nástroje, stává se hodnotnou sama o sobě a její cíle se stávají od ní neoddělitelné a neodlišitelné.” (Panebianco, 1988, s. 53) Autor také ve své knize představil pět indikátorů, které charakterizují míru institucionalizace přímo politických stran:

- rozvoj centrální mimoparlamentní organizace,
- homogenitu organizačních struktur na stejné úrovni hierarchického uspořádání,
- způsob financování politické strany s ohledem na diferenciaci zdrojů,
- vztahy s navázanými organizacemi,
- stupeň shody mezi oficiálním organizačním statutem strany a reálným rozložením moci (Panebianco 1988, s. 58–59).

Tyto, ale i jiné charakteristiky politických stran jako organizací determinující jejich rozhodování a jednání je nutné brát při výzkumu v potaz. A zároveň je důležité poznamenat, že pracuji s širokým pojetím institucí, „jenž mohou být vyjádřeny formálně (v případě stran např. organizací jakožto systémem formalizovaných pravidel daných stanovami, organizačními řády apod.), ale také neformálně (v případě stran např. tiché dohody, tradice, zvyky či obecně kognitivní a normativní rámce, spojené často s programem strany, ale také třeba s diskurzem v určité oblasti). Instituce limitují možnosti, mezi nimiž aktéři ve svém jednání volí. Institucionální uspořádání je pro nás klíčovou nezávislou proměnnou, která umožňuje vysvětlit produkci expertizy v jednotlivých stranách a rozdíly, k nimž v generování expertizy mezi stranami dochází.“ (Polášek; Perottino; Novotný, 2014: 151)

Teorie kartelové strany

V 50. a 60. letech 20. století prošly západoevropské státy mnoha společenskými změnami, což mělo dopad do 70. let na vznik na nový model politické strany, tedy model kartelové strany. Tento koncept ve své práci představili v roce 1995 Richard Katz a Peter Mair. Toto další vývojové stádium politických stran plyne navazuje na předchozí stádia – stranu elitní (kádrovou), masovou a catch-all – a reflektuje právě výše zmíněné společenské změny a z toho plynoucí důsledky pro fungování politických

stran. Teorie kartelové strany je v mnoha aspektech podobná teorii catch-all strany, ale jak píše sami autoři (Katz; Mair, 1995: 7) koncept kartelové strany některé charakteristické rysy konceptu catch-all strany rozvíjí a umocňuje a nahlíží na ně z poněkud odlišné perspektivy.

Politické strany se sdružují v kartelech (Katz, Mair, 2012: 108), neboť je to pro ně výhodné, dá se říci, že je to pro politické strany existenčně nezbytné. Katz a Mair (1995: 16-22) tvrdí, že vítězství ve volbách a snaha něco ve společnosti změnit nejsou primárním cílem těchto politických stran, nejzásadnější je stabilita, přežít na parlamentní půdě a ve veřejných úřadech. Politické strany sice svádějí ve volbách mezi sebou boj o voličské hlasy, ale zároveň jsou si vědomi, že je s jejich konkurenty pojí společný zájem přežít. Navíc parlamentní strana, i když nevyhraje volby, může se stát vládním koaličním partnerem. Často velmi tvrdý volební souboj neznamena nemožnost následného vytvoření koalice. (Katz; Mair, 1996: 530)

Základními charakteristickými znaky kartelových stran jsou tedy provázanost se státním aparátem v kontrastu odloučení se od občanské společnosti a mezistranická spolupráce. Tyto jevy jsou zapříčiněny mimo jiné snižujícím se počtem členské základny politických stran, což přináší i snižující se objem členských příspěvků, naopak zvyšujícími se požadavky na generování expertizy nebo zvyšujícími se náklady na volební kampaň a celkové PR. Politické strany jsou tedy závislé na financích od státu, jež jim umožňují setrvat na politické scéně relativně dlouhou dobu. (Klíma, 1998: 58) Paradoxní je, že státní finance jsou spravovány právě těmito politickými stranami, které tvoří zákonodárnou moc státu.

Katz a Mair (1995: 19) od počátku zdůrazňují, že koncept kartelové strany je ideálním typem a nikdy nemůže být ve společnosti plně realizován. Je také důležité poznamenat, že velký důraz na státní finance byl podroben kritice, která se objevila například v textech Ruud Koola (1996: 507-523), Herberta Kitschelta (2000: 149-179) či Susan Scarow (2006: 622-636), která poukazuje i na pozitivní efekty státního financování. Katz a Mair tedy v roce 2009 vydali nový odborný text, v němž při popisu kartelizace již nekladou takový důraz na provázanost s financemi státu, ale věnují větší prostor obsahu jednotlivých politických programů.

Stále častější odkazy na ekonomickou globalizaci, podobné politické kampaně a podobní kandidáti jsou důsledkem změn okolí, ve kterém politické strany působí. (Katz; Mair 2009: 757) Ideologie se postupně z jednotlivých politických programů vytrácí, důležitější je schopnost manažersky zvládnout řešení celospolečenských problémů.

(Klíma, 1996: 6) Tato ideologická konvergence s sebou však přináší i rizika, neboť pro voliče jednotlivé programy splývají a odpovědi na nespokojenost se současným politickým uspořádáním může být volební úspěch nových stran (Krouwel; Bosch, 2004: 3-7), které se vymezují proti dosavadnímu fungování politického systému. Tyto strany jdou velmi často do voleb s cílem vymýtít korupci a nekompetentní osoby ze státního aparátu. (Dalton; Weldon, 2005: 932) Ovšem, jak zdůrazňují Blyth a Katz (2005: 34) nebo Klíma (1996: 7), tyto nové politické strany, které chtějí změnit zaběhnutý systém, po volebním úspěchu se ve veřejných úřadech velmi často adaptují na předtím tolik kritizované prostředí a také se přidávají do kartelu.

ČSSD a TOP 09 jsou strany kartelového typu. Rozsáhlou případovou studií provedli Martin Polášek, Vilém Novotný a Michel Perottino, kteří v roce 2012 vydali knihu *Mezi masovou a kartelovou stranou*, kde jednoznačně docházejí k závěru, že ČSSD se zejména v letech 2006 až 2010 přeměnila na stranu kartelového typu. Naplnila základní charakteristiky tohoto typu politické strany, centralizovala své rozhodování, role členské základny byla marginalizována a finanční zázemí se proměnilo, ČSSD se stala více závislou na financích od státu. ČSSD byla k této organizační proměně dotlačena proměnou vnějších podmínek. Za zmínku určitě stojí například vzrůstající četnost voleb, která nutila stranu v podstatě nepřetržitě vést volební kampaň, což je velmi náročné nejen personálně, organizačně, ale zejména finančně. Ruku v ruce s tímto faktem se ČSSD na druhé straně potýkala s nízkou členskou základnou, která nemohla plnit roli dostatečného finančního zdroje ani zdrojů personálních. Situaci samozřejmě umocňovaly volební neúspěchy a tlak médií. (Polášek, Novotný, Perottino 2012: 163-164) Úplně stejné charakteristiky dle mého názoru je možné připsat TOP 09, neboť strana má malou členskou základnu⁸, jež nehraje žádnou zásadní roli, není základním zdrojem financí, které musí strana hledat zejména u státu⁹. Uzavřené koalice (zejména v krajích) dokládají, že zásadní je udržet se na politickém poli, přežít, nedat příležitost novým hráčům.

⁸ TOP 09 měla v březnu 2014 3 825 členů (Rieger, 2014).

⁹ Přehled o celkových příjmech a výdajích TOP 09 za rok 2014 lze přehledně nalézt v Části III. Zprávy nezávislého auditora k Výroční finanční zprávě TOP 09 za rok 2014, kterou lze online nalézt zde: http://www.top09.cz/files/soubory/vyrocní-financni-zprava-top-09-za-rok-2014_1463.pdf

Strana typu firmy

Nejnovějším, široce uznávaným konceptem v typologii politických stran je model stranu typu firmy (business firm party), kterou uceleně představili Jonathan Hopkin a Caterina Paolucci (1999). Výskyt tohoto typu politické strany autoři doložili na dvou stranách – španělské UCD a italské Forza Italia. Tedy na politických systémech, které jsou charakteristické krátkodobou, vznikající demokratickou tradicí (Španělsko) či na systémech, které si prošly silnými otřesy (Itálie). V těchto systémech vznikaly strany s nízkou mírou institucionalizace. *„Tuto nízkou míru institucionalizace autoři konceptu strany-firmy propojili s Panebiancovým (1988) konceptem profesionalizace stranické organizace u volebně-profesionálních stran (electoral-professional parties) spojeným s výraznou orientací stranické taktiky a strategie na vítězství na volebním trhu. Radikální vyústění orientace strany podle teorie racionální volby pak vnímají Hopkin a Paolucci v působení ‚politických podnikatelů‘, kteří organizují a řídí politickou stranu jako obchodní společnost.“* (Hloušek, 2012: 324)

Hopkins a Paolucci (1999: 332-334) shrnuli charakteristiky politických stran typu firmy v závěru svého článku.

- Slabá institucionalizace těchto politických stran a v podstatě nezáměr o řešení této problematiky jsou prvním znakem.
- Malá členská základna a slabé vazby vedení strany k této nepočetné členské základně mají za následek omezený vliv členstva na fungování strany jako celku, což ovšem straně znesnadňuje přežití v době krize či volebního neúspěchu.
- S předchozím bodem souvisí i nezáměr o etablování a udržení dlouhodobě loajálních voličů, což politickou stranu udržuje v neustálém napětí, neboť výsledek ve volbách je odvislý od momentální nálady ve společnosti, ne/povedené kampaně apod.
- Strana velmi často využívá „outsourcing“, což souvisí se snahou udržet si velmi malý aparát strany.
- Jako další charakteristiku autoři uvádějí odlišné vnímání voličů, jež jsou v tomto případě považováni za konzumenty. Nejde tedy o klasický vztah identifikace se se stranou, ale o vztah firma versus klient.
- Velmi podstatná je osoba lídra, politického podnikatele, který má ve straně zásadní slovo. Tento model politické strany má velmi centralizované vedení.

- A zároveň chybí oficiální ideologie strany. Stranu bývá často velmi složité zařadit na politickém spektru. Strana pružně reaguje na výkyvy ve výzkumech veřejného mínění a své názory uzpůsobuje právě těmto výkyvům. Velkou roli hraje politický marketing, který má voliče, klienta, přimět ke konzumaci politiky dané strany.

Docent Vít Hloušek (2012: 325) ve svém článku výše uvedené znaky převádí do operacionalizovatelných indikátorů. Při najímání externích firem pro potřeby chodu strany by bylo možné indikovat „tendenci k outsourcingu“. „Aspekt politiky jako obchodní strategie“ v sobě skrývá pojetí voliče jako konzumenta spolu s velmi flexibilní nestálou, neidentifikovatelnou ideologií. Autor tento indikátor vysvětluje na příkladu politické aktivity vnímané jako výsledek střetu nabídky, atraktivního programu strany, a poptávky, proměnlivých přání voličů. V empirickém výzkumu při operacionalizaci tohoto druhého indikátoru je nezbytné provést analýzu ideologie ukotvené v programu politické strany, zkoumat časovou i obsahovou koherenci a zároveň míru populismu obsaženou v programu. Malá, nestabilní členská základna souvisí podle Houška s nízkou mírou institucionalizace a ve výzkumu doporučuje tento „organizačně-členský aspekt“ zkoumat skrze oficiální, ale i reálné struktury strany, podívat se na počty a složení členů a sympatizantů. Jako zásadní ukazatel, který dokládá, že politická strana skutečně patří k modelu business firm party, se ukazuje „klíčová role příslušného politického podnikatele“. Je vhodné popsat a vyhodnotit jednak vnitrostraničné působení lídra, ale i jeho projevy navenek, vůči voličům a ostatním složkám státní moci.

Teorii business firm party jsem vyložila, neboť ji shledávám jako relevantní při popisu organizačního uspořádání hnutí ANO. V porovnání s ostatními českými politickými stranami lze hovořit o nižší institucionalizaci u hnutí ANO. Když bych použila kritéria, jež pro určení míry institucionalizace vytyčil Huntington (1968) zdůraznila bych zejména malou komplexitu organizační struktury a velkou podřízenost chování strany vnějším podmínkám. Hnutí ANO splňuje i další znaky typu business firm party, které uvádějí Hopkins a Paolucci (1999), tedy malou členskou základnu, nízké pravomoci členské základny a celkově aparát strany je malý. Hnutí ANO má podle výzkumu z února 2015 společnosti SANEP nejvíce nerozhodnutých voličů¹⁰, což souvisí s vysokou mírou nejistoty a neustálou potřebou udržovat si dobrý obraz strany, který je však často velmi povrchní, neobsahuje žádnou ideologii a hodnotové ukotvení,

ale splňuje základní marketingové strategie a umí tedy přitáhnout zákazníky – voliče. Asi nejvýraznějším rysem je působení lídra strany, v případě hnutí ANO Andreje Babiše, který má hlavní slovo. Hnutí ANO má centralizované vedení a tento trend potvrdil i sněm hnutí, který proběhl na přelomu února a března 2015.

Typologizovat hnutí ANO jako stranu typu firmy je možné i skrze operacionalizovatelné indikátory, které stanovil docent Vít Hloušek (2012) při své identifikaci subjektu Věci veřejné jakožto stranu typu firmy. Po kratičké konzultaci, kterou jsem s panem Vítem Hlouškem vedla, jsem získala od pana docenta ujištění, že hnutí ANO je dle jeho názoru také možné považovat za business firm party.

Integrovaná teorie stranických cílů a stranické změny

Jak píše ve svém textu vysvětlujícím a popisujícím teoretický rámec výzkumu expertizy v politických stranách Martin Polášek, Michel Perottino a Vilém Novotný (2014), integrovaná teorie stranických cílů a stranické změny autorů Roberta Harmela a Kennetha Jandy (1994) provazuje teorii cílů politické strany (Strøm 1990) a Jandovo pojetí organizační teorie¹¹ (Janda 1980; Janda 1983), která se velmi podobá Panebiancově (1988) představě organizační změny politických stran. Stejně jako Panebianco pojímají Harmel a Janda (1994) politické strany jako komplexní organizace složené z určitých aktérů, jež tvoří různé koalice a disponují s odlišnými zdroji a potenciálem se mocensky prosadit v organizační struktuře politické strany. *„Janda a Harmel tyto přístupy syntetizují a doplňují do podoby propracované teorie se sadou hypotéz, proměnných a nástrojů operacionalizace. Jako institucionalisté Janda a Harmel soudí, že k žádné zásadní organizační změně nedojde nikdy samo od sebe, bez silného impulsu. Zatímco Katz a Mair vidí proměny stran primárně jako důsledek „přirozené“ adaptace na změnu vnějšího prostředí, Janda a Harmel se přiklánějí k hybridnímu vysvětlení, podle něž může být impulsem ke změně i proměna vnitrostranická; ale především, proměna je závislá na určité vazbě mezi podobou vnějšího tlaku a tzv. primárním cílem strany a organizačním uspořádáním. Jinak řečeno, tentýž vnější tlak nemusí být u všech stran impulsem k téže organizační*

¹⁰ Výstupy z výzkumu lze online nalézt zde:

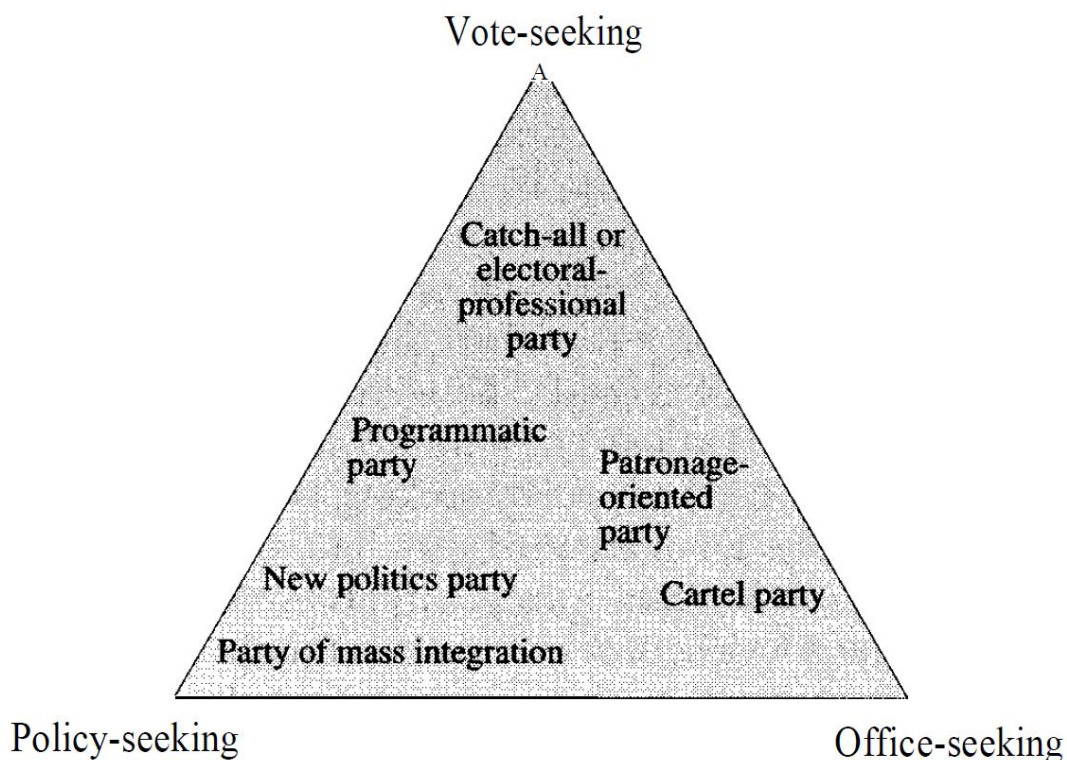
<http://www.sanep.cz/sid=b6u1tvtohue2ig8o7luv9crop3/pruzkumy/volebni-preference-unor-2015-publikovano-16-2-2015/>.

¹¹ Janda (1980: 5) popisuje politickou stranu jako komplex organizací, které se však řídí společným cílem. V organizaci jedinci zastávají určité role, probíhá mezi nimi dělba práce a vzájemně interagují.

proměně, resp. k vůbec nějaké organizační proměně. Ne každý vnější impuls představuje ‚šok‘, který spouští organizační reakci.“ (Polášek; Perottino; Novotný, 2014: 153)

K přejetým cílům od Kaare Strøma (vote-, office- a policy seeking) přidávají Harmel a Janda (1994) ještě čtvrtý cíl representation/ participation/ democracy seeking, který je typický zejména pro nové malé strany, pro které je demokracie cílem sama o sobě. (Harmel; Janda, 1994: 273) Tyto čtyři cíle jsou v rámci strany zdrojem neustálých konfliktů a organizačních změn.

Steven Wolintze, který rozvíjí Roberta Harmela a Kennetha Jandu, popisuje tři základní cíle politické strany. Podle Wolinetze (2002) politické strany mohou reagovat na (vnější) změny různě, různě stanovují své cíle. Jak dokládá ilustrace č. 1, buď se politická strana snaží získat co největší počet hlasů ve volbách (vote seeking), nebo se stává prioritou získat pozic ve veřejných funkcích (office seeking) a třetí možností, kterou si politická strana může vytyčit jako svůj cíl, je prosazování určitých veřejných politik a idejí (policy seeking). Z obrázku je také patrné, že různé typy stran (viz předchozí podkapitoly) reagují odlišně a volí lišící orientace a strategie, přesněji kombinace orientací, nikdy politická strana nemá jen jeden primární cíl.

ilustrace č. 1: Vote-seeking, policy-seeking a office-seeking politických stran (Wolinetz, 2002: 161)

Z teorií Harmela a Jandy (1994) je pro mě důležité uvědomění, že existují různé cíle (vote-, office-, policy- a representation/ participation/ democracy seeking), které jsou v určité míře u jednotlivých stran naplňovány. A mě by s ohledem na rozdílné

organizační uspořádání jednotlivých politických stran zajímalo, jak se tyto čtyři stranické cíle realizují u TOP 09, ČSSD a hnutí ANO skrze expertizu v oblasti důchodové reformy. Tedy, jaké experty strany převážně využívají, typologicky jaké výstupy odborné zázemí strany produkuje apod. Už zde předesílám, že toto bude velmi složité zjistit a pro potřeby mé diplomové práce postačí alespoň poukázat na odlišnosti v cílech a ve strategiích, jak těchto cílů v oblasti penzijní reformy jednotlivých politických stran dosahovat na úkor přesné typologizace.

Policy analytical capacity

Pojem policy analytical capacity je pojem, který ve svém výzkumu kanadské veřejné správy, systematicky popsal Michel Howlett (Howlett 2009a, Howlett 2009b, Howlett a Oliphant 2010, Craft a Howlett 2013). Howlett vychází z Fellegiho (1996) konceptu veřejně-politické kapacity (policy capacity) založeného na organizačním principu, jež podmiňuje schopnost dané organizace identifikovat, formulovat a provádět veřejné politiky. Howlett Fellegiho koncept ve svých pracích významově zužuje a zdůrazňuje schopnost organizace definovat své střednědobé a dlouhodobé cíle ve vztahu k policy analytical capacity. *„Policy analytical capacity je koncept vztahující se k získávání znalostí a jejich využití v procesu tvorby politiky. Toto se váže na množství základního výzkum, který vláda provádí nebo ke kterému má přístup. Schopnost aplikovat statistické metody, použít výzkumné metody a pokročilé modelování a používat analytické techniky, jako je skenování životního prostředí, analýza trendů a prognostické metody, využívá k tomu, aby mohla posoudit názory a postoje široké veřejnosti, zájmových skupin a dalších důležitých hráčů a předvídat budoucí dopady politiky.“* (Howlett 2009a: 162) Howlett pohlíží na policy analytical capacity jako na *„širší rámec veřejně-politických aktivit, který přesahuje analýzu veřejných politik a který se snaží uchopit skutečnou administrativní schopnost organizace (především vlády) provádět každodenní aktivity spojené s realizací veřejných politik.“* (Polášek, Perottiino, Novotný 2013: 154)

Howlett s Oliphantem (2010: 20-21) představují sedm základních faktorů pro operacionalizaci konceptu policy analytical capacity.

- První proměnnou je otevřenost/ rigidita organizace. Rigidní organizace s ustálenými procesy má mnohem menší šanci vyřešit nový problém či nalézt efektivnější řešení

problémů starých. Inovativní, otevřená organizace má vyšší policy analytical capacity.

- Druhý faktor zkoumá, zda inovativní myšlení je přítomno na všech úrovních organizační struktury.
- Třetím zkoumaným faktorem je poptávka po analýzách. Autoři tvrdí, že aby organizace měla vysokou policy analytical capacity, musí v dané organizaci existovat odpovídající požadavky na výzkum, analýzy.
- Čtvrtý faktor se váže na kvalitu požadovaného výzkumu. Policy analytical capacity je v organizaci na vysoké úrovni, pokud daná organizace umí formulovat politiky a stanoviska, jež dokáží čelit i odbornému kritickému pohledu.
- Pátá proměnná mapuje individuální schopnosti členů organizace. Je vhodné se zaměřit na vzdělání, které je základním předpokladem vygenerování dostatečně kvalitní analýzy v přiměřeném čase.
- Šestý faktor, který bychom měli sledovat při výzkumu policy analytical capacity, se dívá na to, zda organizace umí pracovat s různými způsoby analýzy. Vysoká míra konceptu policy analytical capacity je indikována například u organizace, která zvládá u jedné problematiky využívat kvantitativní i kvalitativní metody výzkumu.
- Sedmým, posledním faktorem, jež uvádějí Howlett a Oliphant je dovednost organizace si opatřit aktuální informace. Není podstatné, jak to organizace udělá, ale to, že se k aktuálním informacím dostane, neboť jejich přítomnost zvyšuje kvalitu analýz, a tím i policy analytical capacity dané organizace.

Michel Howlett ve spolupráci s Jonathanem Craftem upozornili na potřebu rozlišení tří vzájemně propojených úrovní. Na nejnižším stupínku policy analytical capacity, tedy mikro úrovni, se kvalita určuje podle organizační kultury, poptávky a nabídky expertizy. Je nezbytné, aby v organizaci existovala poptávka po kvalitní analýze, která ustojí kritiku odborníků. Na druhé straně nabídka zahrnuje v této rovnici dostatečné kapacity na zpracování těchto požadovaných analýz. Vysokou analytickou kapacitou se může pyšnit taková organizace, která bude organizačně otevřena, analytici budou inovativní. (Craft a Howlett 2013: 7-8) Velmi důležité pro úspěch je umět předvídat požadavky politického prostředí, ještě než přijdou, mít nashromážděn dostatek informací a pracovat strategicky. V pozadí by neměla zůstat ani otázka vnitrostranického vzdělávání, které napomáhá efektivitě. (Craft a Howlett 2012: 9)

Druhá, velmi důležitá, úroveň, mezo úroveň, zkoumá personální a finanční zdroje, jež má organizace k dispozici pro tvorbu expertních názorů, a držené mandáty

umožňující aktérům disponovat v určité oblasti s určitými pravomocemi. Nejde pouze o dostatek kompetentních lidí a financí, ale i o vhodné organizační uspořádání umožňující implementaci vygenerované expertizy v praxi. (Craft a Howlett 2012: 5)

Nejvýše je postavena makro úroveň, zkoumající nastavení subsystému. Při výzkumu bychom se měli ptát po vztazích aktérů, počtu aktérů, hustotě a centralitě organizační sítě. Centralizace se propojena s přístupem k informacím a možností ovlivňovat jejich tok, a tím i s mocí. (Craft a Howlett 2013: 2-4).

Co se týče využití konceptu policy analytical capacity v mé diplomové práci, jednou z mých pracovních hypotéz je, že politická strana, která má vyšší analytickou kapacitu, bude úspěšnější v prosazování svých odborných, samozřejmě ideologicky zbarvených¹², názorů. Vyjdu z Howletta a Crafta (2013), přejmu tedy rozlišení tří vzájemně propojených úrovní při výzkumu analytické kapacity. Pokusím se popsat nabídku a poptávku expertizy a zároveň otevřenost organizace a inovativní potenciál analytiků na nejnižší úrovni. Na druhé úrovni dospěju k závěru o míře analytické kapacity skrze výzkum zdrojů, zejména finančních a lidských, ale také potenciálu vygenerovanou expertizu uplatnit. Tedy zde se zaměřím na kvantitativní, ale i kvalitativní shrnutí držených mandátů. Nejde jen o počty, pod kvalitativním hlediskem v této části výzkumu se skrývá „důležitost“ jednotlivých mandátů, která umožňuje něco prosadit a změnit. Tato „důležitost“ se liší například u ministra práce a sociálních věcí a člena Podvýboru pro sociálně pojistné systémy a důchodovou reformu Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Na nejvyšší úrovni budu zkoumat celkovou organizační síť, respektive její rozsáhlost, stálost a kvalitu, odborného zázemí politických stran.

Vedle vyvrácení či potvrzení výzkumné hypotézy o přímé úměře mezi výší analytické kapacity a schopností prosazovat odborné názory bude cílem této části práce i samotný popis policy analytical capacity u tří vybraných politických stran, případné vyzdvižení silných a slabých stránek a vzájemná komparace stran v tomto ohledu.

¹² Uvědomuji si, že na jedné straně tvrdím, že hnutí ANO neprosazuje žádnou ideologii a je v tomto ohledu pro voliče nečitelné, ovšem v tomto případě používám slovo ideologie v nejširším možném kontextu užití tohoto slova. Pod ideologicky zbarvenými názory může v případě hnutí ANO jít například o názory ovlivněné osobností lídra Andreje Babiše či jiných významných členů hnutí.

Experti

Definice toho, kdo je považován za experta, souvisí úzce s definicí veřejně-politické práce. Koncept policy work (Colebatch; Hoppe a Noordegraaf, 2010) se snaží v rámci výzkumu veřejné politiky uchopit jednotlivá řešení problémů, vývoj analýzy veřejných politik. Z tohoto úhlu pohledu jsou experty ti, kteří pomáhají politikům vybrat nejefektivnější, nejvhodnější řešení daného veřejně-politického problému. Hal Colebatch, Robert Hoppe a Mirko Noordegraaf (2010) pro tuto perspektivu definují tři typy expertů, jejichž expertiza se liší druhem odborných znalostí, se kterými tito experti disponují. Ovšem i zde je nutné poznamenat, že se jedná pouze o ideální typy, které se v realitě všemožně kombinují.

Prvním typem jsou **funkční experti**, kteří si získali svou odbornost působením v dané oblasti praxe. Vycházejí z vlastních zkušeností a znalostí, jež si nasbírali léty praxe. Pod touto kategorií typologie si představme například lékaře, učitele, ekonoma či sociálního pracovníka. Velmi často jejich hlavní pracovní úvazek je právě v oblasti veřejné politiky, ve které jsou považováni za experty. Funkční experti mohou být také samotnými iniciátory ve veřejně-politickém procesu.

Procesní experti jsou druhým typem expertů, který autoři popisují. Tito lidé se velmi dobře vyznají v politických procesech, rozumí jednotlivým krokům a vědí, co je nutné udělat pro plynulost celého procesu tvorby politiky. Dohlížejí na formální správnost generování návrhů politiky. Konkrétně si můžeme pod tímto typem představit pracovníky aparátu strany v pozici tajemníků odborných komisí či bývalé politiky, kteří působili ve veřejných funkcích.

A třetím typem expertů jsou **analytici veřejných politik**. Tito experti zvládají identifikovat veřejně-politický problém, zpracovat možná řešení, predikovat dopady a rizika a na základě analýzy vybrat nejvhodnější řešení. (Colebatch, Hoppe a Noordegraaf, 2010: 13)

Ovšem pro celistvější pojetí celé problematiky je možné nahlížet „*veřejné politiky jako strukturovanou interakci zúčastněných aktérů a s tím i spojenou sociální konstrukci*“ (Polášek, Perottino, Novotný 2014), což například činní již výše zmíněný Colebatch (2004) ve svých dřívějších dílech. Tato perspektiva smazává rozdíl mezi politiky a poradci, neboť neumožňuje přesně určit, na které úrovni se rozhoduje. Tento fakt rozšiřuje typologii o čtvrtou kategorii expertů, kterou je možné nazvat **specializovaní politici**. Jedná se o politiky, kteří se stávají mluvčími strany v dané

veřejné politice. Když se strana dostane do vlády, tito lidé jsou většinou velkými adepty na pozici ministra. (Polášek, Perottino, Novotný 2014)

Další podstatnou distinkcí je členská příslušnost expertů. První skupinu tvoří členové, tedy experti uvnitř strany. Všechny čtyři typy expertů můžeme nalézt uvnitř politické strany. Zde je velmi zajímavé se pozastavit nad rolí členské základny a poté odborných komisí, jež dle předpokladu Martina Poláška, Michela Perottina a Viléma Novotného (2014: 159-160) hrají zásadní roli v procesu tvorby expertních názorů uvnitř politických stran. *„Je ale otázkou, zda zejména odborné komise hrají opravdu roli fór, kde se připravují stranické recepty na řešení veřejněpolitických problémů, nebo představují spíše arény, ve kterých se mají možnost setkat různé názorové a zájmové proudy, tj. slouží spíše jako prostor pro kanalizaci vnitrostranických konfliktů.“* (Polášek, Perottino, Novotný 2014: 159)

Druhou kategorií logicky tvoří experti mimo politickou stranu, tedy ti, kteří nejsou formálně členy strany. Zde je možné pracovat s funkčními experty, procesními experty i analytiky veřejných politik, ale ne se specializovanými politiky, kteří zastávají veřejné funkce. Zásadní neznámou zde je otázka statusu expertů. *„Zatímco v případě členů stran lze pro jejich zapojení do procesu tvorby politiky v expertní roli nalézt důvody jak praktické, tak symbolické a jejich expertní status není sám o sobě problémem, v případě expertů z vnějšku o nic samozřejmého nejde. Kdo bude v určité straně chápán pro určitou oblast jako autorita, není pochopitelně dáno nijak objektivně. Předpokládáme – jedná se o pracovní hypotézu –, že expertní status bude expertům zvenku přisouzen, bude-li splněna alespoň jedna z následujících dvou podmínek: Buď existuje přesvědčení vnitrostranických aktérů o expertní způsobilosti experta (přesvědčení získané různými kanály, od expertova institucionálního zakotvení až po mediální obraz), nebo existuje mezi vnitrostranickými aktéry a experty normativní blízkost, ať už osobní ke konkrétnímu aktérovi, nebo ke straně jako celku (např. známí, přátelé, spolužáci, resp. lidé sdílející světonázor, sympatizují se stranou, ‚compagnons de route‘).“* (Polášek, Perottino, Novotný 2014: 160-161)

Typologie expertů, tak jak ji představili Colebatch, Hoppe a Noordegraaf (2010) a doplnili Polášek, Perottino a Novotný (2014) je pro můj výzkum nepostradatelná, neboť determinuje objekty mého výzkumu, říká, kdo je podle teorie expertem a na koho bych se měla zaměřit, s kým udělat rozhovor. Neboť celý proces generování expertizy v politických stranách je velmi složitý a často hrají klíčovou roli lidé, kteří nejsou na

první pohled vidět, jako například procesní experti zosobnění tajemníky expertních komisí či vedoucí analytických oddělení apod.

Kontext a vývoj reformy českého penzijního systému

Téma důchodové reformy je pro mou diplomovou práci stěžejní. Je to rámec pro uchopení výzkumu. Reforma českého penzijního systému je pole plné aktérů, ze kterých jsem si vybrala respondenty svého výzkumu. Pro lepší vhléd do celé problematiky a snazší porozumění zkoumané oblasti poslouží tato kapitola, která shrne, jak se vyvíjel český penzijní systém v České republice a poukáže na zlomové milníky.

Můj výzkum mapuje zejména situaci od vlády Petra Nečase, tedy od roku 2010, až do dnešních dní. Zásadní bylo zavedení II. pilíře důchodového systému a snaha současné vlády ho zrušit. Tento fakt samozřejmě ovlivnil výběr respondentů, tedy jak výběr tří zkoumaných politických stran, tak výběr samotných expertů v rámci těchto tří politických stran. Ovšem pro komplexní uchopení tématu je nutná znalost historie a kontextu.

Po Sametové revoluci za federace byl předložen tzv. „Scénář sociální reformy“, který navazoval na sociální tradice meziválečného období a období těsně po II. světové válce. Ovšem v počátcích fungování České republiky pod taktovkou Václava Klause se směřovalo k ideálu (neo)liberálního státu. Mezigenerační solidarita či sociální spravedlnost nebyly příliš ctěnými hodnotami. V programovém prohlášení tehdejší vlády se psalo: *„Mezi základní úkoly vlády patří též transformace dosavadního systému sociálního zabezpečení. Aby byli občané vhodným způsobem zajištěni pro případ nemoci a stáří, vláda předloží návrh nové zákonné úpravy všeobecného důchodového a nemocenského pojištění. Jeho financování se oddělí od státního rozpočtu a změní se na soustavu samostatných pojišťovacích ústavů, financovaných z příspěvků zaměstnavatelů, zaměstnanců a samostatně podnikajících osob, popřípadě státu. Na dobrovolné bázi doplní toto základní sociální zajištění systém připojištění, umožňující reagovat na rozdílné podmínky jednotlivých oborů, podniků a povolání, ale i postojů jednotlivých občanů.“*¹³

Pojistné, které stálo mimo daňový systém, bylo zavedeno, avšak financování důchodů nebylo odloučeno od státního rozpočtu. Kdyby k tomu došlo, bylo by možné

¹³ Programové prohlášení vlády, 1992, online dostupné zde: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=26624>.

tvořit rezervy důchodového účtu na následující léta, neboť v těchto letech objem prostředků vybraných na pojistném přesahoval objem prostředků vynaložených na vyplácené dávky.

Penzijní připojištění se státním příspěvkem (dnes tzv. III. pilíř) bylo schváleno v roce 1994, ovšem oproti federální koncepci nebylo umožněno zapojení zaměstnavatelů. V roce 1999 se k motivaci státním příspěvkem přidaly ještě daňové úlevy.

V roce 1995 probíhaly rozsáhle diskuze ve vládě, výsledkem byl kompromis, z něhož vzešlo rozšíření náhradních dob pojištění, zvýšení redukčních hranic a postupné zvyšování důchodového věku. Ovšem v letech 1996 a 1997 se začaly projevovat první známky krize důchodového systému a náhradní doby byly opět redukovány, valorizace byla omezena a došlo ke zpřísnění nastavených podmínek pro odchod do předčasného důchodu. Byl zaveden zvláštní účet důchodového pojištění v rámci státního rozpočtu.

Zásadní zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění potvrdil trend České republiky vydat se cestou sociálního pojištění. Nastolený systém byl průběžně financovaný (tzv. systém pay as you go), dávkově definovaný, konstruovaný dvousložkově a povinný pro všechny ekonomicky aktivní občany s jistými výjimkami pro OSVČ.

Za levicové vlády Miloše Zemana v letech 1998 až 2002 se opustila snaha zavádět fondový pilíř do českého penzijního systému, naopak vláda deklarovala, že *„považuje průběžně financovaný základní systém důchodového pojištění za rozhodující nástroj pro zajištění důstojné životní úrovně lidí v důchodovém věku.“*¹⁴

V Senátu Parlamentu ČR byl založen na podzim roku 1999 Podvýbor pro důchodovou reformu a v roce 2000 byla dočasně vytvořena také v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR komise pro důchodovou reformu jako reakce na negativní demografické prognózy a sledovatelné zhoršování bilance důchodového účtu.

Vladimír Špidla z pozice ministra práce a sociálních věcí předložil koncepční návrh na důchodovou reformu, který plánoval zavést systém NDC v rámci I. pilíře, což by vyvolalo potřebu založit veřejnoprávní Sociální pojišťovnu. Zaměstnanecké penzijní připojištění jako samostatný důchodový pilíř bylo dalším předloženým návrhem. Ovšem tato reforma neprošla přes Poslaneckou sněmovnu PČR.

Za zmínku také stojí, že Česká republika jako jedna z mála států od počátku aktivity Světové banky v oblasti penzijních systémů odmítala aktivní spolupráci a doporučení, spoléhala se na domácí experty.

Vladimír Špidla v roce 2004, už jako předseda vlády, se pokusil odpolitizovat debatu o důchodové reformě a zvýšit její legitimitu zapojením expertů, byla založena tzv. Bezděková komise¹⁵, jejíž Výkonný tým tvořili převážně ekonomové. Z práce této expertní skupiny vzešlo zejména shodné stanovisko, že důchodová reforma je nezbytná.

V následujícím období vlád Mirka Topolánka a Jana Fischera se diskutovalo o důchodové reformě a už se více zohledňovaly tehdejší strategie Světové banky, jež vybízely k navyšování role soukromých pilířů a různým parametrickým změnám I. (státního) pilíře. Proběhly první parametrické úpravy českého penzijního systému, které zpříšňovaly podmínky (prodlužovaly nutnou délku pojištění pro nárok na starobní důchod, zvyšovaly hranici věku pro odchod do důchodu či eliminovaly náhradní doby pojištění). Byl vytvořen Poradní expertní sbor Ministerstva financí ČR a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (tzv. Druhá Bezděková komise¹⁶).

Tzv. Malá důchodová reforma v roce 2011, která změnou redukčních hranic a sazeb v důchodovém systému, reagovala na nález Ústavního soudu z března 2010, který tvrdil, že § 15 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění nezaručuje právo na přiměřené hmotné zabezpečení, jež je garantováno Listinou základních práv a svobod. Dále bylo za této vlády Petra Nečase schváleno nekonečné zvyšování důchodového věku o dva měsíce ročně. V neposlední řadě došlo ke zrušení garance nezáporného výnosu u tzv. Účastnických fondů ve III. pilíři.

V roce 2011 byla na základě ústní dohody tehdejšího premiéra Petra Nečase a Bohuslava Sobotky, předsedy opoziční ČSSD, ustavena expertní komise, která měla najít dlouhodobé řešení v otázkách předdůchodů, nastavení hranice věku odchodu do důchodu a také tato skupina se měla zaměřit na garance pojištěnců v „novém“ III. pilíři. Výsledkem této odborné skupiny bylo zavedení předdůchodů ve III. pilíři a dále poznatek, že platforma umožňující diskuzi expertů s odlišnými politickými názory může při troše snahy přinést dlouhodobé a široce podporované řešení.

¹⁴ Programové prohlášení vlády, 1998, online dostupné zde: http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf.

¹⁵ Více o Bezděkově komisi lze online nalézt zde: <http://www.mpsv.cz/cs/2228>.

¹⁶ Více o Druhé Bezděkově komisi lze online nalézt zde: <http://www.mpsv.cz/cs/8179>.

S platností od 1. ledna 2013 byl za velkého odporu opozice i široké veřejnosti, tedy nenalezení obecné shody, jež by zajišťovala dlouhodobou udržitelnost reformy, zaveden II. pilíř důchodového systému, který byl fondový a příspěvkově definovaný. Tato změna umožňovala opt-out účastníků, který spočíval ve vyvedení 3 % ze mzdy, o které se sníží odvody na důchodové pojištění z I. pilíře do II. pilíře s podmínkou přidání ještě dalších 2 % ze mzdy navíc. Těchto 5 % se odvádělo do vybraného soukromého penzijního fondu. Bylo nutné si vybrat spořicí strategii, které se lišily dle míry rizika a samozřejmě také odpovídajícího úroku. Po dosažení důchodového věku mělo být možné si zvolit jednu ze tří variant výplaty.

Současná vláda Bohuslava Soboty ve svém programovém prohlášení i koaliční smlouvě garantuje zrušení II. pilíře. Tento úkol svěřila Odborné komisi pro důchodovou reformu¹⁷, která pod vedením Martina Potůčka funguje od června 2014 a již vládě předložila návrh na zrušení II. pilíře i několik dalších změn (např. flexibilní systém zastropování důchodového věku či mnohé parametrické změny III. pilíře)¹⁸. V současné době pracuje na narovnání transferů mezi rodinou a státem, nastavení valorizace, zatraktivnění III. pilíře, ale i na komplexních analýzách fungování celého důchodového systému.

¹⁷ Více od Odborné komisi pro důchodovou reformu lze online nalézt zde: www.duchodova-komise.cz.

¹⁸ Podrobnosti o výstupech práce odborné komise za rok 2014 jsou shrnuty v závěrečné zprávě o činnosti, kterou lze online nalézt zde: <http://www.duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2015/01/Z%3%A1v%49Bre%4%8Dn%3%A1-zpr%3%A1va-o-%4%8Dinnosti-OK-2014.pdf>.

Analýza TOP 09

Politická strana TOP 09 se poprvé představila na tiskové konferenci přípravného výboru 11. června 2009 v pražské kavárně Café Louvre. 27. a 28. listopadu 2009 proběhl Ustavující celostátní sněm TOP 09¹⁹. Tato politická strana je vystavěna, jak uvádí na svých webových stránkách, na tradici, odpovědnosti a prosperitě. Článek dva stanov²⁰ TOP 09 shrnuje programové zásady a cíle strany.

- Strana vychází z tradic křesťansko-židovské evropské kultury. Je stranou konzervativní a demokratickou. Odmítá jakékoliv formy ideologií, které vedou k totalitě a nerespektování základních práv a svobod.
- Strana prosazuje principy svobodného trhu, který je vymezen přehlednými pravidly, na jejichž dodržování dohlížejí funkční instituce. Hájí společnost rovných příležitostí a podporuje sociální odpovědnost občanů i právnických osob. Odmítá jakékoliv formy diskriminace.
- Strana trvá na maximální odpovědnosti vůči budoucím generacím. Usiluje proto o zachování kulturního dědictví, trvalé zlepšování životního prostředí a nezvyšování veřejného dluhu.
- Strana usiluje o to, aby ČR byla respektovaným členem EU. V zájmu občanů ČR podporuje proces, který umožní Evropské unii mít jednotný a silný hlas v globálním světě. Pečuje o zachování euroatlantických zahraničněpolitických vazeb.

TOP 09 měla v březnu 2014 3 825 členů. (Rieger, 2014)

Organizační uspořádání

Organizační hierarchie TOP 09 se rozpadá do čtyř základních úrovní: celostátní, krajská, regionální a místní. Tyto čtyři úrovně mají své orgány, které jsou ukotveny v článku 7 stanov. Na celostátní úrovni funguje celostátní sněm, výkonný výbor, předsednictvo strany, smírčí výbor a celostátní revizní komise. Na krajské úrovni se zřizují krajské sněmy, krajské výbory, krajská předsednictva a krajské revizní komise. Na regionální úrovni působí jen tři typy orgánů, regionální sněmy, regionální výbory a

¹⁹ Materiály k Ustavujícímu celostátnímu sněmu lze online nalézt zde: http://www.top09.cz/files/soubory/zasady-ne-vysady_47.pdf.

²⁰ Stanovy TOP 09 lze online nalézt zde: <http://www.top09.cz/dokumenty/stanovy/>.

regionální revizní komise. A na nejnižší místní úrovni fungují místní sněmy a místní výbory.

Vrcholným orgánem TOP 09 je celostátní sněm²¹, který se schází minimálně jednou za dva roky. Jeho delegáty jsou členové výkonného výboru a zástupci krajských organizací, kteří jsou voleni na krajských sněmech strany. Tento celostátní sněm strany zejména volí a odvolává: předsedu, prvního místopředsedu a až čtyři místopředsedy strany, až pět členů předsednictva strany a patnáct členů výkonného výboru, předsedu, členy a náhradníky celostátní revizní komise a smírčího výboru. Celostátní sněm schvaluje program strany, stanovy strany a jejich změny.

Členy výkonného výboru²² jsou předsednictvo strany, patnáct členů volených na celostátním sněmu, a dále členové vlády, poslanci a senátoři Parlamentu ČR, poslanci Evropského parlamentu, primátor hl. m. Prahy a hejtmani krajů, pokud jsou členy strany. Výkonný výbor zejména: schvaluje návrh ročního rozpočtu a výroční finanční zprávu strany, navrhuje kandidáty pro volby dle příslušné vnitrostranické normy, rozhoduje o kandidátních listinách do Poslanecké sněmovny, Evropského parlamentu a kandidátech do Senátu, určuje volební zmocněnce strany a rozhoduje o volebních a povolebních koalicích, schvaluje řády, směrnice a statuty, stanoví výši řádných a zvláštních členských příspěvků, jestliže se v průběhu funkčního období uvolní funkce místopředsedy, volí a odvolává ze svého středu nástupce do konce funkčního období, na návrh předsedy nebo prvního místopředsedy jmenuje a odvolává generálního sekretáře, rozhoduje o ustavení a zrušení regionální organizace a její územní působnosti.

Statutárním orgánem strany je předsednictvo strany²³. Předsednictvo je složeno z předsedy, prvního místopředsedy, až čtyř místopředsedů, až pěti členů předsednictva strany, a dále z předsedů klubu poslanců, klubu senátorů a klubu poslanců v Evropském parlamentu, pokud jsou členy strany. Předsednictvo strany zejména: předkládá výkonnému výboru návrh ročního rozpočtu a výroční finanční zprávu, předkládá výkonnému výboru ke schválení směrnice, řády a statuty, schvaluje metodické pokyny, pozastavuje činnost místního či regionálního výboru.

²¹ Ve stanovách strany je celostátní sněm upraven v článku 9.

²² Ve stanovách strany je výkonný výbor upraven v článku 10.

²³ Ve stanovách strany je předsednictvo upraveno v článku 11. Složení současného předsednictva strany lze online nalézt zde: <http://www.top09.cz/kdo-jsme/predsednictvo/>.

Specifické postavení, práva a povinnosti předsedy strany, kterým je dnes Karel Schwarzenberg²⁴, jsou upraveny v článku 12 stanov. Ve stejném článku je definována i funkce prvního místopředsedy. Tento post zastává v současné době Miroslav Kalousek²⁵.

Na nižších úrovních²⁶ organizační hierarchie strany mají obdobné orgány obdobné fungování jako na celostátní úrovni.

Článek 16 stanov upravuje fungování revizní komise a smírčího výboru. Oba tyto orgány se řídí svým statutem, schváleným výkonným výborem. Tyto dokumenty bohužel nejsou volně dohledatelné. Celostátní revizní komise kontroluje finanční, hospodářskou a správní činnost strany. Členství v revizní komisi²⁷ i v smírčím výboru²⁸ není slučitelné s žádnou funkcí na stejné organizační úrovni ve straně a ani se zaměstnaneckým poměrem ve straně. Smírčí výbor zejména: rozhoduje ve sporech mezi členy a orgány, jakož i ve sporech mezi členy navzájem a orgány navzájem na krajské a celostátní úrovni a o odvolání proti rozhodnutí o stranickém trestu a o pozastavení členství, je odvolacím orgánem strany a jeho rozhodnutí je konečné, podává závazný výklad stanov, rozhoduje o souladu vnitrostranických norem se stanovami strany. Předseda smírčího výboru musí mít ukončené právnické vzdělání.

Odborné zázemí

Odborné zázemí TOP 09 tvoří zejména expertní komise a think-tank TOPAZ. Odborné zázemí, dle informací od respondenta č. 2, nemá žádný rozpočet. Fungování expertních komisí je zakotveno ve statutu. Poslední verze statutu pochází z 20. února 2014 a je Přílohou č. 5 této práce. Do práce expertních skupin by měla být zapojena široká členská základna a expertní komise v TOP 09 by měly fungovat jako sběrná pyramida názorů strany, jak se píše v úvodu statutu. Expertní komise ustavuje a ruší předsednictvo strany jako své poradní orgány.

Jak mi uvedli respondenti č. 1 a 2, odborné zázemí v TOP 09 je jako celek koordinováno programovou radou, jejímž předsedou je první místopředseda strany

²⁴ Více o předsedovi strany Karlu Schwarzenbergovi lze online nalézt zde:

<http://www.top09.cz/osobnosti/karel-schwarzenberg-511.html>.

²⁵ Více o prvním místopředsedovi strany Miroslavu Kalouskovi lze online nalézt zde:

<http://www.top09.cz/osobnosti/miroslav-kalousek-512.html>.

²⁶ Ve stanovách strany jsou krajská, regionální a místní úroveň upraveny v článcích 13, 14 a 15.

²⁷ Členy a členky celostátní revizní komise lze online nalézt zde: <http://www.top09.cz/kdo-jsme/celostatni-revizni-komise/>.

Miroslav Kalousek a místopředsedkyní je Helena Langšádlová. Programová rada je složena z předsedů expertních komisí, kterých je v současné době v TOP 09 zhruba patnáct, například expertní komise pro oblast zdravotnictví, školství, sociálních věcí, spravedlnosti, sportu, kultury, dopravy či energetiky.

Předsednictvo strany jmenuje předsedy expertních komisí. Expertní komise jsou složeny především z krajských garantů expertních komisí, každá krajská organizace má právo nominovat jednoho člena do každé expertní komise. Každý předseda expertní komise má dále právo přizvat do expertní komise až tři odborníky dle vlastního uvážení, tito odborníci nemusí být členy strany, důležité je profesní zaměření. Členové expertních komisí pracují pro komise zadarmo. Podle statutu může mít každá komise maximálně osmnáct členů, ovšem respondent č. 3 mi sdělil, že komise pro sociální věci má v současné době dvacet dva členů, kteří jsou ve většině případů členy strany. Celkově pracují v expertních komisích TOP 09 stovky lidí. (respondent č. 2)

Expertní komise mají povinnost se scházet alespoň pětkrát ročně. Komise pro sociální věci se schází zhruba jednou za dva měsíce. Velmi populární je prý v expertních komisích TOP 09 práce elektronicky online. (respondent č. 2)

Každá expertní komise má svého tajemníka, který řeší veškeré organizační záležitosti od zajišťování prostor až po psaní zápisu. Ve statutu se píše, že tito tajemníci jsou vybíráni na základě dohody poslanců a mají práci pro expertní komise vykonávat v rámci služeb asistenta poslance. Respondent č. 1 mi naopak sdělil, že tajemníci jsou obvykle zaměstnanci centrální kanceláře strany. A respondentka č. 2 dodala, že asistenti poslanců jsou zapojeni, ale nejsou součástí aparátu strany.

Jednání expertních komisí svolává na pokyn předsedy komise její tajemnice. Jednání komise řídí předseda komise. V současné době vede, pro mou diplomovou práci relevantní expertní komisi, tedy komisi pro sociální věci, která má v rámci své agendy zařazenu důchodovou reformu, paní poslankyně Jitka Chalánková. (respondent č. 1)

Podněty pro práci expertních komisí přicházejí z mnoha směrů. Ve statutu se píše, že expertní komise plní zadání předsednictva strany, průběžně pracují na programu strany a reagují na společenské výzvy, zpracovávají stanoviska k legislativním návrhům a projednávají podněty schválené krajskými výbory TOP 09. V komisi pro sociální věci stanovuje program jednání předsedkyně mnohdy na základě podnětů od samotných členů komise. (respondent č. 3)

²⁸ Členy a členky smírčího výboru lze online nalézt zde: <http://www.top09.cz/kdo-jsme/smirci-vybor/>.

Práce komisí ústí do různých typů materiálů, od pozměňovacích návrhů, skrze stanoviska k aktuální legislativě, tisková prohlášení či návrhy programu strany, až po audity vlády²⁹. Výstupy komisí využívá vedení strany a zároveň jsou k dispozici členům strany v jednotlivých regionech od jejich zástupců, kteří do komise dojíždějí. Některé výstupy ještě koordinuje programová rada, zejména témata, která jdou napříč rezorty, předsednictvo strany má poslední slovo. Program schvaluje ještě výkonný výbor. (respondent č. 2) Výstupy z práce expertních komisí jsou prý přijímány většinou kladně a průběžně se s nimi pracuje. Konkrétně v případě komise pro sociální věci „se vedení strany zcela pravidelně obrací na předsedkyni komise jako na svou odbornou mluvčí pro sociální témata. Výstupy komise jsou pak prezentovány ústy předsedkyně komise médiím.“ (respondent č. 3)

Dle statutu mají poslanci a náměstci ministrů z daného oboru povinnost se účastnit jednání komise. V TOP 09 bývá zvykem, že když je strana ve vládě, tak ministři sami vedou expertní komise. Například v době, kdy byl ministrem práce a sociálních věcí Jaromír Drábek, byl pan ministr zároveň předsedou příslušné expertní komise strany. Měl tedy možnost čerpat přímo z podnětů komise a zároveň i nastolovat témata, na která potřeboval znát stranickou pozici. (respondent č. 1)

Co se týče externí spolupráce expertních komisí TOP 09, i zde se názory respondentů odlišovaly. Respektive jeden mi odpověděl, že expertní komise spolupracují s různými asociacemi a neziskovými organizacemi, ale že ty spíše nejsou přímo součástí expertních komisí (respondent č. 2), na druhou stranu jsem se dozvěděla, že v komisi pro sociální věci působí mnoho členů, kteří pracují v různých neziskových organizacích, např. Člověk v tísni či různé příspěvkové organizace, zařízení poskytující sociální služby atd. (respondent č. 3)

Na otázku „Domníváte se, že stávající způsob generování expertizy ve vaší straně odpovídá v zásadě jejím potřebám, nebo by se měl změnit? Pokud měl, jak?“ jsem dostala pouze pochvalné odpovědi na stávající systém generování expertizy, který byl prý slouho nastavován a nyní je optimální.

²⁹ Letošní audit ministryně práce a sociálních věcí, který provedla TOP 09, je nazván pro oblast penzijní reformy „jízda koalice do neznáma“ a píše se v něm: „Ministryně prosadila zrušení penzijní reformy, aniž by navrhla jiné řešení. Tímto krokem odpírá odpovědným a pracovitým lidem právo spořit si část odvodů na důchod a nutí je znovu odevzdávat své příjmy do přerozdělovacího systému, ve kterém rovnostářství vítězí nad zásluhovostí.“ Audit lze online nalézt zde: <http://www.top09.cz/co-delame/tiskove-zpravy/opozicni-audit-uz-je-kompletni-17980.html>.

Druhým spíše okrajovým nástrojem generování expertizy v TOP 09 je politický think-tank TOPAZ³⁰, který vznikl v dubnu 2012, funguje jako spolek. Základní funkcí TOPAZu je pokračovat ve vnitrostranickém vzdělávání, které dříve probíhalo pod taktovkou interní komise pro vzdělávání. „TOPAZ se ale bude zabývat i debatou o celospolečenských tématech s odbornou, nestrannou veřejností, spoluprací s expertními komisemi TOP 09, fundraisingem, vytvářením názorových alternativ k materiálům, které jsou vytvářeny veřejnou správou, a konečně tvorbou analytických a koncepčních materiálů, které budou pojednávat o jednotlivých problematikách a navrhnout způsoby řešení.“ (web TOPAZu, 2015) TOP 09 si slibuje od založení vlastního think-tanku především posílení vlastního (odborného) obsahu.

Ředitelem spolku je i předseda TOP 09 Karel Schwarzenberg. TOPAZ je řízen Výkonnou radou, do které byli zvoleni poslankyně Helena Langšádlová, poslanec Marek Ženíšek, poradce poslaneckého klubu TOP 09 Jan Husák, předseda jihomoravské krajské organizace TOP 09 Jan Vitula a Reda Ifrah. Mezi členy akademické rady patří například Tomáš Sedláček, Miroslav Zámečník, Zdeněk Tůma, Hynek Jeřábek nebo Martin Kovář.

Důchodová reforma

Již na ustavujícím sněmu TOP 09 na podzim 2009 bylo reflektováno téma důchodové reformy jako jedno ze stěžejních témat strany. Tehdejší materiál navrhoval zavedení II. pilíře důchodového systému, konkrétně vyvedení 4 % ze státního I. pilíře na vlastní účet do soukromého fondu s nutností přidat ještě dalších 2 % ze mzdy. (Zásady ne výsady, 2009: 50)

Po volebním úspěchu v roce 2010 se TOP 09 dostala do vlády a získala post ministra práce a sociálních věcí, kterého se ujal Jaromír Drábek. Základní parametry důchodové reformy byly, dle respondenta č. 1, stanoveny politicky po politické i odborné diskusi na základě odborných podkladů. Ministr prý téma diskutoval ve vedení strany, v expertní komisi a programové radě TOP 09, s kolegy poslanci, na tripartitě, na poradě ekonomických ministrů, s nevládními organizacemi, s odborníky na ministerstvech i mimo ně. Konečné slovo měl při zadání práce ministr. Jednotlivé konkrétní kroky důchodové reformy vypracovával aparát ministerstva práce a sociálních věcí ve spolupráci s aparátem ministerstva financí (především úpravy III. pilíře, který je

³⁰ Více o think-tanku TOPAZ lze online nalézt zde: <http://www.top-az.eu>.

v kompetenci MF ČR). Zadání prý vyplývalo z dlouhodobých finančních, demografických a sociálních analýz. Respondent č 1 hodnotil odbornou úroveň pracovníků MPSV v oblasti penzijního systému jako vynikající. Velkou důchodovou reformou za ministra Drábka byl zaveden II. pilíř důchodového systému od 1. ledna 2013. V té době byl vydán také manuál k této reformě³¹, který dodnes visí na webu TOP 09 u tématu penzijní reformy.

V době, kdy byl ministrem Jaromír Drábek, byla, jak mi řekl respondent č. 1, z koordinačních důvodů společná expertní komise pro veřejné rozpočty, kam náležely i oblasti zdravotnictví a sociálních věcí. TOP 09 tehdy považovala za vhodné koordinovat práci v jedné společné pracovní skupině, které předsedal právě tehdejší ministr Jaromír Drábek, který velmi úzce při tom spolupracoval s tehdejším ministrem financí Miroslavem Kalouskem (zároveň 1. místopředsedou strany a předsedou programové rady) a tehdejším ministrem zdravotnictví Leošem Hegerem.

Pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2013 obsahoval volební program TOP 09 k tématu důchodové reformy jen krátký odstavec: *„Reforma penzijního systému, realizovaná v uplynulém období, zajistila dlouhodobou udržitelnost průběžného pilíře a umožnila mladé generaci rozložit rizika hmotného zajištění na stáří. Nadále chceme zachovat možnost rozdělení povinného sociálního pojištění na solidární odvod ostatním (I. pilíř) a spoření na vlastní účet (II. pilíř). Do poslední chvíle jsme usilovali a stále chceme usilovat o penzijní reformu pro všechny. Při všech úpravách budeme proto nadále navrhopvat povinnou účast ve II. pilíři, který navrhujeme zatraktivnit prostřednictvím následujících opatření:*

- *dědictví nebude vázáno na spoření ve II. pilíři, ale bude možné s ním nakládat libovolně,*
- *pro možnost čerpání prostředků bude dostatečné dosažení důchodového věku bez povinnosti setrvat 35 let v systému,*
- *dosavadní možnosti čerpání – doživotní výplata a výplata po dobu dvaceti let – chceme rozšířit o další možnost výplaty po dobu patnácti let.“* (volební program TOP 09 pro volby do PS PČR³², 2013: 15)

³¹ Manuál k důchodové reformě lze online nalézt zde: http://www.top09.cz/files/soubory/manual-k-duchodove-reforme_817.pdf.

³² Volební program lze online nalézt zde: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/volebni-program-2013/>.

Jak mi sdělil respondent č. 2, TOP 09 má dnes expertní tým, který promýšlí téma důchodové reformy a kde je zapojen například předseda Asociace penzijních společností Vladimír Bezděk nebo ekonom Luděk Niedermayer, bohužel žádné výstupy nejsou k dohledání.

Analýza ČSSD

Česká strana sociálně demokratická má dlouhou tradici, je to nejstarší politická strana v České republice. Roku 1893 byla založena organizačně samostatná Československá sociálně demokratická strana dělnická, která se vydělila z tzv. rakouské internacionály. Česká sociální demokracie přežila 20. století, kdy působila za války v odboji a ve druhé polovině století byla vyhnána do exilu. Po revoluci byla činnost sociální demokracie oficiálně obnovena na XXIV. obnovovacím sjezdu ČSSD v březnu 1990 v Praze – Břevnově. Centrem sociální demokracie už po dlouhou historii, od roku 1907, je Lidový dům v Hyberské ulici v Praze. Od počátku existence České republiky hrála ČSSD vždy velmi důležitou roli na politickém poli. Vystřídala se několikrát ve vládě i v opozici.³³

„Sociální demokracie je otevřenou levicovou stranou. Rozvíjí se jako společenství, jež zakládá svou politiku na humanitně-demokratickém úsilí o to, aby všichni lidé bez rozdílu mohli nalézt svou lidskou důstojnost ve svobodě.

V podmínkách vysoce rozvinuté průmyslové společnosti sociální demokracie usiluje demokratickou cestou o reformy v nejrůznějších oblastech života národní, nadnárodní i globální pospolitosti. Čelí různým rizikům a problémům a zároveň využívá příležitosti naší doby a vyvozuje z nich politické důsledky. Proto také podporuje ekologickou přestavbu Země, usiluje o rovnoprávnost pohlaví a ras, překonání nerovnosti mezi bohatým Severem a chudým Jihem a vyzývá k míru na základě kolektivní bezpečnosti a rovnoprávné spolupráce národů.

Sociální demokracie má své duchovní kořeny v antické demokratické filozofii, židovsko-křesťanské etice, v renesanci a reformaci, v humanistické a osvícenecké tradici, v deklaracích práv člověka a občana velkých revolucí 17. a 18. století, v evropském socialismu a v národních i mezinárodních zkušenostech dělnického hnutí a jeho stran.

Mezinárodním fórem sdružujícím sociálně demokratické a socialistické strany z celého světa je Socialistická internacionála založená roku 1951. V souvislosti s evropským integračním procesem jsou dnes národní strany členských států Evropské

³³ Podrobnou historii české sociální demokracie lze nalézt online zde: <http://www.cssd.cz/strana/agenda-a-clenstvi/historie-cssd/> a nebo v knize Josefa Tomeše Průkopníci a pokračovatelé, osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878 – 2013.

unie sdruženy v Evropské straně sociálně demokratické (PES). Evropští sociální demokraté usilují o hlubokou politickou, sociální a kulturní integraci Evropy, v níž spatřují hlavní předpoklad uchování a rozvíjení evropského sociálního modelu založeného na prosperitě a sociální soudržnosti.“ (web ČSSD, 2015)

ČSSD mezi hodnoty, které ctí, řadí úctu ke člověku, svobodu a odpovědnost, rovnost, solidaritu, sociální spravedlnost, trvale udržitelný rozvoj a humanitní demokracii. Tato strana má dnes zhruba 23 000 členů, což z ní činí třetí největší politickou stranu v České republice. (Rieger, 2014)

Organizační uspořádání

Struktura strany je velmi podrobně popsána v části 3 Stanov ČSSD³⁴. Ve své práci jen stručně naznačím, jak vypadají jednotlivé úrovně hierarchického uspořádání strany a zejména se zaměřím na nejvyšší centrální úroveň. Na nejnižší úrovni jako základní politická jednotka a základní organizační jednotka působí místní organizace. Nad nimi působí okresní organizace a o stupeň výše v organizační struktuře se nacházejí krajské organizace. Všechny tyto tři úrovně mají své orgány³⁵. Toto vše zastřešují ústřední orgány (čl. 28 stanov).

Organizační a politickou strukturou v rámci okresu jsou okresní organizace, ve statutárních městech, tvořících samostatný okres městské organizace, v hlavním městě Praze obvodní organizace. Na těchto úrovních jsou zřizovány okresní sekretariáty. Zaměstnancem sekretariátu je okresní tajemník, vykonávající organizační a hospodářskou činnost pro okresní organizaci. Organizační a politickou strukturou v rámci kraje jsou krajské organizace: Hlavní město Praha, Středočeský kraj, Jihočeský kraj, Plzeňský kraj, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Liberecký kraj, Královéhradecký kraj, Pardubický kraj, kraj Vysočina, Jihomoravský kraj, Olomoucký kraj, Zlínský kraj, Moravskoslezský kraj. Na těchto úrovních jsou zřizovány krajské sekretariáty. Zaměstnancem sekretariátu je krajský tajemník, vykonávající organizační a hospodářskou činnost pro krajskou organizaci, jak se uvádí ve II. části Organizačního řádu ČSSD.

³⁴ Stanovy ČSSD lze online nalézt zde: <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/stanovy/>.

³⁵ Místní, okresní a krajské organizace včetně popisu všech orgánů jsou ukotveny v čl. 15 – 27 stanov.

Nejvyšším orgánem strany, který zejména volí vedení strany a stanovuje politický program a cíle je Sjezd ČSSD³⁶ (čl. 29 stanov). Konference ČSSD (čl. 30 stanov) je svolávána k aktuálním, konkrétním a zásadním politickým a programovým otázkám. Ústřední výkonný výbor ČSSD³⁷ (čl. 31 stanov) řídí činnost strany, dohlíží na plnění programových dokumentů, schvaluje rozpočet a vnitrostranické normy. Předsednictvo ČSSD³⁸ (čl. 32 stanov) zajišťuje realizaci plnění usnesení Ústředního výkonného výboru ČČSD a zpracovává podkladové materiály pro jednání Ústředního výkonného výboru ČSSD. Politické grémium³⁹ ČSSD (čl. 33 stanov) zajišťuje realizaci plnění usnesení Předsednictva ČSSD a zpracovává podkladové materiály pro jednání Předsednictva ČSSD. Ústřední kontrolní komise ČSSD⁴⁰ (čl. 35 stanov) zaměřuje svou kontrolní činnost zejména na: dodržování politického programu, cílů a hlavních úkolů ČSSD, dodržování Stanov ČSSD a vnitrostranických norem ČSSD, plnění usnesení stranických orgánů, činnost a hospodaření stranických orgánů.

Ústřední sekretariát ČSSD jako centrální řídicí pracoviště strany sídlí v Lidovém domě v Praze. Základními organizačními jednotkami ústředního sekretariátu jsou sekce a oddělení. Obecná posloupnost v řízení ústředního sekretariátu je dána VIII. částí organizačního řádu takto: předseda ČSSD, statutární místopředseda ČSSD, místopředseda ČSSD pro hospodaření, ostatní místopředsedové ČSSD, ústřední tajemník ČSSD, vedoucí sekcí, vedoucí oddělení.

Odborné zázemí

„ČSSD má k dispozici odborné zázemí strany, na jehož práci se podílí experti z řad akademické sféry, odborníků z praxe i zástupců z příslušných institucí veřejné správy ve spolupráci s širokou odbornou veřejností.“ (Gajdušková, 2015: 3) Odborné zázemí v České straně sociálně demokratické je postaveno zejména na fungování ústředních odborných komisí, kterých je dnes dvacet pět (viz Příloha č. 7), ale jejich počet se měnil. Některé větší komise, například Sociální komise, se rozpadají do

³⁶ Více informací o posledním 38. Sněmu ČSSD lze online nalézt zde: <http://www.cssd.cz/38-sjezd-cssd/>.

³⁷ Aktuální složení Ústředního výkonného výboru ČSSD lze online nalézt zde: <http://www.cssd.cz/strana/organy-cssd/uvv-cssd/>.

³⁸ Aktuální složení Předsednictva ČSSD lze online nalézt zde: <http://www.cssd.cz/strana/organy-cssd/predsednictvo-cssd/>.

³⁹ Aktuální složení Politického grémia ČSSD lze online nalézt zde: <http://www.cssd.cz/nasi-lide/politicke-gremium-cssd/>.

⁴⁰ Aktuální složení Ústřední kontrolní komise ČSSD lze online nalézt zde: <http://www.cssd.cz/strana/organy-cssd/uk-1/>.

tematických subkomisí. Fungování odborných komisí, na ústřední, ale i regionální úrovni se řídí statutem (viz Příloha č. 6). První komise ve straně vznikly již v roce 1930 zejména kvůli potřebě vytvoření odborného programu. Komise hrály důležitou roli mezi léty 1945 a 1948, kdy připravovaly konkurenční koncepci komunistickým představám směřování státu (Tomeš, 2013: 240). Po čtyřicetileté pauze „začala ČSSD budovat pevnější organizační základnu pod záštitou tehdejšího předsedy Miloše Zemana v roce 1993, kdy byl vytvořen jednotný statut odborných komisí i jejich sekretariát. Ústřední odborné komise byly definovány jako poradní, pracovní a iniciativní grémia navazujících politických orgánů strany... Nyní na základě pověření politických orgánů se ústřední odborné zázemí podílí na tvorbě programů ČSSD a úzce spolupracuje při praktické realizaci koncepce stranické politiky.“ (Tomeš, 2013: 204–205) Odborné zázemí bylo dle respondenta č. 6 historicky vždy poměrně autonomní oblastí ve straně, i když se tento fakt někteří funkcionáři snažili změnit, například Martin Starec.

Fungování odborných komisí strany spadá v aparátu strany pod Sekci pro odborné zázemí a archiv, kterou dnes vede Jan Novák jako následovník Marka Ondrouška a dlouholetého pracovníka Lidového domu Karla Zemka. Tuto sekci dnes tvoří pouze sedm lidí (ze zhruba sto padesáti zaměstnanců Lidového domu) a z toho ještě tři pracují na zkrácený úvazek. (respondent č. 8) Dle respondenta č. 10 je velmi důležité, aby člověk, který vede tuto sekci, měl přehled a hlavně věděl, na koho se obrátit s jakým problémem. Vedle této sekce lze v aparátu strany nalézt ještě Politicko-analytickou sekci. Moc tohoto oddělení se vždy skrývala zejména v osobě Oto Novotného, který se dlouhodobě podílel na tvorbě programatiky ČSSD. Dle respondenta č. 5 je dlouhodobým problémem personální poddimenzovanost odborného zázemí aparátu strany.

Sociální demokracie nemá svůj politický think-tank v pravém slova smyslu, ale pracuje na tom a ráda by ho vytvořila z Masarykovy demokratické akademie (MDA)⁴¹, se kterou již dnes velmi úzce spolupracuje. MDA je sociálnědemokratická vzdělávací instituce popularizující hodnoty sociální demokracie, pořádající debaty, semináře a školení. V této souvislosti je dobré připomenout ještě pravidelnou spolupráci s Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)⁴², například na pořádání Akademie sociální demokracie

⁴¹ Více o MDA lze online nalézt zde: <http://www.masarykovaakademie.cz/>.

⁴² Více o FES lze online nalézt zde: <http://www.fesprag.cz/>.

(ASD)⁴³, což je česko-slovenský vzdělávací program pro sociálnědemokratické političky a politiky. Na počátku roku 2011 založili Bohuslav Sobotka a politologové Jiří Pehe a Vít Klepárník think-tank Cesta⁴⁴, který však dnes není příliš vidět.

Dnes, když je ČSSD ve vládě a má premiéra, můžeme do odborného zázemí strany zařadit také odborný aparát Úřadu vlády ČR. Šéfem poradců premiéra Bohuslava Sobotky je Vladimír Špidla, který se se svým odborným týmem, jak mi vysvětlil respondent č. 11, snaží, aby premiér byl schopen nastolovat agendy, umožňovat premiérovi zaujímat koherentní a odborné stanovisko v souladu s ideologií ČSSD ke vznikajícím politikám. Tým poradců na Úřadu vlády ČR dělá také operativní práci, kterou lze přirovnat k redakci odborného časopisu a v neposlední řadě je důležité prognózování české a světové politiky, což je možné na rok až na dva roky, neboť „*když máte čas, jde vše.*“ (respondent č. 11) Hlavním zdrojem lidí pro sestavení tohoto odboru poradců byla strana, zejména lidé, kteří působili v odborných komisích. Dalším zdrojem byla Akademie sociální demokracie a třetím zdrojem byly zkušenosti s lidmi z akademické sféry. (respondent č. 11)

Odborné zázemí jako celek je koordinováno místopředsdou ČSSD pro odborné zázemí⁴⁵. Tuto funkci získá vždy jeden ze zvolených místopředsdů strany na prvním jednání politického grémia, většinou po dohodě. Tento místopředseda úzce spolupracuje v Lidovém domě se Sekcí pro odborné zázemí a archiv, skrze kterou velmi často realizuje svou politiku směrem k odborným komisím. Místopředseda má v oblasti odborného zázemí zejména administrativně koordinační roli. (respondent č. 5)

V čele každé odborné komise stojí předseda, který má právo reprezentovat komisi. Všichni předsedové jsou na návrh politického grémia schvalování předsednictvem strany. Důležitá je samozřejmě odbornost, ale hlavně ochota pracovat po ČSSD. V minulosti vedle předsedů měla každá komise ještě svého garanta, většinou stínového ministra, kterého vybral předseda strany, mluvčího strany v dané oblasti, který společně s předsdou komise řídil práce odborného zázemí v dané oblasti. V době, když byla ČSSD v opozici, měli tito stínoví ministři kolem sebe odborné mini týmy. Mini týmy řešily spíše operativní věci a komise se zaměřovaly na dlouhodobé věci. Komise měly být odborným servisem stínového ministra. (respondent č. 5) Tato

⁴³ Více o ASD lze online nalézt zde: <http://www.akademiesocdem.cz/>.

⁴⁴ Více o think-tanku CESTA lze online nalézt zde: <http://www.centrum-cesta.cz/>.

⁴⁵ Tuto pozici nyní vykonává Michaela Marksová Tomivá, před ní zastávala funkci místopředsdkyně pro odborné zázemí Alena Gajdůšková a před ní Jiří Dientsbier.

dvojkolejnost vedení odborných komisí byla nedávno zrušena. Některé větší komise si volí ještě své místopředsedy či své vlastní předsednictvo.

Členové komisí jsou delegováni z krajů, často jsou to předsedové krajských odborných komisí. Ovšem ne všechny kraje tuto možnost využívají. Předseda komise či členové grémia mohou navrhnout nějaké další experty, kteří nemusí být členy strany, nutné však je sdílení podobných hodnot. Podle respondenta č. 10 je zhruba 75 % členů komisí členy strany, ale jedním dechem dodává, že častokrát nečlenové jsou aktivnější než členové. Do odborných komisí mohou vyslat své zástupce také Mladí sociální demokraté (MSD)⁴⁶, pro které je to dobrá škola, či Sociálně demokratické ženy (SDŽ)⁴⁷. Občas se někdo přihlásí sám. Zásadním kritériem pro výběr expertů je odbornost. Na tu se pohlíží i u lidí z krajů. Že je důležitější odbornost než členství ve straně dokládá i fakt, že někteří předsedové komisí nebyli a nejsou členy strany, například Martin Potůček, dlouholetý předseda Sociální komise ČSSD, která má dnes zhruba čtyřicet pět členů. Odborné komise díky své otevřenosti udržují organizovaně sympatizanty strany. (respondent č. 8) Zásadní slovo u schvalování členů komisí má předseda komise. V odborných komisích ČSSD nikdo není členem pouze z titulu své funkce. Všichni členové jsou evidováni v databázi, která je zejména z důvodu ochrany expertů neveřejná. Během posledního roku zavedla ČSSD dva typy členství. Prvním typem je řádné členství, řádný člen se účastní osobně zasedání komise a druhým typem je korespondenční člen. Korespondenční člen je pravidelně informován o jednání komise a má právo vznášet připomínky a náměty k programu a materiálům projednávaným v komisi. Tyto připomínky a náměty podává písemně nebo elektronicky. Korespondenční člen se může osobně zúčastnit jednání komise na pozvání předsedy komise, jak se píše ve statutu. Všichni členové komisí, včetně předsedů, vždy pracovali a pracují zadarmo, ovšem mnoho respondentů považuje práci v komisích za prestižní a upozornili na získané kontakty a možnost dostat se skrze dobře vykonávanou práci v odborných komisích do mnohých zajímavých pozic ve státní správě, když se strana dostane do vlády. Respondent č. 5 však dodal, že občas členové komisí očekávají, že se automaticky dostanou se vstupem ČSSD na zajímavé funkce na ministerstvech a poté jsou zklamáni a stěžují si. V odborných komisích ČSSD pracuje zhruba šest set padesát

⁴⁶ Více o MSD lze online nalézt zde: <http://www.mladi.cz/>.

⁴⁷ Více o SDŽ lze online nalézt zde: <http://sdz.socdem.cz/>.

lidí, z toho v každém období je průměrně aktivních asi tři sta padesát až čtyři sta padesát lidí. (respondent č. 6)

Oborné komise se schází v průměru zhruba jednou měsíčně, ale velmi se to liší podle potřeby či aktivity předsedy. Jednání komisí či subkomisí svolává předseda daného orgánu. Nejméně třikrát ročně se schází tzv. Rada předsedů odborných komisí, která se snaží zkoordinovat výstupy odborného zázemí strany jako celku a většinou se řídí podle legislativního plánu vlády. (respondent č. 8) Některé komunikace a práce probíhají i online. Každá komise má svého tajemníka, jež je placen aparátem strany. Tajemnicí Sociální komise ČSSD je dnes Zoja Hušková, která se stará i o jednání šesti subkomisí.

Podněty pro práci odborných komisí chodí z krajů, generují se v samotné komisi nebo přicházejí z vedení strany. Z vedení strany směřuje poměrně málo průběžných požadavků, ale před sjezdy či volbami se intenzita zvyšuje. Ovšem když je strana ve vládě, komise pracují také podle legislativního plánu vlády, alespoň Sociální komise ČSSD. (respondent č. 7)

Ve statutu se píše, že úkolem komisí je: analyzovat oblast svého zaměření v souvislosti s právní úpravou, působením státní správy a samosprávy, s názory a s činnostmi jiných politických stran a subjektů občanské společnosti, navrhnout koncepci politiky ČSSD ve své oblasti i stanoviska k dílčím problémům, podílet se na tvorbě programů ČSSD, spolupracovat a odborně podporovat orgány ČSSD, ministry (rezortní náměstky) nebo stínové ministry ČSSD a kluby v parlamentních komorách, dále se věnovat spolupráci s odbornou veřejností, nevládními neziskovými organizacemi, MDA a soustavně posuzovat zásadní opatření vlády a příslušných resortů z hlediska ideového zaměření, hodnot ČSSD, souladu s programem ČSSD včetně uplatnění stanovisek krajských komisí ČSSD.

Z každého jednání se pořizuje zápis, který však není široce dostupný, například řadový člen se k zápisům běžně nedostane. (respondent č. 8) A nově bývalá místopředsedkyně pro odborné zázemí Alena Gajdůšková zavedla tzv. protokoly, které se vztahují k řešení konkrétního problému a dávají informace politickému grémiu o základních přijatých usneseních. Na jednání politického grémia se předkládají závěry odborných komisí pravidelně, na předsednictvu již méně pravidelně. Místopředsedkyně Gajdůšková se snažila zavést pravidelný a systematický běh informací, a proto zavedla mechanismus, v rámci kterého výstupy z komisí chodí pravidelně na politické grémium,

do poslaneckých a senátních klubů, na příslušná ministerstva ministrům či náměstkům, pokud jsou za ČSSD a šéfovi poradců premiéra. (respondent č. 4)

Zásadními výstupy odborných komisí jsou podklady pro tvorbu programových dokumentů, ať už dlouhodobých či volebních. Respondent č. 12 tvorbu programatiky označil za „jednoznačný účel fungování komisí.“ Tyto výstupy samozřejmě ještě schvaluje Politické grémium ČSSD, Předsednictvo ČSSD případně Ústřední výkonný výbor ČSSD a Sjezd ČSSD. Práce odborného zázemí je začátkem programových prací, když je program schválen stane se volebním, když strana zvítězí, tak se přemění tento program v koaliční smlouvu a vládní prohlášení a poté se skutečně realizuje. Když je ČSSD v opozici, jsou tyto programové výstupy základním úhlem pohledu pro kritiku. Programové výstupy odborných komisí jsou nejdůležitějším fungováním politické práce. (respondent č. 4) „*Program je základ pro přežití politických stran, nesmí sklouznout k aktuálnímu PR.*“ (respondent č. 10) Odborné komise pomohly vytvořit velmi rychle velmi kvalitní program dnešní vlády, lidé z komisí byli dokonce přizváni k vyjednávání o koaliční smlouvě. (respondent č. 8) Programové prohlášení dnešní vlády vzešlo hlavně ze zelených knih, které vytvořily právě odborné komise. (respondent č. 10)

Odborné komise ČSSD tvoří materiály hlavně pro interní potřebu strany. Vedle programových materiálů odborné komise připravují například sjezdové rezoluce, ale také velmi často reagují na aktuální dění. Neexistuje žádná oficiálně nastavená cesta schvalování výstupů z práce odborných komisí. Tam, kde mají politici zájem promítnout do výstupů svůj názor, se většinou účastní osobně samotné práce v komisi. (respondenti č. 7 a 8) Ovšem některé komise, například průmyslová a ekologická komise nejsou a nemohou být schopné se domluvit a tam je potřeba politického rozhodnutí, Předsednictvo ČSSD musí rozhodnout. (respondent č. 10) V posledních letech byla patrná velká snaha zaměstnanců Sekce pro odborné zázemí a archiv propojovat výstupy odborného zázemí s PR oddělením, aby PR bylo založeno na odborném obsahu. (respondent č. 10)

Respondenti se úplně neshodli, zda se mění role komisí, když je ČSSD v opozici a ve vládě. Respondent č. 5 si myslí, že role je stále stejná. Respondent č. 6 mi naopak řekl, že když je strana v opozici, tak narůstá dvojnásobně váha komisí, například interpelace vznikaly v komisích, ale ve vládě jsou komise prý spíše udržovací. Respondenti č. 7, 10 a 12 dodávají, že hodně práce na přípravě policy, která se dělala v opozici ve straně, dělají dnes aparáty ministerstev, kam se přesunulo mnoho členů

ČSSD. Policy tedy dělají pro ČSSD stále titíž lidé. Respondent č. 8 mi sdělil, že v opozici se tvořili programové věci pro budoucí koaliční smlouvu. Nyní i pod tlakem vedení strany docházejí ministři a náměstci na jednání komisí a vyměňují si s komisemi cennou zpětnou vazbu a svou práci koordinují. Respondent č. 10 si myslí, že v opozici je fungování odborných komisí mnohem snazší, témata se řeší povrchně, ovšem ve vládě se řeší věci do hloubky, řeší se legislativa, což je problém, protože komise nemají na legislativní práci kapacitu. Zároveň připomíná, že je potřeba program vyhodnocovat průběžně, i když je strana ve vládě, na což by se nemělo zapomínat.

Vedení strany rozhodlo, že ministři a náměstci mají povinnost se účastnit jednání odborných komisí osobně. V ideálním případě by se měli účastnit i členové Parlamentu ČR, což se ovšem ve všech případech rozhodně neděje. Respondent č. 4 doplnil, že o práci v odborných komisích strany velmi často stojí bývalí členové Parlamentu ČR. Respondenti se shodují, že spolupráce s ministry byla vždy dobrá a respondenti č. 7 a 12 dodávají, že i dnešní ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová Tominová se účastní jednání Sociální komise ČSSD, a když je potřeba, je s předsedou či členy komise i v neformálním kontaktu, s mnoha z nich se setkává i na jiných fórech. Podle respondenta č. 8 se komise podílejí na tvorbě politiky tam, kde má ČSSD ministra, zbylé komise spíše kontrolují ostatní ministry a navrhují, co by ČSSD v této oblasti měla zastávat.

Předsedové komisí zajišťují externí spolupráci s neziskovkami, odbornými, pracovišti, výzkumnými ústavy či univerzitami a dalšími organizacemi. Mezi hlavní partnery patří Českomoravská konfederace odborových svazů (ČMKOS)⁴⁸, ČSSD využívala a využívá zejména makroekonomické analýzy ČMKOS. (respondent č. 10) Většina spolupráce je vystavěna na personální propojenosti skrze lidi, kteří zastávají funkce ve více organizacích či na osobních vztazích. Externí spolupráce tvoří komunikační linku směrem k odborné veřejnosti. Lidé i instituce většinou mají zájem se zapojit do prací odborných komisí, cítí totiž možnost ovlivňovat dění v jejich oblastech, snaží se promítnout své názory a priority do programových materiálů ČSSD. Například při přípravách zelených knih, které ČSSD vydala pro různé oblasti, se podílela široká odborná veřejnost. Když se objeví nějaký problém, neziskovky jsou většinou první, které se ozvou. ČSSD má navázány dlouholeté spolupráce s mnoha organizacemi, například podepsané memorandum s Radou seniorů. (respondent č. 4)

Respondent č. 4 mi řekl, že „*vládní odpovědnost je vážná odpovědnost a pokud komise chtějí ovlivňovat věci, musí stíhat, musí předbíhat legislativní proces.*“ Ovšem zároveň respondent č. 4 právě toto označil za největší slabinu, údajně se nedaří předbíhat v čase, tak aby výstupy ovlivňovaly tak, jak ovlivňovat mohou. Pomohla by vyšší profesionalizace. Například by prý bylo dobré, aby tajemníci jednotlivých komisí byli také odborníci a byli schopni sami provádět různé analýzy. Tajemník musí umět vyhodnocovat závěry a například třeba i zhodnotit, že některá komise již není potřeba, musí se pracovat efektivně, podle respondenta č. 10 si „*ČSSD nemůže dovolit provozovat debatní kroužky.*“ Či respondent č. 6 vidí řešení v založení fondů, do kterých by přispívaly senátorský a poslanecký klub a někteří experti by byli za svou práci placeni, pak by totiž bylo možné vyžadovat zodpovědnost a kvalitní výsledky. Tato částečná profesionalizace činnosti odborných komisí by zvedla jejich význam i kvalitu výstupů. Respondenti č. 10 a 12 doplnili, že pro dlouhodobou ukotvenost aparátu a kontinuitu je nutné, aby experti byli ve straně zaměstnaní na plný úvazek. Aby pro každou oblast měla strana zaměstnaného jednoho experta, předsedu komise, a aby tito lidé měli mimo jiné i manažerské schopnosti. Respondent č. 12 ještě zmínil návaznost na zákon o státní službě⁴⁹, právě tito expertní zaměstnanci Lidového domu by v případě, že se strana dostane do vlády, šli dělat politické námětky.

Prostor pro zlepšení je určitě možné hledat směrem k MDA, ze které by se měl stát plnohodnotný politický think-tank ČSSD, kde by působili analytici a odborníci, teď se však jedná spíše o zájmové sdružení. (respondenti č. 4 a 5) MDA spíše popularizuje témata ČSSD. (respondent č. 6) Respondent č. 11 doporučuje ve spolupráci s MDA zlepšit i vnitrostraničné vzdělávání.

Slabinou vnitřního fungování ČSSD je, že se výsledky práce odborných komisí vždy úplně nevyužívají (respondent č. 10), respektive alespoň komise mají tento pocit a dle respondenta č. 5 ne vždy oprávněně. Velmi záleží na schopnosti předsedy, velmi se prý liší kvalita složení komisí, kvalita výstupů jednotlivých komisí, a tedy využitelnost výstupů. Dle respondenta č. 7 roli hraje celková kredibilita komise, která je dána dlouholetou prací a spoluprací. Pokud mají ministři, náměstci či členové Parlamentu ČR s prací odborné komise ČSSD dobrou zkušenost, obracejí je při odborných požadavcích přímo na komisi a tak tomu je například v případě Sociální komise ČSSD. (respondent

⁴⁸ Více o ČMKOS lze online nalézt zde: <http://www.cmkos.cz/>.

⁴⁹ zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě

č. 11) Respondent č. 10 poukázal na upadající motivaci členů komisí se kvůli nízké zpětné vazbě na výstupy zapojovat do práce, je podle něj důležité si uvědomit, že členové komise dělají politiku strany a je potřeba se k nim chovat důstojněji. Respondent č. 6 se domnívá, že výtěžnost práce odborných komisí od roku 1993 až do roku 2013 neustále klesala, nejvíce je vytěžoval Miloš Zeman. Dnes se výtěžnost výstupů pohybuje pouze mezi 12 až 15 %. Nejnižší tato čísla byla za předsednictví Jiřího Paroubka, který dokonce před volbami jednou vypustil témata a názory, se kterými odborné komise hrubě nesouhlasily. (respondent č. 7) V této souvislosti respondenti opakovaně vyzdvihovali obdivuhodnou loajalita členů odborných komisí.

Respondent č. 7 se domnívá, že činnost odborných komisí je stále příliš zaměřena na každodenní potřebu dne a velmi málo orientována na zásadní koncepční činnost, což souvisí s perspektivou samotných politiků, zejména tzv. pragmatických sobeckých přítěží strany, kterých se dnes strana údajně postupně zbavuje.

Na 38. sjezdu ČSSD, který se konal 13. a 14. března 2015 se v rámci Zprávy o činnosti odborného zázemí skrze minulou místopředsdkyni Alenu Gajdůškovou předložil ke schválení i odstavec shrnující směřování odborných komisí do budoucna – *„Klíčovou úlohou je posílit úlohu odborného zázemí pro tvorbu politických rozhodnutí, započít práce na aktualizaci dlouhodobého programu ČSSD a zajistit prezentaci zřetelných sociálně demokratických expertních pozic a návrhů ilustrujících jasnou hodnotovou orientaci ČSSD.“*

Důchodová reforma

Důchodová reforma patří mezi zásadní témata ČSSD. (respondent č. 9) Téma důchodové reformy je v ČSSD řešeno dlouhodobě a kontinuálně v Subkomisi pro sociální pojištění⁵⁰, kterou vede Vít Samek. Tato subkomise spadá pod Komisi pro práci a sociální věci, jež je nazývána také jako Sociální komise ČSSD a v jejímž čele dlouhodobě stojí Martin Potůček. Podle respondenta č. 12 se důchodová reforma dnes v ČSSD tvoří zejména ve spolupráci s MPSV, ČSSZ, odbory a univerzitami, které dodávají teoretické ukotvení. Ovšem v této oblasti existuje personálně propojená unie, tedy všichni aktéři se znají a znají se z několika fór. Téměř všichni členové důchodové subkomise ČSSD pracují dnes v Odborné komisi pro důchodovou reformu, případně se

⁵⁰ Harmonogram činnosti Subkomise pro sociální pojištění na rok 2013 byl velmi jednoduchý – příprava legislativy a postupu na zrušení II. pilíře, aby byla ČSSD připravena, pokud získá vládní zodpovědnost.

tito lidé setkávají ještě na Radě hospodářské a sociální dohody ČR (RHSD)⁵¹, což je součástí tripartity. Respondent č. 12 ještě doplnil, že ministerstva (MPSV a MF) vždy dělala komplexní odborný servis, díky svému odbornému aparátu dodávala data, analýzy, se kterými se pracovalo. Bylo a je zbytečné dělat toto dvojkolejně a navíc existovala snaha, aby byly výstupy všeobecně uznávány a to bylo a je zajištěno tím, že analýzy dělaly a dělají právě aparáty ministerstev.

Jelikož má diplomová práce se zaměřuje zejména na II. pilíř důchodového systému nebudu popisovat historický vývoj názorů ČSSD na důchodovou reformu. Dnes má ČSSD po několika letech vydiskutovanou představu, kterou lze shrnout ve čtyřech bodech takto: stabilizace důchodového systému z veřejných zdrojů, stanovení hranice věku odchodu do důchodu, transformace dosavadního systému dobrovolného soukromého penzijního připojištění se státním příspěvkem a propojení důchodové reformy s dalšími součástmi sociálního systému.⁵² Respondent č. 10 je přesvědčen, že ČSSD má hodně kvalitních odborníků (Martin Potůček, Vít Samek, Jaroslav Vostatek, Zdeněk Linhart či Vladimír Špidla), kteří mají hodně kvalitních názorů a paradoxně není možné najít jedno správné řešení, neboť důchodová reforma je specifická tím že dnes nikdo neví, co je správné a vše se ukáže až za několik desítek let. Zároveň se respondent č. 10 domnívá, že v této situaci je nutné přesné politické zadání, které ovšem dnes chybí a zodpovědnost se přehazuje na experty, kteří mají velmi otevřené pole působnosti.

ČSSD již od prvních snah vlády Petra Nečase zavést II. pilíř českého důchodového systému byla hlasitým kritikem a prohlašovala, že pokud se dostane k vládě, tak II. pilíř zruší. Tento předvolební slib naplňuje nyní skrze Odbornou komisi pro důchodovou reformu, v jejímž čele stojí Martin Potůček a jejíž práce je rozdělena do několika pracovních týmů. První pracovní tým vede Vít Samek, dlouhodobý expert ČSSD na téma důchodové reformy. Tento pracovní tým loni v létě vypracoval materiál Návrh způsobu ukončení systému důchodového spoření⁵³, který schválila celá Odborná komise pro důchodovou reformu, jež je složena mimo vládních politiků také ze zástupců opozice, expertů, sociálních partnerů, zájmových sdružení, profesních

⁵¹ Více o RHSD lze online nalézt zde: <http://www.mpsv.cz/cs/6434>.

⁵² Podrobný popis důchodové reformy v podání ČSSD lze online nalézt zde: <http://www.cssd.cz/program/program-podle-vas/duchodova-reforma/>.

⁵³ Materiál je online dostupný zde: <http://duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/08/N%C3%A1vrh-zp%C5%AFsoby-ukon%C4%8Den%C3%AD-%C5%AFchodov%C3%A9ho-spo%C5%99en%C3%AD-OK-pro-vl%C3%A1du.pdf>.

organizací a zástupců veřejné správy⁵⁴. Tento návrh již je nyní v legislativním běhu. Odborná komise pro důchodovou reformu velmi úzce spolupracuje s aparáty ministerstev (MPSV a MF). MPSV zajišťuje technickou a finanční podporu práce komise, pomáhá s organizací. Pracovníci obou ministerstev se zapojují do diskuzí, do práce v jednotlivých pracovních týmech důchodové komise, provádějí analýzy, výpočty, sestavují modely.

Ovšem ČSSD byla připravena ještě před ustavením této odborné komise, neboť Vít Samek skrze svou subkomisi Sociální komise ČSSD vypracoval návod, jak zrušit důchodové spoření a návrh změn v doplňkovém penzijním spoření⁵⁵. Respondent č. 11 shrnul, že na tvorbě policy obecně se pracuje dnes nejvíce ve vládě, poté v Parlamentu ČR a nejslabší je to ve straně, ovšem zároveň dodal, že v případě důchodové reformy je tomu naopak, že v tomto případě je zdrojem policy strana.

⁵⁴ Přesné složení Odborné komise pro důchodovou reformu lze online nalézt zde: http://www.duchodova-komise.cz/?page_id=43.

⁵⁵ Materiál je online dostupný zde: <http://duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/07/Soci%C3%A1ln%C3%AD-komise-%C4%8CSD-Jak-zru%C5%A1it-d%C5%AFchodov%C3%A9-spo%C5%99en%C3%AD-20.-%C3%BA-nora-2014.pdf>.

Analýza hnutí ANO

První zmínky o iniciativě ANO se objevily na podzim roku 2011 ve spojení s vystoupení Andreje Babiše v médiích, kde se vyjadřoval k systémové korupci ve veřejné správě. V reakci na toto vystoupení vznikla Výzva, jež byla obsahovým základem pro vznik sdružení ANO, které bylo ustaveno v listopadu 2011. Na počátku roku 2012 tým kolem vznikajícího hnutí jezdil po krajích a diskutoval se sympatizanty. Následně v květnu bylo ANO registrováno jako politické hnutí, což umožnilo v budoucnu se zúčastnit voleb. V předčasných volbách na podzim roku 2013 (25. a 26. října) ANO získalo téměř milion hlasů, což je historicky nejvyšší počet pro nový politický subjekt v dějinách České republiky.

„Naším hlavním cílem je dobře fungující, stabilní a prosperující společnost, ve které demokratická politická reprezentace pracuje ve prospěch všech občanů. K tomu musí vést politický dialog, zaměřený na zájmy a potřeby občanů. Nechceme však dělat politiku jen pro ni samotnou a ztrácet čas zbytečným politikařením. Chceme do veřejného prostoru vrátit racionálnost a hledání pragmatických řešení. I proto je snahou hnutí ANO přivádět do politiky osobnosti, které něco dokázaly a mají společnosti co nabídnout. Přičiníme se o to, aby Česká republika jasně formulovala své národní zájmy. Zároveň se hlásíme k základním civilizačním hodnotám a chceme být jasným a čitelným partnerem v rámci zahraniční politiky a Evropské unie.“ (stanovy hnutí ANO 2011) Mezi své klíčové hodnoty ANO řadí svobodu, solidaritu a zodpovědnost ke spoluobčanům, zdravý rozum a snahu hledat řešení, rodinu a soulad mezi generacemi. *„V dubnu 2013 mělo hnutí 700 členů, o rok později již téměř 1 600 a počet členů dále roste. Vnitřní zdroje strany uvádějí, že na členství čeká dalších 6,5 tisíce žadatelů.“* (Rieger, 2014)

Organizační uspořádání

Organizační hierarchie je ve stanovách hnutí⁵⁶ stejně jako u TOP 09 a ČSSD vystavěna na čtyřech základních úrovních. Nejníže ve struktuře figurují orgány s místní

⁵⁶ Stanovy hnutí ANO lze online nalézt zde: <http://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/vnitri-predpisy/ano-stanovy-2013.pdf>.

působnosti⁵⁷, nad nimi stojí orgány s oblastní působností⁵⁸, nad kterými se nachází orgány s krajskou působností⁵⁹. Na vrcholu vše zastřešují orgány s celostátní působností, mezi které patří Celostátní sněm, Výbor, Předsednictvo, Kontrolní komise a Rozhodčí a smírčí komise.⁶⁰

Článek 10 stanov se věnuje Celostátnímu sněmu, do jehož působnosti náleží: volba a odvolání předsedy, prvního místopředsedy, místopředsedů a dalších členů Předsednictva, volba a odvolání členů Kontrolní komise, volba a odvolání členů Rozhodčí a smírčí komise, schvalování změn stanov, schvalování politického programu hnutí a jeho změn, schvalování zprávy Předsednictva o činnosti a hospodaření hnutí, schvalování zprávy o činnosti Kontrolní komise, schvalování zprávy o činnosti Rozhodčí a smírčí komise a rozhodování o zrušení nebo sloučení hnutí.

V článku 11 stanov je definována působnost Výboru, který je mezi zasedáními Celostátního sněmu nejvyšším orgánem hnutí. Výbor zejména: schvaluje roční rozpočet a jeho změny, schvaluje výroční finanční zprávy, schvaluje vnitřní předpisy hnutí, schvaluje Morální kodex hnutí, schvaluje klíče pro výběr delegátů účastnících se Celostátního a Krajských sněmů, schvaluje kandidátní listiny, rozhoduje o neplatnosti usnesení orgánů hnutí, schvaluje volební program hnutí, schvaluje žádosti členů o přeřazení k jiné místní, oblastní či krajské organizaci.

Předsednictvu, jež je statutárním orgánem hnutí, je věnován článek 12 stanov. Předsednictvo je složeno z předsedy, prvního místopředsedy, až čtyř místopředsedů a dalších až osmi členů. Do působnosti Předsednictva spadá zejména: hospodaření s majetkem hnutí, předkládání zprávy o činnosti a hospodaření hnutí Celostátnímu sněmu, předkládání návrhu ročního rozpočtu a návrhu výroční zprávy ke schválení Výboru, předkládání návrhů vnitřních předpisů hnutí ke schválení Výboru, rozhodování o členství, rozhodování o zřízení, sloučení či rozdělení nebo zrušení místních a oblastních organizací, rozhodování o zřízení a zrušení krajských organizací a vykonávání působnosti orgánů krajských organizací v těch krajích, kde krajské organizace nepůsobí, rozhodování o zřízení a zrušení Hlavní kanceláře hnutí, rozhodování o zřízení a zrušení dočasných či trvalých poradních či pomocných orgánů a odborných komisí, stanovení jejich působnosti a pravomocí, schvalování jejich pravidel

⁵⁷ Místním organizacím a orgánům se věnuje článek 18 stanov.

⁵⁸ Oblastním organizacím a orgánům se věnuje článek 17 stanov.

⁵⁹ Krajským organizacím a orgánům se věnuje článek 16 stanov.

⁶⁰ Všechny orgány hnutí jsou ve stanovách shrnuty v článku 7.

činnosti, jmenování a odvolávání členů s tím, že podmínkou členství v těchto orgánech a komisích je členství v hnutí, a zadávání úkolů těmto poradním či pomocným orgánům a odborným komisím, předkládání návrhu změn stanov Celostátnímu sněmu, nominace kandidátů na kandidátní listinu pro volby.

Kontrolní komisi, která zejména kontroluje hospodaření hnutí, se věnuje článek 14 stanov. Článek 15 stanov upravuje fungování Rozhodčí a smírčí komise, do jejíž působnosti náleží: rozhodování a urovnávání sporů mezi orgány hnutí a mezi orgány hnutí a členy hnutí a mezi členy hnutí navzájem, kterými by mohly být poškozeny zájmy nebo dobré jméno hnutí, závazný výklad stanov, kontrola dodržování obecně závazných právních předpisů, stanov, jiných vnitřních předpisů hnutí a usnesení vyšších orgánů hnutí.

Odborné zázemí

Odborné zázemí hnutí ANO se dnes skládá zejména z expertních skupin pro jednotlivé oblasti, které existují zhruba od podzimu 2014 a fungují zhruba od počátku roku 2015, jak mi sdělil respondent č. 15. Práce těchto odborných týmů není nikterak upravena žádným statutem či jiným vnitřním předpisem. Vedle expertních skupin hnutí ANO založilo think-tank Institut pro politiku a společnost⁶¹, který je zatím také spíše v počátcích svého fungování. Odborné zázemí při Poslanecké sněmovně PČR jako celek má v hnutí ANO na starosti Ladislav Okleštek, který se o tuto oblast zajímal, a proto mu to bylo přiděleno, nejedná se o oficiální funkci ve straně. Politicky ve vedení hnutí spadá kontrola fungování odborného zázemí pod prvního místopředsedu, kterým je dnes Jaroslav Faltýnek. (respondent č. 15)

Respondent č. 13 mi sdělil, že hnutí ANO má expertní skupiny, které kopírují rezorty ministerstev a i nějaké další komise. V čele každé komise stojí odborný garant, kterého zvolilo Předsednictvo. Následně byli požádáni krajští manažeři a oblastní předsedové, aby nominovali experty ze svých krajů do odborných týmů na celostátní úrovni. Zároveň garanti týmů, což jsou většinou poslanci, mají poměrně volnou ruku a mohou si do týmu pozvat i jiné experty, které uznají za vhodné. Toto své rozhodnutí jen spíše neformálně oznámí pánům Okleškovi a Faltýnkovi. Nikdo není členem pouze z titulu své funkce, zásadní je odbornost. Členové expertních týmů prý nemusí být členy strany. (respondent č. 15) Zde bych ráda upozornila na rozpor, neboť ve stanovách

hnutí, přesně v článku 12, odstavci 5, písmenu j se píše: „*podmínkou členství v těchto orgánech a komisích je členství v hnutí.*“ I respondent č. 13 mi potvrdil, že pro práci v odborných skupinách není členství v hnutí podmínkou. Členové odborných skupin nejsou za svou práci placeni. Odborné zázemí na celostátní úrovni má dnes sto padesát až dvě stě lidí a zhruba tisíc pět set lidí (členů i nečlenů hnutí) pracuje ve vznikajících odborných týmech v krajích po celé České republice. (respondent č. 15)

Intenzita schůzek odborných týmů je nastavena zhruba mezi šesti týdny až dvěma měsíci. Pokud existují aktuální témata, která je nutné řešit, mohou se týmy scházet i častěji, v opačném případě se mají scházet alespoň čtyřikrát ročně. Práce probíhá občas i online, což je usnadnění zejména v situaci, kdy experti jsou z celé ČR a nikdo jim neproplácí ani cestovní náklady. Jednou za dva měsíce se schází ke společné koordinaci práce všichni garanti. (respondent č. 15) Odborná skupina pro sociální oblast, jejíž garantkou je poslankyně Radka Maxová, má dnes zhruba dvacet pět členů. (respondent č. 13)

Z každého jednání se pořizuje zápis, za který je nyní zodpovědný garant, respektive zápisy píše nejčastěji asistenti poslanců. Dnes se všechny zápisy pro přehlednou archivaci zasílají v elektronické podobě Ladislavu Oklešťkovi. Uvažuje se v hnutí, že by každá komise měla svého tajemníka, buď by jím byl některý z členů komise či externí osoba. (respondent č. 15) Schůze odborných skupin svolává sám garant. (respondent č. 13)

Podněty pro práci odborných skupin přicházejí od ministrů zvolených za hnutí ANO. Dále se práce řídí podle legislativního plánu vlády. Podněty přicházejí také z politického vedení hnutí, z poslaneckého klubu, z jednání vlády a v neposlední řadě chodí podněty z regionů. Zdrojem pro práci jsou buď aparáty ministerstev nebo think-tank. Konkrétní analýzy si zabezpečují poslanci skrze svou možnost nechat si zpracovat analýzy na vrub svých poslaneckých nákladů. (respondent č. 15) Respondent č. 13 doplnil, že vedle legislativní potřeby podněty přichází prostě ze života a od novinářů.

Jelikož odborné zázemí hnutí ANO funguje velmi krátkou dobu, nevyprodukovalo zatím žádné výstupy pro programové materiály, ale řeší se zatím spíše aktuální témata v reakci na legislativní plán vlády. Všechny výstupy se budou komunikovat přes prvního místopředsedu Faltýnka do Předsednictva a také do poslaneckého klubu. Komunikace probíhá zejména skrze guaranty, kteří jsou zároveň

⁶¹ Více o think-tanku lze online nalézt zde: <http://www.politikaspolecnost.cz/>.

poslanci kvůli snazší organizaci práce, jak mi řekl respondent č. 15, který také vyzdvihl pozitivní reakce členů expertních týmů, kteří mají pocit, že dostali skrze expertní týmy šanci říci svůj názor, který se následně diskutuje. Respondent č. 13 mi naopak řekl, že dnes je praxe, alespoň ve skupině pro sociální oblast, taková, že materiály se vysílají Předsednictvu skrze analytika Darka Kyselu, který je vyhodnotí a poté předloží Předsednictvu. Respondent č. 13 mi také řekl, že úkolem odborné skupiny pro sociální oblast je dnes mimo jiné hlídat rezort MPSV, který je v gesci ČSSD, například se vyprodukoval výstup ke správnému nasměrování zálohového výživného. Dále tato expertní skupina pracuje nebo by měla pracovat na rodinné a seniorské koncepci v pojetí hnutí ANO. I když výstupů zatím moc není, protože odborné skupiny pracují krátce, tak prozatímní reakce z vedení strany na výstupy jsou prý pozitivní.

Expertní spolupráce odborných týmů hnutí ANO probíhá s aktéry, kterých se dané téma týká, s odbornou veřejností, jak mi řekl respondent č. 15. Skupina pro sociální oblast spolupracuje zejména s MF ČR a velmi využívá své experty z regionů, kterým zadává drobná šetření, jak mi objasnil respondent č. 13. Na MPSV totiž nemá prý hnutí ANO žádného člověka. Pan ministr Babiš se osobně neúčastní jednání odborné skupiny pro sociální oblast zejména kvůli časové vytíženosti, ale když něco potřebuje, obrací se přímo na garanty jednotlivých skupin. Naopak expertní skupiny se v případě potřeby nějaké analýzy obracejí nejčastěji na Darka Kyselu, který má na starosti zpracovávání analýz pro hnutí ANO a zároveň dělá asistenta Andreji Babišovi v PS PČR.

Jelikož odborné zázemí v hnutí ANO je ve svých počátcích nemají respondenti příliš vytříbený názor na optimalitu jeho fungování a nápady na zlepšení. Respondent č. 13 se však domnívá, že hnutí jde správným směrem, když využívá lidi z regionů, z reálného života, oproti akademikům.

Politický think-tank hnutí ANO Institut pro politiku a společnost *„si klade za cíl podporovat osobní a ekonomické svobody jedince, spolupodílet se na vytváření vitální společnosti a napomáhat jasné formulaci dobrých politických rozhodnutí a vytvářet prostor pro politiky nové generace. Budeme prosazovat liberální principy, jak v ekonomických oblastech, tak v životě občanů. Naším cílem je vitální, soudržná, vzdělaná, zodpovědná a tolerantní společnost.“* (web Institutu pro politiku a veřejnost, 2015) Tak zní základní vymezení hodnot think-tanku, který si přál založit osobně předseda hnutí Andrej Babiš a který funguje od ledna 2015, jak mi vysvětlil respondent

č. 14, který vidí cíl think-tanku také v přitažení odborného zázemí, které nechce pracovat přímo pro politický subjekt hnutí ANO.

Výkonným ředitelem think-tanku je Pavel Fidler. Členy správní rady jsou Jan Macháček, Adriana Krnáčová, Pavel Telička, Edvard Outrata a Miroslav Bárta⁶². Vedení think-tanku sestavil sám Andrej Babiš. (respondent č. 14) Vedení think-tanku se schází s vedením odborného zázemí strany a garanty jednotlivých expertních týmů. V současné době garanti dostali za úkol sepsat témata, která by chtěli řešit skrze think-tank. (respondent č. 15)

Vedla se diskuze i o vnitropolitickém vzdělávání, které nakonec půjde spíše mimo Institut pro politiku a veřejnost. Institut bude působit víceméně nezávisle. (respondent č. 14)

Důchodová reforma

Ve volebním programu pro volby do Poslanecké sněmovny PČR v roce 2013 mělo hnutí ANO uvedeno několik stručných tezí k důchodové reformě.

- Prosadíme zavedení separátního důchodového účtu mimo státní rozpočet.
- Zasadíme se o zavedení tzv. minimálního starobního důchodu. Nedovolíme zpříšňování podmínek pro jeho získání.
- Chceme prosadit výrazněji se promítající zásluhovost v rámci prvního pilíře, chceme ponechat již přijatou valorizaci důchodů o inflaci a o třetinu růstu reálných mezd.
- Chceme zastavit automatické prodlužování věku odchodu do důchodu a navázat na vývoj střední doby dožití, a to s přihlédnutím k délce školní docházky, v současnosti jsme jedinou zemí, která zastropovaný věk odchodu do důchodu nemá.
- Chceme prosadit automatické členství v druhém pilíři pro nové účastníky pracovního trhu, zavedení automatického členství s možností vystoupení z druhého pilíře je kompromisem mezi jeho dobrovolností a dostatečnou robustností systému druhého pilíře.
- V rámci třetího pilíře chceme zvýhodnit riziková povolání a tzv. předdůchody učinit více atraktivními, zavedeme povinnost zaměstnavatele v rizikových kategoriích přispívat na třetí pilíř a současně u rizikových povolání snížíme věkovou hranici pro výplatu důchodů. (web ANO, 2015)

Zásadní změna se udála hned po volbách při vyjednávání vládního programu v koalici, neboť ve volebních tezích hnutí ANO se hovoří o automatickém členství ve II. pilíři důchodového systému, ovšem v Programovém prohlášení vlády ČR⁶³ se vláda zavazuje ke zrušení II. pilíře. Respondent č. 13 nesouhlasí se zrušením II. pilíře, ale připadá si v této oblasti bezmocně a vlastně toto téma ani nepovažuje za tak zásadní.

Dnes zejména z důvodů nedostatečných personálních kapacit se na tématu důchodové reformy v hnutí ANO nepracuje. Experty na toto téma jsou v hnutí Patrik Nacher, Lucie Kozlová a Radka Maxová. Spoléhá se alespoň na práci Odborné komise pro důchodovou reformu, která pod vedením Martina Potůčka téma někam posouvá, ale respondent č. 13 je k samotné práci a výstupům odborné komise skeptický, podle jeho názoru je příliš levicově orientována.

⁶² Úplné personální složení think-tanku lze online nalézt zde: <http://www.politikaspolecnost.cz/kdo-jsme/>.

⁶³ Programové prohlášení vlády ČR lze online nalézt zde: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf.

Jak se formuje důchodová reforma v ČR?

Na základě analýz jsem dospěla k názoru, že důchodová policy v ČR je specifická zaprvé tím, že se řeší v podstatě nepřetržitě už od vzniku samostatné České republiky a zároveň se dá říci, že po většinu času jsou hlavními aktéry stále titíž lidé pouze v jiných pozicích. Jen pro příklad uvedu pár jmen. Vít Samek pracoval v obou Bezděkových komisích, zajímavé je, že v první Bezděkově komisi pracoval za ČSSD a v Druhé Bezděkově komisi za ČMKOS, a dnes pracuje v Potůčkově komisi, velmi dlouho vede subkomisi pro důchody ČSSD, je místopředseda ČMKOS a člen RHSD. Vladimír Bezděk vedl obě velké expertní skupiny, které se zabývaly důchodovou reformou, dnes stojí v čele Asociace penzijních společností a aktivně se účastní jednání Odborné komise pro důchodovou reformu. Miroslav Opálka z KSČM byl členem Bezděkovy komise a dnes je také členem Potůčkovy důchodové komise. Vladimír Špidla nejprve jako ministr práce a sociálních věcí a poté jako premiér inicioval mnoho odborných debat a dnes je také členem Potůčkovy Odborné komise pro důchodovou reformu. Jan Škorpík pracuje na MPSV na odboru sociálního pojištění, byl členem Bezděkovy komise a dnes je členem Potůčkovy komise. Miroslav Kalousek jako ministr financí byl jedním z hlavních obhájců zavedení II. pilíře a dnes je také členem Potůčkovy Odborné komise pro důchodovou reformu. Martin Potůček dlouhodobě vede Sociální komisi ČSSD, byl členem pracovní expertní skupiny, která vznikla v roce 2011 na základě ústní dohody předsedy vlády ČR Petra Nečase a předsedy opoziční ČSSD Bohuslava Sobotky a dnes vede Odbornou komisi pro důchodovou reformu.

Druhou zásadní charakteristikou je to, že se jedná o oblast, kde je patrná snaha dlouhodobě nalézt konsenzus mezi vládou a opozicí, což je poměrně ojedinělé. Tento konsenzus má zajistit dlouhodobou udržitelnost systému, neboť pro podobné strukturální reformy je konsenzuální podpora napříč politickým spektrem, a tedy i příslib dlouhodobého fungování to nejdůležitější. V podstatě jedinou výjimkou bylo násilné prosazení II. pilíře, který vláda Petra Nečase prohlasovala jen velmi malou většinou i přes veto tehdejšího prezidenta Václava Klause a velmi silnou kritiku opozice i široké odborné veřejnosti.

Existovalo již mnoho expertních skupin, které se zabývaly důchodovou reformou, ovšem jejich závěry nebyly vždy reflektovány. Kateřina Merklová ve své diplomové práci hodnotila fungování Bezděkových komisí z úhlu pohledu

epistémických komunit a porovnávala neúspěch práce Bezděkovy komise s její obdobou ve Švédsku, která ovšem přinesla zásadní reformu. „(1) V Bezděkově komisi politické strany nezastupovali jejich lídři, ale spíše marginální členové či dokonce odborníci, kteří se stranou pouze spolupracovali. Ti necítili takovou míru podpory a legitimacy k reformě jako jejich švédští kolegové. (2) Česká stranická kultura funguje spíše na majoritním principu, oproti tradici konsenzuálního řešení ve Švédsku. (3) Zatímco ve Švédsku byli z procesu úplně vyčleněni sociální partneři, Bezděkova komise naopak jejich zapojení vítala a podporovala.“ (Merklová, 2013: 90) Dále Merklová píše, že na politickém poli existovala snaha dosáhnout konsenzu o pokračování důchodové reformy, tato snaha ovšem selhala z důvodu blížících se voleb do PS PČR. (Merklová 2013: 91) Co se týče Druhé Bezděkovy komise, „...nejednotnost spolu s koncem úřednické vlády a volbami do Poslanecké sněmovny způsobily, že žádný z politických aktérů či politických stran nevyjádřil závěrům Bezděkovy komise explicitní podporu“. (Merklová, 2013: 92)

Výstupy Potůčkovy Odborné komise pro důchodovou reformu jsou zatím vládou přijímány pozitivně, ale nelze předvídat, co se s nimi stane v legislativním procesu, kam většina z nich nyní míří. Každopádně v Jednacím řádu Odborné komise pro důchodovou reformu se píše, že „Odborná komise přijímá svá stanoviska k cílům stanoveným Mandátem, a to na základě konsenzu přítomných stálých členů. Ve zcela výjimečných případech je možné přijmout stanovisko pouze na základě většinové shody stálých členů,“⁶⁴ ale odborná komise zatím všechna doporučení pro vládu přijala na základě pouze většinové shody.

Třetí významnou charakteristikou formování důchodové policy nejen v České republice je, že všichni se shodnou, že důchodová reforma je nutná, nalezení úplného konsenzu v oblasti důchodové reformy ale není možné, neboť nikdo dnes nedokáže říci, která cesta je správná, vše se ukáže až za desítky let. Nikdo ani neumí říci, který stát má nejlepší důchodový systém, na každém systému je něco dobrého a něco špatného, některé systémy mají více dobrého a jiné naopak více špatného. Zásadní je i kulturně-historický kontext státu, není tedy možné jednotlivé modely důchodových systémů mezi sebou volně přenášet.

⁶⁴ Jednací řád Odborné komise pro důchodovou reformu lze online nalézt zde: http://duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/07/Jednaci_rad_Odborne_komsie_pro_duchodovou_reformu.pdf.

Jaká je role členské základny?

Všechny tři analyzované politické strany připisují členům ve svých stanovách v podstatě stejná práva,⁶⁵ nechat se delegovat a zvolit do funkcí ve straně a poté se účastnit různých jednání a zároveň být informován o činnosti a moci vyjádřit svůj názor. Ovšem po podrobné analýze fungování TOP 09, ČSSD a ANO musím shrnout, že ani neformálně se role členské základny příliš neliší. Běžní členové strany nemají příliš možností, jak se zapojit do procesu generování expertních názorů jejich politické strany či hnutí.

Pravděpodobně u ČSSD a hnutí ANO pokud by členové vyjádřili zájem a prokázali dostatečnou odbornost, neměl by být problém, aby se zapojili do práce celostátních odborných komisí. U TOP 09 o tom lze pochybovat, neboť jejich statut upravující fungování expertních komisí ve 3. odstavci stanovuje přesný počet členů komisí, kteří mohou být buď krajskými guaranty odborných komisí či předseda komise má ještě možnost dovolit další tři experty osobně, jinou možnost vzniku členství v expertní komisi TOP 09 jejich statut nepřipouští.

Za zmínku stojí snaha ČSSD zjišťovat názor široké členské základny zejména na programové otázky skrze orgán Konferenci ČSSD, která je pořádána k projednání aktuálních, konkrétních a zásadních politických a programových otázek. Možnost osobní účasti je sice omezena zejména kvůli kapacitním důvodům, ale stanovy ukládají povinnost pořádit z Konference ČSSD zvukový a obrazový záznam a protokol s usnesením. TOP 09 ani hnutí ANO podobný orgán nemají. Podobnou snahu zapojit do tvorby politiky své členy spatřuji také v možnosti uspořádání vnitrostranického referenda, které může ČSSD dle článku 38 svých stanov svolat k závažným politickým otázkám.

⁶⁵ TOP 09 ošetřuje práva členů v článku 4 svých stanov, ČSSD v článku 10 svých stanov a hnutí ANO v článku 5 svých stanov.

Jaký význam mají expertní komise?

Expertní komise hrají určitou roli v TOP 09, ČSSD i hnutí ANO. Nejsystémověji ukotveny jsou v ČSSD, což je doložitelné jejich ukotvením ve všech zásadních dokumentech, ve stanovách, v organizačním řádu a v existenci vlastního statutu. Všech devět respondentů z ČSSD se shodlo na důležitosti fungování odborných komisí a téměř všichni zdůraznili jejich důležitost při tvorbě programových materiálů, tedy tvorbě policy strany, neboť jak uvedli např. respondenti č. 4 a 10, programové výstupy odborných komisí se skrze volební programy při vítězství ve volbách stávají vládními programy a jsou realizovány, odborné komise tedy dělají nejdůležitější politickou práci. Jejich existence tedy rozhodně má smysl, nepředstavují jen platformu pro popovídání si členů a sympatizantů ČSSD, ale odborné komise jsou skutečnou součástí procesu generování expertizy v ČSSD. Ale zároveň zdůrazním problém, na který upozornil hlavně respondent č. 6, který hovořil o nízké výtěžnosti práce komisí, která se v čase mění zejména v závislosti na vedení strany. Připomenu ještě argument, který explicitně řekl respondent č. 7, ale který byl patrný ve všech rozhovorech, že schopnost prosadit výstupy odborných komisí záleží zejména na dlouhodobě vybudované dobré pověsti a důvěryhodnosti, kterou si například Sociální komise ČSSD vybuodovala skrze kvalitní výstupy svých členů, efektivní komunikaci, vysokou aktivitu a dobré vztahy napříč celou stranou.

U hnutí ANO se těžko posuzuje, jakou roli ve skutečnosti expertní týmy hrají, neboť jejich existence je v počátcích a respondent č. 15 se mě během rozhovoru vyptával, jak to vlastně chodí v jiných politických stranách s odbornými komisemi a zda to tedy v hnutí ANO dělají dobře. Odlišným prvkem hnutí ANO od ČSSD je role předsedů či garantů. U ČSSD se jedná spíše o funkční experty, kteří se stranou dlouhodobě spolupracují a jsou i širokou veřejností uznáváni jako experti na danou oblast, dokonce ani nemusí být straníci, ale v hnutí ANO stojí v čele expertních týmů poslanci. Tento fakt, má dle mého názoru svá pozitiva i negativa. Pozitivní by určitě mohla být efektivní komunikace a provázanost odborného zázemí s legislativními procesy běžícími v PS PČR, ovšem na druhou stranu se obávám vysoké vytíženosti těchto poslanců, a v důsledku toho i menší aktivity expertních týmů hnutí. Pokud to hnutí ANO myslí s vytvořením expertních týmů pro jednotlivé oblasti vážně a chce si skutečně vybudovat dlouhodobě fungující odborné zázemí, je nutné ukotvit tyto expertní týmy ve vnitřních

předpisech hnutí a zprofesionalizovat jejich fungování minimálně skrze kompetentní tajemníky, kteří by obstarávali organizační zázemí, psali zápisy, vytvářeli efektivní prostředí pro práci. Zároveň by bylo vhodné, aby za fungování těchto expertních týmů někdo systematicky nesl odpovědnost, dnes je tímto pověřen Ladislav Okleštěk, protože se o to zajímal, jak mi vysvětlil respondent č. 15, ovšem je nutné tuto pozici oficiálně začlenit do chodu hnutí.

Z fungování expertních komisí TOP 09 mám po analýze strany poněkud nejasný pocit. Jak jsem psala již výše, respondenti se neshodli ani v základních otázkách fungování komisí, v počtu členů, který je pevně dán statutem, ale zároveň expertní komise pro sociální věci má podle respondenta č. 3 dnes mnohem více členů. Respondenti se neshodli ani v popisu fungování tajemníků, ve statutu se píše, že bude svou pozici vykonávat v rámci služeb asistenta poslance, ale respondent č. 1 mi řekl, že jsou to většinou lidé z aparátu strany. Mohlo by se zdát, že to není podstatné, ale jde zde zejména o otázku financování těchto lidí, a tedy i transparentnost financování strany jako celku. Navíc respondent č. 1 mi popsal, jak se komise slučovaly v době, když byla TOP 09 ve vládě, kdy prý v čele komise pro sociální věci stál sám tehdejší ministr Jaromír Drábek. Na webu TOP 09 se uvádí, že předsedkyní expertní komise pro sociální politiku je dnes Ludmila Müllerová⁶⁶, ovšem všichni tři respondenti z TOP 09 mi potvrdili, že dnes tuto komisi vede poslankyně Jitka Chalánková. Toto vše mě nutí pochybovat o kontinuitě práce expertní komise pro sociální věci TOP 09. Zároveň poněkud nevěrohodně a podezřele působily shodné a striktní odpovědi respondentů na otázku, co je možné ve fungování procesu generování expertizy zlepšit, neboť údajně nic zlepšit není nutné. Mé hodnocení je tedy takové, že pokud expertní komise opravdu hrají v TOP 09 důležitou roli v procesu generování expertizy a neexistují jen proto, aby existovaly, bohužel to není ani na první pohled ani po upřímné snaze zjistit hlouběji objektivní stav věci patrné.

Jen pro dokreslení situace ještě zmíním, že ČSSD jako jediná má alespoň nějaké elementární informace o fungování odborných komisí na svém webu⁶⁷. O existenci expertních týmů hnutí ANO a TOP 09 není na webech téměř nic k dohledání a o jejich existenci je pro běžného občana téměř nemožné se dozvědět.

⁶⁶ Tuto informaci lze online nalézt zde: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/politika/penzijni-reforma/>.

⁶⁷ Informace o fungování odborných komisí ČSSD lze online nalézt zde: <http://www.cssd.cz/strana/organy-cssd/odborne-komise/>.

Jakou mají analytickou kapacitu TOP 09, ČSSD a ANO v oblasti důchodové reformy?

V TOP 09 je poptávka po expertním názoru na důchodovou reformu poměrně silná, zejména spojená se snahou zavést a udržet II. pilíř důchodového systému. Ovšem na střední úrovni analýzy konceptu policy analytical capacity se analytická kapacita velmi proměnila, neboť ve vládě Petra Nečase držela TOP 09 rezort ministerstva práce a sociálních věcí i ministerstva financí. Respondent č. 2 mi řekl, že na důchodové policy TOP 09 dnes spolupracuje s funkčními experty Vladimírem Bezděkem a Luděkem Niedermayerem, ovšem žádné výstupy nejsou známy, a proto se mohu domnívat, že TOP 09 nemá příliš zdroje na vygenerování expertizy, která by navíc měla úspěch a byla implementována. Celková síť odborného zázemí TOP 09 je složena z mnoha významných, celospolečensky uznávaných expertů, kteří se však zapojují spíše nárazově.

Pro ČSSD je dlouhodobě důchodová reforma a obecně sociální politika jednou z hlavních priorit, a proto je patrná také velká poptávka po expertize, ale zároveň i nabídka této expertizy v podobě výstupů zejména důchodové subkomise, kterou vede Vít Samek. Jelikož ČSSD nyní drží rezort MPSV a v Odborné komisi pro důchodovou reformu pracuje nejvíce sympatizantů ČSSD, k čemuž jsem dospěla na základě zúčastněného pozorování, mohu shrnout, že i na střední úrovni má ČSSD velmi silnou analytickou kapacitu. A obecně má ČSSD na makro úrovni nejrozsáhlejší a nejdéle budovanou síť expertů.

V hnutí ANO v podstatě dnes neexistuje poptávka ani nabídka po důchodové reformě. Respondent č. 13 mi uvedl, že funkčními experty pro tuto policy jsou v hnutí Patrik Nacher, Lucie Kozlová a Radka Maxová, ti ovšem nemají časové možnosti se tématu věnovat. Hnutí ANO drží rezort MF v čele s Andrejem Babišem a experti z MF, kteří se ovšem projevují jako expertní úředníci nikoli sympatizanti hnutí ANO, se pravidelně účastní práce Odborné komise pro důchodovou reformu, ovšem je otázka, jaké zadání se snaží naplňovat, zda politické zadání Andreje Babiše, který má plán, co s důchodovým systémem v ČR udělat, který jen ještě nezveřejnil, či se úředníci snaží

naplnit ideje plynoucí čistě z jejich zkušeností a odborných znalostí. Hnutí ANO deklaruje, že je stranou expertů a odborníků, kteří „to prostě zařídí“⁶⁸, ovšem v oblasti důchodové reformy tito experti ani jejich výstupy nejsou nikde vidět, neboť výše zmiňovaní funkční experti jsou sice členy Odborné komise pro důchodovou reformu, ovšem neúčastní se jednání.

Když to shrnu, ČSSD má v oblasti důchodové reformy rozhodně nejvyšší policy analytical capacity, neboť je toto téma pro ni velmi důležité, vybudovala si velkou síť expertů a v současné době drží rezort MPSV, který alespoň v oblasti důchodové reformy směřuje ve spolupráci s Odbornou komisí pro důchodovou reformu pod taktovou Martina Potůčka sociálně-demokratickým směrem. Hnutí ANO je personálně vyprázdněno v této oblasti a TOP 09 nemá šanci prosadit vlastní politiku, neboť je v opozici, a když byla ve vládě, nedokázala nalézt dlouhodobě udržitelný konsenzus.

V odpovědi na pracovní hypotézu tedy potvrzují, že vyšší policy analytical capacity usnadňuje prosazování názorů do praxe, což dnes lze pozorovat na příkladu ČSSD, která si prosadila zrušení II. pilíře⁶⁹ a postupně připravuje mnoho dalších parametrických a možná i systémových změn, a v kontrastu k ní hnutí ANO a TOP 09.

⁶⁸ „Prostě to zařídíme“, je jedno ze základních volebních hesel hnutí ANO z billboardů.

⁶⁹ Tento zákon je dnes v PS PČR a podle mých informací od hlavních aktérů by nic nemělo bránit jeho přijetí.

Mají různé strany různé cíle?

V této kapitole se zaměřím na popis orientace, tedy naplňování cílů, které vymezili Harmel a Janda (1994), jednotlivých analyzovaných stran a hnutí v oblasti konkrétní veřejné politiky, v mém případě tedy v oblasti reformy penzijního systému.

Všichni, TOP 09, ČSSD i ANO, se do určité míry snaží naplnit vote-, office-, policy- i representation/ participation/ democracy seeking. Ovšem na některé cíle dbají více, než na jiné, jak vyplynulo z výzkumu.

Podle mého názoru TOP 09 nejvíce lpí na vote- a policy seeking, což bylo patrné tím, že ve vládě Petra Nečase prosadila poměrně hodně svých návrhů, samozřejmě zejména se zasadila o zavedení II. pilíře, a zároveň jejich kampaně a argumenty byly a jsou vidět.

ČSSD jako velká strana samozřejmě musí naplňovat všechny cíle, ale díky svému silnému odbornému zázemí má nejjasnější představu, jak by měly jednotlivé policy vypadat, a proto může usilovat o prosazování svých konkrétních názorů z programu (policy seeking). Zároveň vnímám u ČSSD největší snahu o naplnění cíle, který je nazván representation/ participation/ democracy seeking.

Jelikož hnutí ANO nemělo a ani dnes v podstatě nemá program pro oblast penzijní reformy, můj závěr v tomto případě bude stažen více k orientaci strany jako celku, neboť ani respondenti sami často nedokázali vyčlenit názor přímo na oblast důchodové reformy a jejich odpovědi byly spíše obecného charakteru. Hnutí ANO si zakládá na zisku hlasů ve volbách (vote seeking), což lze doložit důkladnou kampaní vytvořenou za pomoci mnoha marketingových specialistů. Na získaných hlasech se následně snaží postavit svou legitimitu k obsazování úřadů a pozic ve veřejné sféře (office seeking), i přes úvodní projevy předsedy hnutí Andreje Babiše, který v prvních rozhovorech po volbách do PS PČR v roce 2013 prohlašoval, že hnutí ANO nechce vládnout⁷⁰.

⁷⁰ Názor Andreje Babiše, že nechce do vlády lze nalézt v mnoha mediálních výstupech, například online zde: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/babis-nechce-aby-slo-hnuti-ano-do-vlady-klicove-zakony-chce-prosazovat-ze-snemovny--1273343.

V čem se liší kartelová strana a strana typu firmy?

TOP 09, ČSSD a ANO se liší zejména v postavě předsedy⁷¹, což vyplývalo v podstatě ze všech rozhovorů, když jsem se respondentů ptala na kompetence rozhodovat, něco stanovovat, někoho jmenovat. V hnutí ANO má neotřesitelnou roli předseda Andrej Babiš, u TOP 09 a ČSSD mají větší, alespoň formální, moc kolektivní orgány.

Ve stanovách ČSSD předseda ani nemá vlastní článek vyhražující jeho zásadní práva. ČSSD má složitější organizační strukturu na celostátní úrovni, více orgánů než TOP 09 a ANO, a stanovy víceméně nepřisuzují nejužšímu vedení žádné pravomoci vyjma naplňování usnesení širších a vyšších orgánů. Zejména oproti hnutí ANO je patrná snaha ČSSD o decentralizaci moci.

Hnutí ANO jako business firm party podle teorie tuto tezi potvrzuje také terminologií pozic v organizační struktuře a samotným organizačním uspořádáním. V článku 13 stanov ANO je ukotvena existence Hlavního manažera hnutí a manažerů krajských organizací, které jmenuje a odvolává předseda hnutí, tedy dnes Andrej Babiš.

V neposlední řadě se potvrdil skrze výzkum i znak business firm party spočívající v chybějící ideologii a programu. Jak jsem uvedla v předchozích kapitolách, hnutí ANO v podstatě nemá zpracované téma důchodové reformy, neexistuje pro tuto oblast žádný stranický program ani se na něm zatím nepracuje.

⁷¹ Jak uvádím v podkapitole Strana typu firmy, pozice silného lídra je pro business firm party jednou z nejzásadnějších charakteristik, možná úplně nejzásadnější charakteristikou vůbec.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem po teoretickém ukotvení tématu popsala vývoj konkrétní policy, na které jsem zkoumala, jak v TOP 09, ČSSD a ANO vzniká expertní názor. Mnou zvolená konkrétní policy byla důchodová reforma, jež je jednou ze základních strukturních reforem dneška a která je zásadním tématem politické scény od vzniku samostatné České republiky až dodnes.

Provedla jsem podrobnou analýzu organizačního uspořádání tří zkoumaných objektů, tedy TOP 09, ČSSD a hnutí ANO a zejména mě zajímala organizace odborného zázemí. Za pomoci analýzy dokumentů, zúčastněného pozorování a zejména polostrukturovaných rozhovorů s experty, hlavními aktéry, jsem velmi podrobně popsala fungování odborného zázemí stran. Také jsem se pro dokreslení zaměřila na představení programu v oblasti důchodové reformy u TOP 09, ČSSD a ANO.

Vyzdvihla jsem tři obecné charakteristiky formování důchodové policy v České republice, kterými je zaprvé fakt, že důchodová reforma je zásadním politickým tématem již řadu let a ještě pravděpodobně bude a zároveň tuto oblast řeší stále titíž experti, jen se mění jejich pozice ve společnosti, organizacích, úřadech. Druhým znakem je snaha v této oblasti nalézt dlouhodobě udržitelný konsenzus mezi vládou a opozicí, což se projevuje zejména existencí mnoha expertních skupin sestavených napříč politickým spektrem, funkčními experty a mnoha dalšími aktéry. Třetím znakem, který je zejména ve vztahu k druhé charakteristice zdánlivě opačný, je skutečnost, že u důchodové reformy je téměř nemožné říci, který stát tuto policy dělá nejlépe, co je nejefektivnější a nejvhodnější model, všechny systémy mají nějaké klady a nějaké zápory.

Popsala jsem roli členské základny ve vztahu k procesu generování expertizy a zhodnotila jsem, že je velmi marginální. Zároveň jsem popsala odlišný význam existence odborných komisí u ČSSD, kde hrají nejzásadnější roli, hnutí ANO, kde teprve vznikají a TOP 09, kde existují spíše pro forma.

Popsala jsem analytickou kapacitu TOP 09, ČSSD a ANO v oblasti důchodové reformy. Z této analýzy vzešla jako vítěz Česká strana sociálně demokratická, která díky vysoké policy analytical capacity je schopna nejefektivněji prosazovat a implementovat své ideje v této oblasti.

Krátce jsem se zastavila u odlišných strategických cílů jednotlivých politických stran či hnutí. Popsala jsem rozdíl mezi stranou kartelového typu (ČSSD, TOP 09) a stranou typu firmy, který spočívá zejména v pozici lídra. Hnutí ANO má velmi centralizované vedení, v jehož čele stojí Andrej Babiš s neotřesitelně silnou pozicí. Tento fakt jen podtrhuje výsledek Celostátního sněmu hnutí, který se konal na přelomu února a března 2015 a kde Andrej Babiš byl zvolen do čela hnutí sto procenty hlasů.

V samotném závěru zbývá ještě zodpovědět výzkumné otázky, a tedy dovršit naplnění cílů této práce. Odpověď na otázku „Jaký vliv má odlišné organizační uspořádání politických stran (formální i neformální) na proces tvorby expertizy na případu důchodové reformy?“ je velmi komplexní, vlastně v celé výzkumné části popisují tyto rozdíly. Ovšem zdůraznila bych, že formální ukotvení existence a pravomocí odborného zázemí ve vnitřních předpisech strany napomáhá ke kontinuitě a symbolické významnosti. Ovšem pro reálný dopad výstupů odborného zázemí na samotný proces generování expertizy uvnitř politických stran hraje roli spíše neformální uspořádání, respektive lidské zkušenosti, osobní známosti a dobrá pověst. Pro profesionalizaci odborného zázemí strany či hnutí po vzoru západních politických stran je nezbytné zaměstnat experty, minimálně procesní a analytiku veřejných politik, ale ideálně i funkční experty, přímo v aparátu stranu, tedy vyhradit v rozpočtu strany náklady i na odborné zázemí, zejména na personální náklady, a začlenit experty do organizačního uspořádání aparátu strany.

Pro TOP 09, ČSSD i ANO mám v podstatě stejnou odpověď na otázku „Jakou roli v procesu generování expertizy uvnitř politické strany hrají jednotlivé úrovně v organizační hierarchii, tedy členská základna, regionální sekce a vedení strany?“ Postavení členské základny jsem popsala již v předchozí podkapitole s názvem Jaká je role členské základny? Je důležité zdůraznit, že všechny tři objekty mého výzkumu skládají své expertní komise z lidí z krajů. Ale jedním dechem dodávám, že zároveň respondenti z TOP 09, ČSSD i hnutí ANO se shodli, že ne všechny kraje vyslaly někoho (aktivního) do všech komisí. Ještě poznamenám, že nápomocen je zde internet, který zefektivňuje komunikaci a práci expertů ze všech koutů republiky.

V odpovědi na výzkumnou otázku „Na základě jakých kritérií je někdo uvnitř politické strany (člen i nečlen) chápán jako expert?“ se všichni respondenti bez rozdílu shodli, že zásadní roli pro to, že je někdo považován ve straně či hnutí za experta, hraje odbornost. Ovšem toto hodnocení odbornosti je velmi subjektivní a ve většině případů nejužší vedení politické strany či hnutí rozhodne na základě svého úsudku, zkušeností,

kdo je tímto expertem. Nejvhodnější experty nominuje vedení jako předsedy či garanty expertních komisí a v TOP 09, ČSSD i v hnutí ANO mají právě tyto lidé poté možnost přizvat či potvrdit jako experty dle svého úsudku další lidi. Dá se tedy obecně říci, že status expertů je ve všech případech příliš subjektivní a závisí na úsudku jednotlivců, v podstatě neexistují obecně platná kritéria, která by bylo možné popsat a zobecnit jako ta správná kritéria pro generování expertů.

Respondent č. 11 (z ČSSD) popsal, že je samozřejmě nutné, aby expert byl vybaven jistými kompetencemi (pracovitostí a sociálními kompetencemi), ale že v podstatě to, že se někdo prosadí jako expert, je do velké míry nahodilost. Při snaze nalézt nějaký obecnější klíč generování expertů v ČSSD popsal, že nejdůležitější je vnitřní angažovanost a touha vytvářet politiku, že odborné kompetence má mnoho lidí. Je nutné prý splnit dvě podmínky, je nutné pracovat ve straně a hájit své názory a zároveň je nutné, aby existovala pozitivní reakce z vnějšku, zejména z médií, na toto hájení svých názorů. Respondent č. 11 ještě doplnil, že ČSSD nemá zformalizovaný proces na tvorbu expertů, ale ustálené procesy založené na zvyklostech jsou důležité. Připomněl, že dnešní ministři byli velmi aktivní v odborných komisích ČSSD, například Michaela Marksová Tominová v Sociální komisi ČSSD či Jan Mládek v Národohospodářské komisi ČSSD a v Komisi pro průmysl a obchod ČSSD.

„Vstupují do procesů tvorby expertních názorů na danou veřejnou politiku i nějací externí aktéři?“ zněla poslední výzkumná otázka. Zde nejprve zopakují, že v TOP 09, ČSSD ani ANO⁷² není členství podmínkou pro zapojení se do práce odborných týmů. Všichni respondenti uvedli, že se spolupracuje s externími aktéry, nejčastěji to byli různé neziskovky, výzkumné ústavy a odborná pracoviště či přímo odborníci z dané praxe, kteří v dané oblasti působí. U TOP 09 a hnutí ANO se jednalo, dle výpovědí respondentů, spíše o krátkodobé spolupráce na konkrétním problému. ČSSD naopak má mimo aktuálních krátkodobých spoluprací nastoleny i dlouhodobé spolupráce, zejména s ČMKOS, ale například i s Radou seniorů. (respondent č. 4)

Je zřejmé, že má práce byla spíše úvodní sondou popisující základní stav věcí. Má převážně popisný charakter, což ovšem bylo deklarováno hlavním cílem práce, kterým je popis (způsobu, jakým je v politických stranách vytvářena expertiza k tématu penzijní reformy). Existuje mnoho směrů, kterými by se měly ubírat další výzkumy a

⁷² ANO sice má podmínku členství pro zapojení do expertních komisí ve svých stanovách, ovšem reálně ji nedodržuje.

podrobnější analýzy. Na jedné straně by bylo vhodné provést podrobnou analýzu i v jiných oblastech, nejen v oblasti důchodové reformy, pak by totiž bylo více legitimní zobecnit závěry o generování expertizy v politických stranách. Zároveň by určitě bylo zajímavé doplnit analýzu v oblasti důchodové reformy, respektive srovnání, o další politické subjekty působící na české politické scéně.

Jelikož u hnutí ANO je budování odborného zázemí na samém začátku, bylo by zajímavé provést podobnou analýzu u ANO za rok nebo i za pět let, pospat vývoj vzniku odborného zázemí a porovnat dnešní plány a snahy s reálným vývojem.

Konkrétně upozorním na potenciál rozvést podkapitolu Mají různé strany různé cíle? Například aplikací operacionalizace teorie Roberta Harmela a Kennetha Jandy (1994). Je možné zkoumat naplňování cílů v rámci určité veřejné politiky či orientaci politické strany jako celku. Bylo by možné se více zaměřit na nástroje, kterými je jednotlivých cílů dosahováno. Ve vztahu k procesu generování expertizy by bylo podstatné se více zaměřit na typy expertů, které strana volí k naplňování svých cílů.

Na úplný závěr bych ráda dodala, že všichni respondenti byli na základě podepsaného informovaného souhlasu⁷³ a vzájemné dohody pro účely této diplomové práce anonymizováni. Ovšem je možné po domluvě si vyžádat konkrétní jména pro další vědecké využití.

⁷³ Informovaný souhlas je Přílohou č. 4 této práce.

Summary

In my thesis I've described the development of policy, exactly the pension reform. This policy was my area for studying the process of formation of expert opinion in political parties – TOP 09, ČSSD, ANO. Pension reform is one of the fundamental structural reforms.

I conducted a detailed analysis of the organizational structure of the three test subjects, therefore TOP 09, ČSSD and ANO by analyzing the documents, participant observation and especially interviews with experts, key players. I described the functioning of the expertise of the parties and the views on pension reform.

I have highlighted three general characteristics shaping of pension policy in the Czech Republic, namely the fact that pension reform is a major political issue for many years. And still the same experts addressing this issue, only their functions, positions in an organizations or offices changed. A second feature is an effort in this area to find sustainable consensus between the government and the opposition as evidenced by the existence of numerous expert teams set up across the political spectrum, functional experts, and many other actors. The third sign is impossibility to say which pension system in which country is better or worse. All pension systems have some positives and some negatives.

I described the role of the membership in relation to the process of generating expertise. The role of membership is very marginal. And I described the different importance of having expert committees. For ČSSD they play a most important role, in the movement ANO the expert committees are still nascent. They exist only to exist in TOP 09.

I described the analytical capacity of the TOP 09, ČSSD and ANO on pension reform. ČSSD emerged as the winner of this analysis. ČSSD may due to high policy analytical capacity to promote and effectively implement their ideas in this policy.

I briefly stopped at different strategic goals of political parties or movement. I described differences between the cartel party (ČSSD, TOP 09) and the business firm party, that consists mainly from leading position. ANO has a very centralized leadership, headed by Andrej Babiš who has a strong position.

In conclusion, I answered the research questions, I described a different meaning of formal and informal arrangements for the functioning of the organization expertise. I

described the statute of experts who make up expertise in the TOP 09, ČSSD and ANO. Finally, I stopped by the cooperation of the parties with external entities.

Zdroje

Literatura

- Blyth, M., Katz, R. (2005). From Catch-all Politics to Cartelisation: The Political Economy of the Cartel Party. *West European Politics*, 28 (1), p. 33-60.
- CVVM (2015). Stranické preference a volení model v lednu. Online dostupné zde: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7326/f3/pv150129.pdf.
- Colebatch, H. K. (2004). *Policy*. Maidenhead: Open University Press.
- Colebatch, H. K. (2006a). *The Work of Policy: An International Survey*. Latham, MD: Lexington Books.
- Colebatch, H. K. (2006b). What work makes policy? *Policy Sciences*, 39, p. 309-321.
- Colebatch, H. K., Hoppe, R., Noordegraaf, M. (eds.) (2010). *Working for Policy*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Craft, J., Howlett, M. (2013). The dual dynamics of policy advisory systems: The impact of externalization and politicization on policy advice. *Policy and Society*, 32 (3), p. 187–197.
- Cross, W. (2007). Policy study and development in Canada's political parties. In Dobuzinskis, L., Howlett, M., Laycock, D. (eds): *Policy analysis in Canada: The state of the art*. Toronto: University of Toronto Press, p. 610-635.
- Dalton, R. S., Weldon, S. (2005). Public Image of Political Parties: A necessary Evil? *West European Politics*, 28 (5), p. 931-951.
- Fellegi, I. (1996). Strengthening our policy capacity. Online dostupné zde: <http://publications.gc.ca/collections/Collection/SC93-8-1996-2E.pdf>.
- Flynn, G. (2011). Rethinking policy capacity in Canada: The role of parties and election platforms in government policy-making. *Canadian Public Administration*, 54 (2), p. 235-253.
- Grunden, T. (2013). From hand to mouth: parties and policy-making in Germany. In Blum S., Schubert, K. (eds): *Policy analysis in Germany*. Bristol: Policy Press, p. 181-195.

- Harmel, R. (2002). Party Organizational Change: Competing Explanations? In Luther, K., Müller-Rommel, F. (eds.): *Political Parties in the New Europe: Political and Analytical Challenges*. Oxford: Oxford University Press, p. 119-142.
- Harmel, R., Janda, K. (1994). An Integrated Theory of Party Goals and Party Change. *Journal of Theoretical Politics*, 6 (3), p. 259-287.
- Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Hloušek V. (2012). Věci veřejné: politické podnikání strany typu firmy. *Politologický časopis*, 4, s. 322-340.
- Hopkin, J., Paolucci, C. (1999). The business firm party model of party organisation: Cases from Spain and Italy. *European Journal of Political Research*, 35 (3), p. 307-339.
- Howlett M. (2009a). Policy analytical capacity and evidence-based policy-making: Lessons from Canada. *Canadian Public Administration*, 52 (2), p. 153-175.
- Howlett, M. (2009b). Policy Advice in Multi-Level Governance Systems: Sub-national policy analysts and analysis. *International Review of Public Administration*, 13 (3), p. 1-16.
- Howlett, M., Oliphant, S. (2010). Environmental Research Organizations and Climate Change Policy Analytical Capacity: An Assessment of the Canadian Case. *Canadian Political Science Review*, 4 (2-3), p. 18-35.
- Huntington, S. P. (1968). *Political order in changing societies*. New Haven: Yale University Press.
- Janda, K. (1980). *Political parties: A cross-national survey*. New York: Free Press New York.
- Janda, K. (1983). Cross-National Measures of Party Organizations and Organization Theory. *European Journal of Political Research*, 11 (3), p. 319-332.
- Janda, K. (1990). *Toward a Performance Theory of Change in Political Parties*. Prepared for delivery at the 12th World Congress of the International Sociological Association, Madrid, July 9-13.
- Katz, R., Mair, P. (1992). Introduction: The Cross-National Study of Party Organizations. In Katz, R., Mair, P. (eds.): *Party Organizations: A Data Handbook on Party Organizations in Western Democracies 1960–90*. London: Sage, p. 1-20.

- Katz, R., Mair, P. (1995). Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The emergence of the cartel party. *Party Politics*, 1 (1), p. 5-31.
- Katz, R., Mair, P. (1996). Cadre, Catch-All or Cartel? A Rejoinder. *Party Politics*, 2 (4), p. 525-534.
- Katz, R., Mair, P. (2002). The Ascendancy of the Party in Public Office: Party organizational change in twentieth-century democracies. In Gunther, R., Montero, J., Linz, J. (eds.): *Political Parties: Old Concepts and New Challenges*. Oxford: Oxford University Press, p. 113-135.
- Katz, R., Mair, P. (2009). The Cartel Party Thesis: A Restatement. *Perspectives on Politics*, 7 (4), p. 753-766.
- Katz, R., Mair, P. (2012). Parties, Interest Groups and Cartels: A Comment. *Party Politics*, 18 (1), p. 107-111.
- Kitschelt, H. (2000). Citizens, politicians, and party cartelization: Political representation and state failure in post-industrial democracies. *European Journal of Political Research*, 37 (2), p. 149-179.
- Klíma, M. (1996). Strana kartelového typu. *Politologický časopis*, 3 (1), s. 4-11.
- Klíma, M. (1998). *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: Radix.
- Koole, R. (1996). Cadre, Catch-all or Cartel? A comment on the Notion of the Cartel Party. *Party Politics*, 2 (4), p. 507-523.
- Krebs, V. (2010). *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer.
- Krouwel, A., Bosch, O. (2004). *Explaining the Emergence of New Parties*. Online dostupné zde: <http://www.politologischinstituut.be/PE2004/documents/11aKrouwelBosch.pdf>.
- Mair (1994). Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies. In Katz, R., Mair, P.: *How Parties Organize*. London: Sage Publications.
- Mair, P. (1997). *Party System Change: Approaches and Interpretations*. Oxford: Oxford University Press.
- Nekola, M., Geissler, H., Muralová, M. (2011). *Současné metodologické otázky veřejné politiky*. Praha: Karolinum.
- Panebianco, A. (1988). *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Polášek, M., Perrotino, M., Novotný V. (2014). Expertiza v politických stranách: téma a jeho teoretické uchopení. *Politologická revue*, 1, s. 147-166.
- Polášek, M., Perottino, M., Novotný, V. (2015). Policy-Related Expertise and Policy Work in Czech Political Parties: Theory and Methods. Workshop Different Aspects od Policy Expertise in and for political Paties, Charles University in Prague, Faculty od Social Science, February 13.
- Polášek, M., Novotný V., Perrotino, M. (2012). Mezi masovou a kartelovou stranou: Možnosti teorie při výkladu vývoje ČSSD a KSČM v letech 2000 – 2010. Praha: SLON.
- Potůček, M. (1995). Sociální politika. Praha: Slon.
- Rieger, L. (2014). Počet členů stran včera a dnes. Čtrnáctideník CEVRO, 15. Online dostupné zde: http://www.cevro.cz/web_files/soubory//ctnacni-deniky/2014/14denik_15_2014.pdf.
- Rudolfová, V. (2014). Historie vývoje důchodového systému v ČR. (nepublikovaný rukopis)
- Rudolfová, V., Vít, S. (2010). Důchodová politika a její vliv na ekonomickou konkurenceschopnost a sociální soudržnost. Praha: FSV UK.
- SANEP (2015). Volební preference – únor 2015. Online dostupné zde: <http://www.sanep.cz/sid=b6u1tvtohue2ig8o7luv9crop3/pruzkumy/volebni-preference-unor-2015-publikovano-16-2-2015/>.
- Scarrow, S. E. (2006). Party subsidies and Freezing of Party Competition: Do Cartel Mechanism Work? *West European Politics*, 29 (4), p. 619-639.
- Strom, K. (1990). A Behavioral theory of competitive political parties. *American Journal of Political Science*, 34 (2), p. 565-598.
- Tomeš, I. (2010). Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. Praha: Portál.
- Tomeš, J. (2013). Průkopníci a pokračovatelé, osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878 – 2013. Praha: Cíl.
- Van Hecke, S. (2012). Polity-Building in the Constitutional Convention: Transnational Party Groups in European Union Institutional Reform. *Journal of Common Market Studies*, 50 (5), p. 837-852.
- Wolinetz, S. (2002). Beyond the Catch-All Party: Approaches to the Study of Parties and Party Organization in Contemporary Democracies. In Gunther, R.,

Montero, J., Linz, J. (eds.): *Political Parties: Old Concepts and New Challenges*.
Oxford: Oxford University Press, p. 136-165.

Bakalářské, diplomové a dizertační práce

- Kokeš, Richard. *Expertní vědění a jeho role u vybraných českých parlamentních stran*. Praha, 2012. Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Vilém Novotný.
- Kožušníková, Linda. *Volební programy českých politických stran: na cestě ke konvergenci?* Brno, 2012. Diplomová práce, Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie. Vedoucí Mgr. Otto Eibl, Ph.D.
- Krupka, František. *Stranické systémy zemí Visegrádské čtyřky v krizi?* Praha, 2013, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.
- Merková Kateřina. *Poradní orgány a expertiza v české politice Epistémické komunity a jejich vliv na vysokoškolskou a důchodovou reformu*. Praha, 2013. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav politologie. Vedoucí diplomové práce: PhDr. Martin Polášek, Ph.D.
- Stanzel Jiří. *Expertní vědění politických stran v oblasti vzdělávací politiky*. Praha, 2014. Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra sociologie. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Vilém Novotný, Ph. D.
- Stauber, Jakub. *Nové politické strany pohledem teorie institucionalizace: případ strany Věci veřejné*. Praha, 2014. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce doc. Michel Perottino, Ph.D.
- Vrobel, Vojtěch. *Expertní potenciál akademických hnutí*. Praha, 2013. Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociálních studií, Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Vilém Novotný, Ph.D.

Zákony

- ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky

- zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
- zákon č. 234/2014, zákon o státní službě

Další zdroje

- podklady pro 38. sjezd ČSSD, zejména Gajdušková, A. (2015). Zpráva o činnosti odborného zázemí.
- jednání Odborné komise pro důchodovou reformu
- Programové prohlášení vlády, 1992, online dostupné zde:
<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=26624>
- Programové prohlášení vlády, 1998, online dostupné zde:
http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf
- Programové prohlášení vlády, 2014, online dostupné zde:
<http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-unor-2014.pdf>
- vybrané zápisy z jednání Sociální komise ČSSD a Rady předsedů odborných komisí
- web ANO (<http://www.anobudelip.cz/>)
- web ASD (<http://www.akademiesocdem.cz/>)
- web CESTA (<http://www.centrum-cesta.cz/>)
- web ČMKOS (<http://www.cmkos.cz/>)
- web ČSSD (<http://www.cssd.cz/>)
- web FES (<http://www.fesprag.cz/>)
- web Institutu pro politiku a veřejnost (<http://www.politikaspolecnost.cz/>)
- web MDA (<http://www.masarykovaakademie.cz/>)
- web MPSV (<http://www.mpsv.cz/>)
- web MSD (<http://www.mladi.cz/>)
- web Odborné komise pro důchodovou reformu (<http://duchodova-komise.cz>)
- web Rekonstrukce státu (<http://www.rekonstrukcestatu.cz>)
- web SDŽ (<http://sdz.socdem.cz/>)
- web TOP 09 (<http://www.top09.cz/>)
- web TOPAZ (<http://www.top-az.eu/>)

- Zásady ne výsady, Materiály Ustavujícího celostátního sněmu TOP 09, 2009, online dostupné zde: http://www.top09.cz/files/soubory/zasady-ne-vysady_47.pdf

Respondenti polostrukturovaných rozhovorů

- respondent č. 1 (TOP 09), rozhovor veden autorkou diplomové práce elektronicky ve dnech 17. 2. – 3. 4. 2015
- respondent č. 2 (TOP 09), rozhovor veden autorkou diplomové práce dne 1. 4. 2015
- respondent č. 3 (TOP 09), rozhovor veden autorkou diplomové práce elektronicky ve dnech 1. 4. – 7. 4. 2015
- respondent č. 4 (ČSSD), rozhovor veden autorkou diplomové práce dne 15. 4. 2015
- respondent č. 5 (ČSSD), rozhovor veden Martinem Poláškem a Vilémem Novotným dne 3. 4. 2015
- respondent č. 6 (ČSSD), rozhovor veden autorkou diplomové práce dne 12. 3. 2015
- respondent č. 7 (ČSSD), rozhovor veden autorkou diplomové práce dne 5. 3. 2015
- respondent č. 8 (ČSSD), rozhovor veden Martinem Poláškem dne 30. 3. 2015
- respondent č. 9 (ČSSD), rozhovor veden Martinem Poláškem dne 5. 3. 2015
- respondent č. 10 (ČSSD), rozhovor veden Martinem Poláškem dne 20. 3. 2015
- respondent č. 11 (ČSSD), rozhovor veden Martinem Poláškem a Vilémem Novotným dne 26. 3. 2015
- respondent č. 12 (ČSSD), rozhovor veden autorkou diplomové práce dne 2. 3. 2015
- respondent č. 13 (ANO), rozhovor veden autorkou diplomové práce dne 5. 3. 2015
- respondent č. 14 (ANO), rozhovor veden autorkou diplomové práce dne 13. 4. 2015
- respondent č. 15 (ANO), rozhovor veden autorkou diplomové práce dne 23. 4. 2015

Konzultace

- Vilém Novotný, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Katedra veřejné a sociální politiky, průběžné konzultace
- Martin Polášek, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav politologie, průběžné konzultace
- Vít Hloušek, Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, elektronicky 1. března

Seznam použitých zkratek

ASD – Akademie sociální demokracie

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

ČMKOS – Českomoravská konfederace odborových svazů

ČR – Česká republika

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

FES – Friedrich-Ebert-Stiftung

MDA – Masarykova demokratická akademie

MF – ministerstvo financí

MPSV – ministerstvo práce a sociálních věcí

MSD – Mladí sociální demokraté

OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná

PČR – Parlament České republiky

PS – poslanecká sněmovna

RHSD – Rada hospodářské a sociální dohody

SDŽ – Sociálně demokratické ženy

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Osnova rozhovoru s funkčními experty⁷⁴
- Příloha č. 2: Osnova rozhovoru se šéfy vnitrostranických odborných komisí nebo šéfy odborů a oddělení v aparátu strany
- Příloha č. 3: Osnova rozhovoru s organizátory odborného zázemí politických stran (obvykle systém vnitrostranických komisí, někdy též určitých oddělení aparátu strany)
- Příloha č. 4: Informovaný souhlas
- Příloha č. 5: Statut expertních komisí a programové rady TOP 09
- Příloha č. 6: Statut odborných komisí ČSSD
- Příloha č. 7: Seznam odborných komisí ČSSD

⁷⁴ Osnovy všech tří rozhovorů byly přejaty z výzkumného projektu GAČR České politické strany a jejich expertní kapacity v oblasti veřejných politik.

Přílohy

Příloha č. 1: Osnova rozhovoru s funkčními experty

Ptát se nejen na současnost, ale pokud si to respondenti mohou pamatovat, tak i na minulost („takhle se to dělalo vždycky“?) a na dobu, kdy strana byla ve vládě/opozici.

Za „daná policy“ osazovat vždy konkrétní policy, o níž hovoříme. Pokud respondent nezná výraz policy, užívat pojmu veřejná politika, nebo mu to přiblížit na příkladu té policy, o které hovoříte.

V závorce za otázkou možnosti, kterému respondentovi dávat, pokud ho nic nenapadá, nebo jimi jeho odpověď rozvádět/doplňovat.

1. Pro funkčního experta mimo stranu: Jaké byly důvody pro Vaše rozhodnutí spolupracovat s touto stranou na tomto tématu?

Pro ostatní typy funkčních expertů: **Jaké byly Vaše důvody pro zapojení se do práce na tomto tématu?** (obsahový zájem, pracovní povinnost, potřeba mít přehled o dění...).

2. Kde se na dané policy dnes pracuje především, ve straně nebo ve vládě (příp. quasivládním orgánu typu „nezávislé komise“ ustavené vládou)?

3. Pro vládní strany: Jak v přípravě dané policy pomáhá aparát ministerstev, jakou část práce ministerstva dělají?

4. Jaká je v přípravě dané policy role aparátu strany? (organizuje jednání, z aparátu vychází agenda, aparátu se předává projednaná agenda ke schválení nebo třeba zajistí místnost, občerstvení, rozesílá účastníkům výsledky a podklady jednání...)

5. Je zvykem, že poslanec/ministr se s vámi/vaší komisí/oddělením přichází radit? Jak se dozvídáte o práci ministra/poslance na dané policy? (informuje vás neformálně, formálními kanály typu newsletter, na pravidelných poradách/setkáních nějakého druhu, jen z médií...)?

6. Jak jste se stal členem komise? (někdo vás doporučil, z titulu funkce, někoho zastupujete...)

7. Jste za svou práci placeni?

Pokud ano, je to váš hlavní či vedlejší příjem?

8. Kdo svolává schůze? (pravidelná práce, šéf, tajemník, kolektivní rozhodnutí členů, orgán strany, ministerstvo)

Jak často se scházíte (podle potřeby, pravidelně v návaznosti na nějaký cyklus např. přípravu zákona, pravidelně x krát za rok) nebo **jak často se účastníte schůzí komise?**

Kdo vám zadává témata práce/odkud přichází podněty (vnitřní rozhodnutí (vedoucí/členové), rozhodnutí vyšších/nížších orgánů strany, žádost od poslanců nebo senátorů, popřípadě kvantifikovat)?

9. V jaké výstupy ústí práce vaší komise? (Typy: materiály pro veřejnost (novinové články, internet, podklady pro vystupování poslanců či ministrů v médiích, programové dokumenty), materiály pro interní potřebu (texty k vnitrostranické diskusi, podklady pro práci poslanců, ministrů atd.), nebo jiné materiály (ptát se jaké).)

10. Do těchto výstupů ústí vaše práce přímo, nebo musí váš postup ještě někdo schvalovat, nebo mu dávat definitivní podobu?

Pokud musí někdo schvalovat, kdo?

11. Je na výstupy Vaší komise nějaká reakce (ať už pozitivní či negativní) a pokud ano, jaká? (primárně z vedení strany – na to se vždy zeptat, pokud by to respondent vynechal -, ale i z různých pater strany, z aparátu strany, od řadových členů, z médií, z odborných kruhů...).

12. Dokážete své návrhy prosadit (tj. vaše vlastní návrhy)? Jak se to projevuje? (ať respondent pokud možno uvede konkrétní příklad u dané policy; zajímá nás přitom nejen to, jestli něco dokázal prosadit skrze komisi, u funkčních expertů nás zajímá, zda něco dokázali prosadit jakoukoli cestou, třeba osobní vazbou k decision-makers místo formální cesty přes komisi)

(Příp. doplnit možnostmi: stávají se součástí stranických programů? Osvojují si je vaši poslanci/ministři v diskusi se zástupci jiných stran nebo při veřejných vystoupeních? Stávají se věcným záměrem zákonů? Předkládá je poslanec/ministr jako konkrétní opatření typu paragrafovaného znění zákona?)

14. Domníváte se, že stávající způsob generování expertizy ve vaší straně odpovídá v zásadě jejím potřebám, nebo by se měl změnit? Pokud ano, jak?

Příloha č. 2: Osnova rozhovoru se šéfy vnitrostranických odborných komisí nebo šéfy odborů a oddělení v aparátu strany

Ptát se nejen na současnost, ale pokud si to respondenti mohou pamatovat, tak i na minulost („takhle se to dělalo vždycky“?) a na dobu, kdy strana byla ve vládě/opozici. Za „daná policy“ osazovat – tam, kde to má smysl – konkrétní policy, o níž hovoříme. Pokud respondent nezná výraz policy, užívat pojmu veřejná politika, nebo mu to přiblížit na příkladu té policy, o které hovoříte.

V závorce za otázkou možnosti, kterému respondentovi dávat, pokud ho nic nenapadá, nebo jimi jeho odpověď rozvádět/doplňovat.

Záleží na to, zda hovoříte s šéfem odborné komise, nebo oddělení v aparátu. Podle toho používat komise/oddělení.

1. Jaké byly Vaše důvody pro zapojení se do práce na tomto tématu? (obsahový zájem, pracovní povinnost, potřeba mít přehled o dění...)

2. Kde se na dané policy dnes pracuje především, ve straně nebo ve vládě (příp. quasivládním orgánu typu „nezávislé komise“ ustavené vládou)?

3. Pro vládní strany: Jak v přípravě dané policy pomáhá aparát ministerstev, jakou část práce ministerstva dělají?

4. Je zvykem, že poslanec/senátor/ministr se s vaší komisí/oddělením radí?

Jak se dozvídáte o práci ministra/senátora/poslance na dané policy? (informuje vás neformálně, formálními kanály typu newsletter, na pravidelných poradách/setkáních nějakého druhu, jen z médií...)

5. Jaká je v přípravě dané policy role aparátu strany? (organizuje jednání, z aparátu vychází agenda, aparátu se předává projednaná agenda ke schválení nebo třeba zajistí místnost, občerstvení, rozesílá účastníkům výsledky a podklady jednání...).

6. S jakými organizacemi mimo stranu spolupracujete na dané policy? (ministerstva, univerzity nebo jiná akademická pracoviště, zájmové svazy jako odbory nebo Hospodářská komora, neziskové organizace, jiné politické strany ze stejné stranické rodiny v ČR nebo v zahraničí..., ať uvede příklady)

V čem tato spolupráce spočívá? (scházíte se k poradám, výměna materiálů a dat...)

7. Kdo vybírá členy komise/oddělení?

Znal jste členy komise/oddělení dříve, než jste se ocitl v jejím čele?

Pokud neznal a rozhoduje on: **Kdo vám je doporučil? Někdo ze stávajících členů? Nebo se přihlásili sami?**

Je členem komise/oddělení někdo z titulu své funkce automaticky? (protože má nějakou funkci ve straně, protože zastupuje region... ať uvede příklady a jakou roli takový člen v komisi má)?

Každý, kdo se na práci podílí je evidován jako člen komise/oddělení? (příp. podílel se na přípravě dané policy někdo, kdo nebyl členem?)

8. Na základě čeho se někdo stane členem komise/oddělení? (politická pozice, profesní zaměření, odbornost, ... ať uvede příklady)

Pokud známe členy komise/participanty na tvorbě policy: **Jaké byly důvody pro oslovení právě těchto lidí/Jaké jsou důvody spolupráce právě s těmito lidmi?**

9. Jakou roli hraje v rozhodování o členství v komisi/ oddělení ideová blízkost ke straně?

Jsou všichni členové komise/oddělení straníci? A pokud jsou, je to proto, že musí být?

Jsou členové komise/oddělení za svou práci placeni? (pokud ano, jak - pravidelná mzda, smlouva na konkrétní práci)

10. Kdo svolává schůze komise/oddělení? (pravidelná práce, šéf, tajemník, kolektivní rozhodnutí členů, orgán strany, ministerstvo...)

Jak často se scházíte? (podle potřeby, pravidelně v návaznosti na nějaký cyklus např. přípravu zákona, pravidelně x krát za rok...)

Kdo zadává témata práce/odkud přichází podněty? (vnitřní rozhodnutí (vedoucí/členové), rozhodnutí vyšších/nížších orgánů strany, žádost od poslanců nebo senátorů...popřípadě kvantifikovat)

11. Kolik členů má vaše komise/oddělení? Lze to vyjádřit úvazky? (kolik lidí na plný úvazek se zabývá jen touto činností)

Jak velký je váš rozpočet? (míněno konkrétní komise/oddělení, příp. podíl na rozpočtu celého organizačního bloku)

Jaká je struktura vašeho ročního rozpočtu? (provoz, analytická činnost/mzdy analytiků, prezentace)?

12. V jaké výstupy ústí práce vaší komise? (Typy: materiály pro veřejnost (novinové články, internet, podklady pro vystupování poslanců či ministrů v médiích, programové dokumenty), materiály pro interní potřebu (texty k vnitrostranické diskusi, podklady pro práci poslanců, ministrů atd.), nebo jiné materiály (jaké?).)

Do těchto výstupů ústí vaše práce přímo, nebo musí váš postup ještě někdo schvalovat, nebo mu dávat definitivní podobu?

Pokud musí někdo schvalovat, kdo?

13. Je na výstupy Vaší komise nějaká reakce (ať už pozitivní či negativní) a pokud ano, jaká? (primárně z vedení strany – na to se vždy zeptat, pokud by to respondent vynechal –, ale i z různých pater strany, z aparátu strany, od řadových členů, z médií, z odborných kruhů...).

14. Dokážete své návrhy prosadit (tj. návrhy komise/oddělení)? Jak se to projevuje (ať respondent pokud možno uvede konkrétní příklad u dané policy)?

Příp. doplnit možnostmi: stávají se součástí stranických programů? Osvojují si je vaši poslanci/ministři v diskusi se zástupci jiných stran nebo při veřejných vystoupeních? Stávají se věcným záměrem zákonů? Předkládá je poslanec/ministr jako konkrétní opatření typu paragrafovaného znění zákona?

15. Domníváte se, že stávající způsob generování expertizy ve vaší straně odpovídá v zásadě jejím potřebám, nebo by se měl změnit? Pokud měl, jak?

Příloha č. 3: Osnova rozhovoru s organizátory odborného zázemí politických stran (obvykle systém vnitrostranických komisí, někdy též určitých oddělení aparátu strany)

Ptát se nejen na současnost, ale pokud si to respondenti mohou pamatovat, tak i na minulost („takhle se to dělalo vždycky“?) a na dobu, kdy strana byla ve vládě/opozici. Zde se ptát spíše obecně, bez vazby na konkrétní policy. Pokud respondent nezná výraz policy, užívat pojmu veřejná politika, nebo mu to přiblížit na příkladu té policy, o které hovoříte.

V závorce za otázkou možnosti, kterému respondentovi dávat, pokud ho nic nenapadá, nebo jimi jeho odpověď rozvádět/doplňovat.

Předpokládáme, že u většiny stran budou odborné zázemí tvořit nejčastěji odborné komise, na ně tedy otázky směřovat především. Ale v některých stranách mohou roli v tvorbě policy hrát tak např. analytická oddělení aparátu apod. V rozhovoru proto zjišťovat obojí a zaznamenat případné rozdíly mezi fungováním komisí a útvarů aparátu.

1. Kde se na tvorbě policy dnes pracuje především, ve straně nebo ve vládě (příp. quasivládním orgánu typu „nezávislé komise“ ustavené vládou)? Jak v tom pomáhá aparát ministerstev?

2. Pro vládní strany: Jak v přípravě policy pomáhá aparát ministerstev, jakou část práce ministerstva dělají?

3. Je zvykem, že se poslanci/senátoři/ministři přichází s komisemi/odborným zázemím radit?

Jak se dozvídáte o práci ministra/poslance/senátora na nějaké policy (informuje vás neformálně, formálními kanály typu newsletter, na pravidelných poradách/setkáních nějakého druhu, jen z médií apod.)?

4. S kým jsou stranické odborné orgány propojeny? S jakými organizacemi spolupracují? (ministerstva, univerzity nebo jiná akademická pracoviště, zájmové svazy jako odbory nebo Hospodářská komora, neziskové organizace, jiné politické strany ze stejné stranické rodiny v ČR nebo v zahraničí...ať uvádí příklady)

V čem tato spolupráce spočívá (porady, výměna materiálů a dat...)?

5. Jaká je role aparátu strany? (organizuje jednání, z aparátu vychází agenda, aparátu se předává projednaná agenda ke schválení nebo třeba zajistí místnost, občerstvení, rozesílá účastníkům výsledky a podklady jednání...)

6. Je činnost odborného zázemí jako celku koordinována? Jak a kým? (nikoli personálně, nýbrž jestli určitý orgán nebo člověk v určité funkci)

7. Kdo vybírá členy komisí/oddělení?

Je členem komisí/oddělení někdo z titulu své funkce automaticky (např. protože má nějakou funkci ve straně, protože zastupuje region apod., a jakou roli v komisi má...)?

Každý, kdo se na práci podílí je evidován jako člen komisí/oddělení?

8. Na základě čeho se někdo stane členem komisí/oddělení (politická pozice, profesní zaměření, odbornost...ať uvede příklady).

Jakou roli hraje v rozhodování o členství v komisích/příslušných odděleních ideová blízkost ke straně?

Jsou všichni členové komisí/příslušných oddělení straníci? A pokud jsou, je to proto, že musí být?

Jsou členové komisí/oddělení za svou práci placeni (pokud ano, jak - pravidelná mzda, smlouva na konkrétní práci)?

9. Kdo svolává schůze odborného zázemí (komisí/ oddělení), (pravidelná práce, šéf, tajemník, kolektivní rozhodnutí členů, orgán strany, ministerstvo)?

Jak často se orgány odborného zázemí (komise/oddělení) schází (podle potřeby, pravidelně v návaznosti na nějaký cyklus např. přípravu zákona, pravidelně x krát za rok)?

Kdo zadává témata práce/odkud přichází podněty? (vnitřní rozhodnutí (vedoucí/členové), rozhodnutí vyšších/nížších orgánů strany, žádost od poslanců nebo senátorů, popřípadě kvantifikovat)

10. Kolik členů má odborné zázemí jako celek? Lze to vyjádřit úvazky? (kolik lidí na plný úvazek se zabývá jen touto činností; u otázek v tomto bodě zjišťovat zvláště pečlivě, jestli respondent hovoří o komisích nebo i o částech aparátu a ptát se příp. ještě zvlášť na komise)

Jak velký je rozpočet odborného zázemí jako celku? (míněno např. celého komplexu odborných komisí, příp. podíl na rozpočtu celé strany)

Jaká je struktura ročního rozpočtu odborného zázemí? (provoz, analytická činnost/mzdy analytiků, prezentace)

11. V jaké výstupy ústí práce odborného zázemí (komisí/oddělení)? (Typy: materiály pro veřejnost (novinové články, internet, podklady pro vystupování poslanců či ministrů v médiích, programové dokumenty), materiály pro interní potřebu (texty k vnitrostranické diskusi, podklady pro práci poslanců, ministrů atd.), nebo jiné materiály (jaké?).

Do těchto výstupů ústí práce komisí/oddělení přímo, nebo musí jejich postup ještě někdo schvalovat, nebo mu dávat definitivní podobu?

Pokud musí někdo schvalovat, kdo?

12. Je na produkci odborného zázemí nějaká reakce (ať už pozitivní či negativní) a pokud ano, jaká? (Odkudkoli, primárně z vedení strany, ale i z různých pater strany, z aparátu strany, od řadových členů, z médií, z odborných kruhů...).

13. Daří se návrhy odborného zázemí (oddělení/komisí) prosazovat? Jak se to projevuje (ať respondent pokud možno uvede konkrétní příklad u různých policy)?

Příp. doplnit možnostmi: stávají se součástí stranických programů? Osvojují si je vaši poslanci/ministři v diskusi se zástupci jiných stran nebo při veřejných vystoupeních? Stávají se věcným záměrem zákonů? Předkládá je poslanec/ministr jako konkrétní opatření typu paragrafovaného znění zákona?

Pro politiky: **řeší se práce odborných komisí na jednání užšího vedení strany pravidelně, či jen v závislosti na konkrétním problému?**

14. Domníváte se, že stávající způsob generování expertizy ve vaší straně odpovídá v zásadě jejím potřebám, nebo by se měl změnit? Pokud měl, jak?

Příloha č. 4: Informovaný souhlas

k nakládání s informacemi získanými
za účelem realizace odborných výzkumných záměrů

Já, níže podepsaný/á dávám tímto **souhlas k záznamu a zpracování rozhovoru**, pořízeného se mnou za účelem realizace odborných výzkumných záměrů PhDr. Martina Poláška, PhD. (FF UK), PhDr. Viléma Novotného, PhD. (ISS FSV UK) a doc. Michela Perottina (IPS FSV UK) a na ně navázaných odborných výzkumných záměrů studentů FF UK a FSV UK. Prohlašuji tímto též, že jsem byl informován o způsobu, jakým bude s poskytnutými informacemi naloženo, a trvám na dodržení následujících podmínek:

1. Získané informace budou využity pouze pro potřeby realizace odborných výzkumných záměrů, resp. pro potřeby publikace jejich výstupů (odborné publikační výstupy dle metodiky hodnocení výsledků výzkumných organizací RVVI a studentské závěrečné práce dle vymezení zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách v platném znění). V případě jakéhokoli dalšího využití bude nutný můj zvláštní souhlas.
2. Rozhovor se mnou provádějí a informace zpracovávají pouze výše zmínění akademici sami, nebo jimi přímo pověřené osoby z FF UK a FSV UK.
3. Získané informace nebudou v žádné formě poskytnuty třetí straně mimo případ uvedený v bodě 1 (tj. mimo jejich využití v rámci odborných publikačních výstupů a studentských závěrečných prací).
4. Získané informace budou v publikačním výstupu v maximální míře anonymizovány. Pokud anonymizace nebude z jakéhokoli důvodu možná, budu na tuto skutečnost upozorněn a budu moci vznést námitku vůči uvedení informací. Námitce musí být vyhověno tak, abych s výslednou podobou využití informace souhlasil.
5. Nahrávky a přepisy nahrávek mi budou v případě zájmu zpřístupněny.
6. Bezprostřední kontaktní osobou je pro mě tazatel, který se mnou rozhovor vede:.....
7. Kontaktní osobou pro koordinaci tazatelů jako celku je PhDr. Vilém Novotný, PhD. (vilem.novotny@fsv.cuni.cz).

.....
Místo a datum

.....
Podpis respondenta

Příloha č. 5: Statut expertních komisí a programové rady

TOP 09

STATUT EXPERTNÍCH KOMISÍ A PROGRAMOVÉ RADY

Název: STATUT EXPERTNÍCH KOMISÍ A PROGRAMOVÉ RADY TOP 09	číslo: EXP KOMISE_01-2014	
	druh: Statut	
	schválil: VV TOP 09	
	datum: 20. 2. 2014	
	určeno: KO, RO, MO	
	vyřizuje: Pavel Severa	
	počet stran: 1	
Nahrazuje: EXP komise_03-2013		
Obsah: 1. Úvodní ustanovení 2. Cíle a úkoly komisi 3. Struktura komisi 4. Předseda komise 5. Programová rada		
Vydáno dne: 20. 2. 2014	Platí od: 20. 2. 2014	Zrušeno dne:
ROZDĚLOVNÍK: KO, RO, MO		

STATUT EXPERTNÍCH KOMISÍ A PROGRAMOVÉ RADY

Statut expertních komisí a programové rady

Expertní komise TOP 09 jsou sběrnou pyramidou názorů strany, na jejich práci se podílí široká členská základna.

1. Úvodní ustanovení:

Expertní komise (dále jen komise) ustanovuje a ruší Předsednictvo strany jako své poradní orgány (viz Kompetence a jednací řád orgánů TOP 09).

2. Cíle a úkoly komisí:

Komise zejména:

- a. plní zadání Předsednictva strany,
- b. průběžně pracují na programu strany a reaguje na společenské výzvy,
- c. zpracovává stanoviska k legislativním návrhům,
- d. předkládá 2x ročně programové radě zprávu o své činnosti,
- e. jedná dle potřeby, alespoň však 5x ročně, z jednání se pořizuje zápis,
- f. projedná podněty schválené krajskými výbory TOP 09.

Ustanovení se použijí přiměřeně i pro krajské a regionální komise.

3. Struktura komisí:

- a. Předsednictvo strany jmenuje předsedy expertních komisí.
- b. Předseda komise může jmenovat maximálně tři místopředsedy komise. Místopředsedové nemusí být krajskými guaranty.
- c. Jednání komise se budou účastnit poslanci a náměstci ministrů z daného oboru.
- d. Členy komise jsou krajské guaranty expertní komise, které jmenuje krajský výbor strany.
- e. Krajský guarant vede komisi v kraji. Členy komise jsou regionální guaranti jmenovaní regionálními výbory strany. Krajský guarant může jmenovat maximálně tři místopředsedy krajské komise.
- f. Regionální guarant může vést komisi v regionu.
- g. Komise má maximálně 18 členů.
- h. Každá komise bude mít svého tajemníka, na jehož jméno se dohodnou poslanci TOP 09. Svou činnost bude vykonávat v rámci služeb asistenta poslance.

4. Předseda komise:

- a. svolává jednání komise,
- b. může zvat na jednání komise hosty.

5. Programová rada:

- a. se skládá z předsedů komisí a předsedy programové rady a předsednictva TOP 09.
- b. se schází dle potřeby, minimálně však 4x do roka.
- c. Předsedou programové rady je zpravidla 1. místopředseda strany.

Příloha č. 6: Statut odborných komisí ČSSD

Předkládá: PaedDr. Alena Gajdůšková, místopředsedkyně ČSSD

Zpracoval: Bc. Jan Novák, vedoucí sekce pro odborné zázemí a archiv ČSSD

Schváleno: na 21. zasedání P ČSSD 13. 12. 2014

V Praze: 13. 12. 2014

Statut odborných komisí

§ 1

Úloha ústředních odborných komisí ČSSD

1) Ústřední odborné komise (dále jen „komise“) jsou poradní, pracovní a iniciativní orgány ČSSD. Jejich úkolem je

- a) analyzovat oblast svého zaměření v souvislosti s právní úpravou, působením státní správy a samosprávy, s názory a s činnostmi jiných politických stran a subjektů občanské společnosti,
- b) navrhnout koncepci politiky ČSSD ve své oblasti i stanoviska k dílčím problémům,
- c) podílet se na tvorbě programů ČSSD,
- d) spolupracovat a odborně podporovat orgány ČSSD, ministry (rezortní náměstky) nebo stínové ministry ČSSD a kluby v parlamentních komorách, dále se věnovat spolupráci s odbornou veřejností, NGO, MDA
- e) soustavně posuzovat zásadní opatření vlády a příslušných resortů z hlediska ideového zaměření, hodnot ČSSD, souladu s programem ČSSD včetně uplatnění stanovisek krajských komisí ČSSD.

2) Při plnění svých úkolů vycházejí komise z podnětů, které dává ÚVV ČSSD, P ČSSD, Politické grémium ČSSD, příslušný ministr (rezortní náměstek) nebo stínový ministr ČSSD, kluby v parlamentních komorách, samotní členové komisí či z podnětů vycházejících z programových priorit PES nebo její frakce v EP. Podněty a požadavky, týkající se odborné podpory, komise předkládají stranickým orgánům prostřednictvím vedoucího sekce pro odborné zázemí a archiv ČSSD, případně přímo prostřednictvím předsedy příslušné komise. Komise hodnotí jednou ročně k datu stanovenému pověřeným členem grémia sekce odborného zázemí ČSSD výsledky své práce.

3) Rozhodne-li výkonný orgán ČSSD v rozporu s doporučením (návrhem, podnětem) odborné komise nebo Rady předsedů odborných komisí, podá odborné komisi doplňující zdůvodnění svého závěru.

4) Činnost komisí se řídí tímto statutem.

§ 2

Řízení odborných komisí ČSSD

1) Předsednictvo ČSSD (dále jen „P ČSSD“)

- a) rozhoduje o zřízení a zrušení komisí,
- b) rozhoduje o zaměření komisí,
- c) projednává zprávu o činnosti komisí,
- d) schvaluje, jmenuje a odvolává předsedy komisí,

e) schvaluje znění a změny statutu odborných komisí.

2) Pověřený člen grémia (místopředseda strany pověřený vedením odborného zázemí) je grémiem pověřen odpovědností za odborné zázemí ČSSD. Pověřený člen grémia

- a) metodicky řídí sekci odborného zázemí ČSSD,
- b) navrhuje předsednictvu jmenování a odvolání předsedů komisí a vykonává další působnost stanovenou tímto statutem.

3) Předseda komise

- a) řídí odbornou komisí,
- b) odpovídá za odbornou kvalitu všech jejich výstupů,
- c) odpovídá PG a P ČSSD za soulad zaměření práce komise s programem strany a rozhodnutími ústředních politických orgánů ČSSD,
- d) informuje prostřednictvím pověřeného člena PG a P ČSSD o výstupech práce komise včetně alternativních názorů,
- e) jmenuje místopředsedu(y) komise

4) Vedoucí sekce odborného zázemí a archiv ČSSD (dále jen „vedoucí sekce“)

- a) odpovídá za zajištění podmínek pro činnost komisí,
- b) odpovídá za koordinaci komisí s činností ostatních článků systému odborné podpory, zejména stínové vlády, expertů parlamentních klubů, krajských a okresních odborných komisí a organizací blízkých ČSSD,
- c) přímo nebo prostřednictvím vedoucího sekretariátu předává komisím podněty a požadavky podle § 1 odst. 2.

5) Tajemník komise

- a) zajišťuje po organizačně-technické stránce činnost jedné nebo více komisí, za svou činnost odpovídá předsedovi dané komise (resp. předsedům) a vedoucímu sekce,
- b) vyhotovuje zápisy z jednotlivých zasedání komise a po jejich schválení předsedou komise je dává vhodnou formou na vědomí všem členům komise a vedoucímu sekce,
- c) předává vedoucímu oddělení odborných komisí všechny odborné výstupy komise.

6) Rada předsedů odborných komisí

- a) je poradním orgánem pověřeného člena vedení strany, event. vedoucího sekce, který ji svolává z vlastní iniciativy nebo na návrh člena vedení.
- b) radu tvoří předsedové všech komisí a vedoucí sekce. Na jednání jsou kromě předsedů komisí podle potřeby zváni členové grémia, místopředsedové a tajemníci komisí, místopředsedové KVV pro odborné komise,
- c) schází se nejméně 3x ročně,
- d) projednává koordinaci práce komisí a koncepční materiály zpracované odbornými komisemi.

§ 3

Členství v odborných komisích ČSSD a jejich struktura

1) Komise sdružují odborníky z příslušného oboru, kteří v souladu s programem ČSSD uplatňují své schopnosti v rámci ČSSD prostřednictvím příslušných orgánů ČSSD.

2) Komise schvaluje a odvolává členy komise. Členem komise jsou předseda, zástupce parlamentních nebo zastupitelských klubů ČSSD a odborníci z příslušného oboru. Členství v komisi není podmíněno členstvím v ČSSD. Členství v komisi zaniká při roční neaktivitě.

3) Komise si může ustavit předsednictvo komise.

4) Subkomise nebo dočasné pracovní týmy se zřizují pro řešení dílčích aspektů zpracování koncepcí nebo konkrétních úkolů. Předsedu subkomise jmenuje předseda komise se souhlasem místopředsedy strany pověřeného vedením odborného zázemí.

5) Při komisi mohou působit experti, kteří se zvou na jednání komise podle potřeby, případně zpracovávají stanoviska a připomínkují materiály projednávané komisí mimo její jednání (hosté, stálí hosté).

6) Členství v komisi může mít dvě formy: a) řádné členství
b) korespondenční členství

7) Řádný člen se osobně účastní zasedání komise.

8) Korespondenční člen je pravidelně informován o jednání komise a má právo vznášet připomínky a náměty k programu a materiálům projednávaných v komisi. Tyto připomínky a náměty podává písemně nebo elektronicky. Korespondenční člen se může osobně zúčastnit jednání komise na pozvání předsedy komise.

§ 4

Regionální odborné komise

1) Na krajské úrovni mohou zřizovat krajské odborné komise ČSSD příslušné výkonné výbory.

2) Krajské komise spolupracují se stranickými orgány kraje na koncepci a realizaci stranické politiky se zaměřením na charakteristiku příslušného kraje.

3) Krajské komise tvoří odborné zázemí pro stranické vedení a kluby zastupitelů za ČSSD na krajské úrovni.

4) Obdobně mohou být zřízeny okresní/obecní komise, případně odborné komise na komunální úrovni.

5) Krajské odborné komise ČSSD koordinují svojí činnost s komisemi i okresními odbornými komisemi ČSSD shodného zaměření. Předsedové krajských odborných komisí mají právo účasti s poradním hlasem na jednání komise shodného odborného zaměření.

§ 5

Závěrečné ustanovení

Tento statut nabývá účinnosti dnem 13. 12. 2014.

Příloha – 1) Organizační struktura odborného zázemí ČSSD

Příloha – 2) Hodnocení práce komisí:

Hodnocení práce komisí provádí vedoucí sekce pro odborné zázemí a archiv ČSSD 1x ročně na základě zprávy o činnosti komise, zpracované na základě podkladů tajemníků komisí.

Místopředseda strany pověřený vedením odborného zázemí následně předá souhrnnou zprávu P ČSSD.

Zpráva obsahuje – četnost jednání, účast členů, informace o nejdůležitějších projednávaných tématech, informace o zohlednění stanovisek, případně realizaci stanovisek a doporučení komisí, výhled činnosti a návrh témat na další období, informace o spolupráci s odbornou veřejností, včetně realizace akcí.

Příloha č. 7: Seznam odborných komisí ČSSD

Ministerstvo	Komise	Původní předseda			Současný předseda		
		Titul	Jméno	Příjmení	Titul	Jméno	Příjmení
Ministerstvo průmyslu a obchodu	Pro průmysl a obchod	Ing.	Miroslav	Soušek	Ing.	Karel	Babor
Ministerstvo zemědělství	Zemědělská				Ing.	Ladislav	Skopal
Ministerstvo dopravy	Dopravní	JUDr.	Jan	Blecha		Jan	Birke
Ministerstvo financí	NHK	Ing., CSc.	Jan	Mládek		Marek	Ondroušek
Ministerstvo pro místní rozvoj	Místní rozvoj				Ing.	Jan	Slanina
Ministerstvo práce a sociálních věcí	Komise pro práci a sociální věci				Prof. PhDr.	Martin	Potůček
Ministerstvo zdravotnictví	Zdravotní	prof. MUDr.	Jan	Žaloudík	MUDr. Mgr.	Vladimír	Plaček
Ministerstvo životního prostředí	Ekologická	Ing., CSc.	Josef	Běle	Ing.	Vladimír	Mana
MŠMT	Školská				Ing., Ph.D.	Petr	Pavlík
Ministerstvo kultury	Kulturní	PhDr.	Lukáš	Kaucký	PhDr.	Jitka	Lněničková
Ministerstvo zahraničních věcí	Zahraniční				PhDr.	Kateřina	Bocianová
Ministerstvo obrany	Komise pro obranu				PhDr., Ph.D.	Miloš	Balabán
Ministerstvo vnitra	Bezpečnostní				Mgr.	Vladimír	Zimmel
Ministerstvo spravedlnosti	Právní	JUDr.	Stanislav	Křeček	JUDr.	Jan	Kudrna
<i>Ostatní komise</i>							
Místní rozvoj, vnitro	Pro veřejnou správu				Ing., CSc	Květa	Kořínková
MŠMT	Věda, inovace, ČAV	Ing., DrSc.	Rostislav	Mach	Prof. Ing.	Jiří	Witzany
MŠMT	Sportovní				Mgr.	Radek	Cíkl
Ministerstvo zahraničních věcí	Komise pro Evropské záležitosti				Ing. JUDr.	Tomáš	Novotný
Ministerstvo pro místní rozvoj	Bydlení a družstevnictví				Ing.	Milan	Taraba
Lidská práva a rovné příležitosti	Komise pro lidská práva	Mgr., Ph.D.	Anna	Šabatová	Mgr. Ing.	Václav	Klusák
Lidská práva a rovné příležitosti	Komise pro romské záležitosti				Mgr.	David	Beňák
	Historická				PhDr.	Jiří	Malínský
	Zájmové a občanské organizace				Ing.	Pavel	Veselý
	Komise politických analýz				PhDr.	Vladimír	Špidla
	Odborová					Stanislava	Slavíková

tabulka č. 2: Odborné komise ČSSD (ČSSD, 2015)